

JEDINEČNOSTI OBCÍ PREŠOVSKÉHO OKRESU

PRERAG, združenie
Prešovská rozvojová agentúra

MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY
A REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ÚVOD

Zoznam jedinečností obcí Prešovského okresu vznikol ako výsledok spolupráce Prešovskej rozvojovej agentúry s jednotlivými obcami, ktoré poskytli informácie o kultúrnych a historických pamiatkach. Pre obyvateľov obcí to je prvok na upevnenie kultúrnej identity, ale aj príležitosť pre rozvoj vidieckeho turizmu a podnikateľských aktivít. Vytvára sa priestor pre prípravu domácich a cezhraničných projektov zameraných na kultúrny turizmus, zachovávanie kultúrneho dedičstva a jeho prezentácia medzi domácou i zahraničnou verejnosťou.

Obec: ABRANOVCE

Umiestnenie:

Názov obce pravdepodobne súvisí so slovom obran, rep. obrana, kedy stará poloha obce mala obranný charakter. Je predpoklad, že pôvodné, staré Abranovce sa nachádzali na vyvýšenej, pre účely obrany vhodnejšej lokalite, nad dnešnou dedinou, v mieste zvanom Dzeduchovské, teda na mieste, kde bývali dedovia (šarišsky dzedove). Obec vznikla už v 13. storočí, najstaršia písomná zmienka pochádza z roku 1320, keď patrila drienovským Abovcem. V 15. storočí bola majetkom Raslavicovcov, v 17. stor. patrila Segneyovcom, Palffyovcom, Kapovcom, v 18. stor. Nemesaányovcom. V r. 1787 mala 39 domov a 236 obyvateľov, v r. 1828 44 domov a 343 obyv. Za ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom a pracovali v lesoch. Za socializmu a po období kolektivizácie väčšina obyvateľov pracovala v 10 km vzdialenom Prešove a miestnych JRD.

Stará ľudová architektúra sa zachovala len ojedinele, predstavovali ju obytné domy postavené z kameňa, slamy a hliny, bez základou, s dvojosou fasádou a sedlovou strechou. Krytina bola typicky slamená. Pôvodné staré domy boli časom prestavané, na mnohých bola slamená krytina nahradená plechom alebo šindľom.

Jedinečnosti:

Turistický chodník

Popis jedinečnosti:

Abranovce sú rodiskom gréckokatolíckeho biskupa Hirku. Povráva sa, že Abranovce sú na 2. mieste v počte traktorov na obyvateľa v SR. V širokom okolí Prešova a Košíc nenájdete krajšie západy slnka - s výhľadom na Tatry, ako z hornej časti Abranoviec. V Abranovciach sídli skupinka ľudí vyznávajúcich pôvodné staroindické védské učenie HareKrišna (spoločnosť ISKCON), hlásajúcich princípy „jednoduchého života - hlbokého myslenia“. Popri štúdiu védskej kultúry a písom sa venujú ekologickému

pestovaniu plodín a chovu dobytku. Týchto ľudí - vegetariánov, žijúcich životom mníchov môžete navštíviť kedykoľvek po dohode.

Abranovce sú východiskom značkovaného turistického chodníka č.8721 (žltá značka), ktorý zo stredu obce smeruje na plošinu Dzeduchovské. Tu je orientačne významný lesný sklad, kde žltá značka opúšťa lesnú asfaltku a vedie vľavo po lesnej ceste do sedla medzi Vyšnou Obadovou a Kráľovou a potom na hrad Bodoň. Stredná lesná cesta vedie ku kultovému kameňu Raslavkameň.

web: <http://www.abranovce.sk>

Obec: BAJEROV

Umiestnenie:

Bajerov je moderná obec, ktorá má 136 domov so 445 obyvateľmi. V obci sa nachádza základná škola s 9 ročným štúdiom, kde sa majú žiaci možnosť všestranne rozvíjať. K základnej škole patrí i materská škola a detský dvor. V obci pracujú spoločenské organizácie Dobrovoľný hasičský zbor, ktorý vedie Zdenka Juhošová a Zväz telesne postihnutých s predsedníčkou Annou Lopuchovskou. V miestnom kostole a na fare podľa finančných možností prebiehajú rekonštrukčné práce pre blaho všetkých Bajeročanov. Zmysluplnú činnosť vyvíja Miestny klub Slovenského orla, ako i mládežnícky kresťanský klub ERKO ktorý každoročne organizuje detský tábor a taktiež sa zapája do projektu Dobrá Novina. Domácnosti sú od r. 1975 napojené na miestny vodovod, v r. 2006 bola obec plynofikovaná. Rekonštrukčné práce prebiehajú na miestnom potoku, kultúrnom dome, kostole, základnej škole i materskej škole. Od roku 2007 v obci fungujú tenisové kurty ktoré sa každú zimu pod taktovkou bajerovskej mládeže menia na verejné klzisko.

Jedinečnosti:

Turistický chodník, Cintorín, Kostol

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce

- Územný plán

web: <http://www.bajerov.ocu.sk/sk/>

Obec: BERTOTOVCE

Umiestnenie:

Obec Bertotovce sa nachádza na západe šarišského regiónu, v malebnej doline medzi Braniskom a Prešovom. Spoznať jej obyvateľov, pochopiť ich mentalitu, zvyky a obyčaje, nazrieť do jej srdca - na obecný úrad, priblížiť históriu i súčasnosť tejto obce, to všetko si dáva za cieľ táto úplne nová webová stránka. Je určená pre všetkých, ktorí sa

o náš región zaujímajú, ktorí ho chcú viacej spoznať, alebo k nám zavítať. Ponúka všetky základné informácie o obci, okolí, samospráve, aktuality z obce a zoznamuje s kultúrnymi alebo inými akciami, ktoré sa v Bertotovciach konali. Sme radi, že ste na našu stránku zavítali a veríme, že na nej nájdete všetko, čo vás zaujíma.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.bertotovce.sk>

Obec: BRESTOV

Umiestnenie:

Obec leží v Košickej kotline v doline rovnomenného potoka. Má 464 obyvateľov a hospodári na katastri 1037 ha. Obyvatelia pracujú v priemyselných podnikoch a súkromných firmách v Prešove a Košiciach.

Jedinečnosti:

Hrad

Popis jedinečnosti:

Na vrchole Malej Zobranej bolo v 9. - 10. storočí misijné centrum pustovných mníchov - eremitov. Na vrchole sa nachádza rarita s ktorou sa tak často nestretávame. Približne uprostred vrcholu medzi skalami sa nachádza otvor do útroby Malej Zoborany, ktorý smeruje pomedzi skaly dole k potoku a vyúsťuje v ďalšej skale pri potoku, ktorej ľudia dali názov „Zimná skala“. Otvor medzi skalami masívu využívali pustovníci v prípade nebezpečenstva, ktoré mu hrozilo. cez skalný otvor sa dostal až do dediny k potoku Malka. Takto sa mohol ľahšie vyhnúť zbojníkom alebo aj prenikajúcim členom arpádovskej družiny, ktoré prenikali na toto územie.

Zimná skala dostala meno podľa toho, že z nej aj v horúcom lete preniká studený vzduch, čiže prievan cez spomínaný otvor medzi skalami. Na vrchole hory sú dodnes viditeľné prekážky a otvor do skaly, ktoré mali ochrániť mnícha. Podrobnejší opis tejto rarity uskutočnil nadšenec turizmu a archeológie František Blahút. Predpokladá sa, že toto misijné centrum na Malej Zobrane sa stalo zárodokom pre vytvorenie arcidiakonátu v neďalekom Drienove.

Slovo Zobor - Sobor v staroslovenčine znamenal chrám, alebo nejaké kultúrno-historické misijné centrum kresťanského spoločenstva v 9. - 10. storočí. Podobný pôvod ako Malá a Veľká Zobrana má aj Zobor pri Nitre, Zborov pri Bardejove, Sobrance na východe Slovenska. Význam slova môže mať aj širší charakter.

web: <http://www.brestov.ocu.sk/>

Obec: BRETEJOVCE

Umiestnenie:

Obec Bretejovce leží v Košickej kotline, v doline Torysy. Spomína sa v roku 1289. Od stredoveku patrila Abovcem, Rozgonyovcom, Segyeyovcom, Semseyovcom, Péchyovcom a iným zemepánom. Počas prvého sčítania ľudu, v roku 1787 mala obec 37 domov a 323 obyvateľov, v roku 1828 50 domov a 383 obyvateľov. V roku 1900 v nej žilo 351 ľudí. Obyvatelia sa v minulosti zaoberali tradičným poľnohospodárstvom. Do roku 1918 obec administratívne patrila do Šarišskej stolice.

Jedinečnosti:

Kostol, Kúria, Netradičná stavba

Popis jedinečnosti:

RÍMSKO-KATOLÍCKY KOSTOL

Postavený v roku 1785, barokovo-klasicistický štýl.

KÚRIA Z 19.STOROČIA

VOZIAREŇ

<http://www.bretejovce.sk/-zaujímavosti>

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán

- Plán rozvoja obce

<http://www.bretejovce.sk/-zemny-plan-obc>

web: <http://www.bretejovce.sk/>

Obec: BREŽANY

Umiestnenie:

Brežany sú obec na Slovensku v okrese Prešov. Obec leží v Šarišskej vrchovine, v údolí prítoku riečky Svinky, v nadmorskej výške okolo 370 metrov nad morom.

Do roku 1956 sa obec úradne nazývala Bujakov, predtým Buják. Najstaršia písomná správa o Brežanoch je z roku 1329. Dedina vznikla s najväčšou pravdepodobnosťou už v druhej polovici 13. storočia. Aj v minulosti i teraz patrili Brežany medzi malé osady. Boli a sú filiálkou starobylej gréckokatolíckej farnosti Klenov o čom svedčí aj záznam v súpise z Mukačevskej gréckokatolíckej eparchie z roku 1788. Obec je v súčasnej dobe aj filiálkou rímskokatolíckej farnosti v blízkom Bajerove. V dedine sa nachádza drevený gréckokatolícky chrám svätého Lukáša Evanjelistu z roku 1727, ktorý je jediný v okrese Prešov a tiež jediný v celej Šarišskej vrchovine. Na Slovensku je zaradený medzi národné kultúrne pamiatky. Obnova cirkvi bola vykonaná v druhej polovici 18. storočia.

Jedinečnosť:

Kostol

Popis jedinečnosti:

V dedine sa nachádza drevený gréckokatolícky chrám svätého Lukáša Evanjelistu z roku 1727, ktorý je jediný v okrese Prešov a tiež jediný v celej Šarišskej vrchovine. Na Slovensku je zaradený medzi národné kultúrne pamiatky.

Dokumenty a ich popis:

V našej obci nebol schválený poslancami žiadny z uvedených plánov.

web: <https://brezany.wordpress.com/>

Obec: BZENOV

Umiestnenie:

Bzenov je obec na Slovensku v okrese Prešov. V obci žije 730 obyvateľov. Názov obce sa postupne menil. V rokoch 1773 a 1786 - Berzenke, Bzenow. Od roku 1808 Berzénke, Bzdenow, Bzenow. V období rokov 1863 až 1913 - Berzenke. Po roku 1920 - Bzinov, Bzenov, Bžany. Od roku 1927 - Bzenov.

Jedinečnosť:

Turistický chodník, Cintorín, Kostol

Popis jedinečnosti:

V spolupráci s ZRCR Čierna hora sme zrealizovali okruh turistických chodníkov, ukazujúc chotár obce a jej nádherné výhľady. Svojpomocou sa v obci postavil kostol sv. Ondreja na interiéry pracovali akademickí sochári p. Dušan Srvátka a Dušan Pončák.

Dokumenty a ich popis:

- Komunitný plán
- Územný plán
- Plán rozvoja obce

Strategické dokumenty obce boli vypracované na realizáciu aktivít zameraných za účelom ďalšieho rozvoja obce a bezproblémového spolužitia minority s majoritou.

web: <http://www.obecbzenov.sk/>

Obec: ČELOVCE

Umiestnenie:

Obec leží na juhozápadných svahoch Nízkyh beskýcd na mierne zvlznenom povrchu takmer odlesneného chotára. Stred obce je v nadmorskej výške 375m, rozloha chotára je 395 ha.

Obec vznikla v polovici 14. stor. zemianskou kolonizáciou, pri ktorej v roku 1355 zeman Pavol Czely (Čel') a jeho bratia Štefan, Andrej a Ladislav získali právo na zaľudnenie oblasti od chotára obce až poľesy v Okolí Tople. Od ich mena je odvodený aj názov obce - Čelovce. Podľa písomných záznamov majetky v obci postupne vlastnili aj iné zemianske rodiny. Napríklad v roku 1427 rodina Varjú, 1562 rodina Ormány, 1612 rodina Fejérváry, 1625 rodina Sztankay, 1630 rodina Zimmermann, 1769 rodina Pulszky. Poslednými vlastníckmi boli členovia rodiny Körtvélyessy.

V obci sa nachádzali dve zemianské kúrie (kaštiele). Staršia, podľa rodinného podania asi 300 ročná, sa nachádzala približne v priestoroch nového katolíckeho kostola, pri výstavbe ktorého sa našli aj zbytky základov kúrie. Táto kúria je zakreslená ešte v katastrálnej mape z roku 1875, zbúrali ju pred koncom 19. storočia. Mladšia kúria, ktorá bola zbúraná po II. svetovej vojne sa nachádzala v hornej časti obce pred bývalým majerom.

Jedinečnosť:

Kostol

Popis jedinečnosti:

KOSTOL (NKP) EV. A.V. CIRKVI

Na území obce Čelovce sú v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v registri nehnuteľností národných kultúrnych pamiatok evidované dve kultúrne pamiatky. Prvou je evanjelický románsko - gotický kostol z konca 13. storočia nachádzajúci sa v severnej zastavanej časti územia obce. Klenba jeho presbytéria je z roku 1579. Kostol bol v roku 1788 prestávaný a neskôr pribudli gotické architektonické detaily. Kamenná krstiteľnica je zo 14. storočia a epitaf z konca 17. storočia. Stavba kostola so svojim areálom je chránená NKP.

Pozornosť si zaslúžia klasická kúria z konca 18. storočia a tiež náhrobná kaplnka z 30. rokov 19. storočia ale aj voľné stojace kríže na území obce, ktoré sú vždy pamätníkmi miestnych udalostí v histórii obce a aj keď nie sú zapísané v zozname pamiatkového fondu kultúrnych pamiatok sú súčasťou kultúrneho dedičstva obce a ako takým je im potrebné venovať primeranú ochranu a zvelaďovanie.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Komunitný plán

web: <http://www.obeccelovce.sk/>

Obec: ČERVENICA

web stránka obce mimo prevádzku

Obec: DEMJATA

Umiestnenie:

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1330. Od 13. storočia patrila k šarišskému panstvu a od 15. storočia sa stala vlastníctvom zemanov. Poľnohospodárstvo a ovčiarstvo bolo hlavným živobytím miestneho obyvateľstva. Barokovo-klasicistický jednolodňový rímskokatolícky Kostol sv. Jána Krstiteľa pochádza z roku 1774. Predstavaná veža vznikla v roku 1926. V interiéri zaujme najmä oltár a barokový obraz sv. Jána Krstiteľa. Historickou pamätihodnosťou obce sú i dva kaštiele postavené v renesančnom slohu.

Vybavenosť obce je veľmi dobrá: je tu Základná škola, Materská škola, Školská jedáleň a Školský klub detí. V obci sa nachádzajú 2 obchody s potravinami. Je tu domov sociálnych služieb - súkromné zariadenie. V obci sa nachádza kultúrno-výstavná hala, ktorá slúži ako kultúrny dom. Každé dva roky sa tam usporadúva oblasťná výstava drobného zvieratstva. K rozvoju športu prispieva športový areál v obci. Vďaka zaujímavému prírodnému prostrediu sa v Demjate darí cestovnému ruchu. V jej katastri sa nachádzajú vápenné Demjatské kopce a vedie ňou Karpatská cyklistická cesta.

Jedinečnosť:

Kostol, dva Kaštiele

Popis jedinečnosti:

DEMJATA-KAŠTIEL "SEMSEY"

Kaštieľ "Semsey" je pôvodne renesančnou stavbou z polovice 17.storočia, neskôr barokovo prestavanou. Ide o blokový dvojpodlažný objekt so štvorcovým pôdorysom. Fasády má hladké, členené obdĺžnikovými oknami so šambránami. Dominantu tvorí vstupný portál s ušnicovou šambránou s erbom a datovaním prestavby v roku 1736. V interiéri sú zachované renesančné klenby. Objekt bol pôvodne ohradený múrom so vstupnou bránou s polkruhovým záklenkom.

Historické súvislosti:

Najstaršia správa o Demjate pochádza z roku 1332, kedy sa spomína, že v miestnom kostole pôsobil farár Matej. V písomnostiach zo 14. až 16. storočia sa vyskytuje Demjata pod názvom Demethe. Je to maďarizovaný názov pôvodného slovenského názvu koreniacom v slovenskom osobnom mene. V polovici 15. storočia bola obec rozdelená na Nižný a Vyšný Demjatu. V 16.storočí bola postupne vo vlastníctve Mariášovcov, Bornemisovcov, Darholcovcov atď. V 2. polovici 16. storočia tu bol posta-

vený renesančný kaštieľ nazvaný "Hámoš" podľa posledných vlastníkov.

V 2.polovici 17. storočia bol postavený na východnej strane potoka Sekčov druhý kaštieľ tzv. "Semsey". V jeho blízkosti stojí od roku 1774, pravdepodobne na mieste starého kostola barokovo-klasicistický kostol, ktorý bol spolu s kaštielom "Semsey" navrhnutý v júni 1997 na vyhlásenie ochranného pásma.

Obec Demjata je z urbanistického hľadiska pôvodne potočnou radovou dedinou, ktorá bola neskôr pretáť železnicou popri toku rieky Sekčov, ktoré tvoria s pôvodnou ulicovou zástavbou pravý uhol. Obec je týmto opäť rozdelená na východnú a západnú časť, pričom v západnej časti tvorí urbanistickú aj architektonickú dominantu práve kaštieľ "Hámoš" s prilahlým parkom.

DEMJATA-KAŠTIEL "HÁMOŠ"

Kaštieľ "Hámoš" je pôvodne renesančnou stavbou z 2.polovice 16. storočia, neskôr v roku 1764 barokovo prestavanou. Ide o dvojpodlažnú štvorkrídlovú stavbu s pôdorysom v tvare obdĺžnika, vytvárajúcu vnútorný átriový dvor. Fasády mali pôvodne kamenné profilované okenné ostenia (niekoľko zachovaných je na západnej fasáde). Na hlavnej (východnej) fasáde je centrálné situované schodisko s barokovým portálom, po stranách s predstavanými stĺpmi a bohatým volútovým štítom. Nad portálom je barokové okno s prelamaným frontónom. Po stranách čelnej fasády, na pôvodných renesančných krákorcoch, sú nové historizujúce arkíere. Priečelie je ukončené horizontálnym radom strelných otvorov a korunnou rímsou.

Kaštieľ mal pôvodne štítkovú atiku z polkruhových štítkov, ktoré sa zachovali na severnej strane dvojrovej fasády. Dvor mal pôvodne otvorenú arkádu, ktorá je sekundárne zamurovaná. Na juhozápadnom rohu kaštiela je situovaná štvorhranná trojpodlažná veža. V interiéri objektu sú na prízemí renesančné klenby a v druhom nadzemnom podlaží pruské klenby. Pri kaštieli bol koncom 19. storočia založený prírodno-krajinársky park pravdepodobne na staršej dispozícii.

V súčasnosti je z pôvodnej parkovej dispozície zachované len torzo. Celá západná časť parkového areálu bola v posledných rokoch rozparcelovaná a rodinné domy sa dostali až ku kaštieli čo výrazne porušilo jeho kompozičnú vyváženosť. V južnej okrasnej časti parku bolo zradené trávnaté ihrisko. Z pôvodných dŕvín sú sadovnícky a dendrologicky hodnotné lipa veľkolistá, buk lesný červenolistý, pagaštan kónsky, jaseň štíhly a stromovitá čremcha strapcovitá. Aj keď je pôvodná dispozícia parku zmenšená a kompozične porušená, stále je tu pozemná rezerva na obnovu zaniknutej okrasnej čas-

ti a možnosť obnovy parku ako dokladu dobového vývoja záhradného umenia v tomto regióne.

web: <http://www.ruskanovaves.sk/>

Obec: DRIENOV

Umiestnenie:

Z histórie Šariša vyplýva, že naša obec bola jedným z najstarších a najvýznamnejších sídel tohto kraja. Keď chceme začať dobou, z ktorej pochádzajú prvé písomné zmienky o našej obci, musíme povedať, že budeme vlastne rozprávať o dvoch obciach - Drienove a Židove, ktoré niekedy v 17. - 18. storočí splynuli a ďalej existovali pod menom Drienov.

Drienovom sa nazývala obec, ktorá ležala po ľavej strane potoka (jeho pôvodný názov bol Židovský potok) pretekajúceho aj dnes stredom obce, teda vlastne na území jej dnešného centra a Nižného konca. Najstaršie nepísomné dôkazy o jeho existencii pochádzajú z 10. - 12. storočia z veľkomoravského obdobia. Sú to nálezy keramiky a postriebrených esovitých náušnic. Sú dôkazom slovienského, resp. slovenského osídlenia tohto územia.

Najstarší písomný doklad o Drienove pochádza z roku 1283. Jedným z pážat kráľa Ladislava IV. bol vtedy aj šľachtic Ján, syn Petra z Drienova. Ďalšia správa je hneď z roku 1284 a spomína sa v nej šľachtic Peter z Drienova, syn Juraja. Obe správy potvrdzujú, že v tých rokoch patrili Drienov spomenutým šľachticom, ktorí tu mali kúrie. Z toho potom vyplýva, že obec musela jestvovať dávno pred rokom 1283.

Šľachtici z Drienova boli príslušníkmi rozvetveného maďarského rodu Abovcov. Príslušníkmi drienovskej šľachty boli napríklad varadínsky biskup Tomáš a myšlianský prepošť Michal. Abovci boli tiež majiteľmi alebo spolumajiteľmi mnohých iných blízkych aj vzdialenejších obcí napr. Lemešian, Obišoviec, Boliarova, Drienovskej Novej Vsi, Kysaku, Trebejova, Suchej Doliny, Nižnej Vole, Chmelova, Gíraltoviec, Miklušoviec, atď.

Jedinečnosti:

archeologické nálezy, blízka maďarská vojenská osada (z 11. stor. v Židove)

web: <http://www.ruskanovaves.sk/>

Obec: DRIENOVSKÁ NOVÁ VES

Umiestnenie:

Obec Drienovská Nová Ves sa nachádza v Prešovskom okrese medzi mestami Prešov a Košice. Rozloha obce je cca 648 ha. Cez obec prechádza železničná trať i cesta prvej triedy. Cez obec prechádza aj diaľnica Prešov - Budimír. Okolo obce preteká rieka Torysa, ktorá obyvateľom niektorých

ulíc spôsobuje nemalé starosti tým, že sa vylieva zo svojich brehov.

Už niekoľko rokov sa počet obyvateľov pohybuje cez 700, v súčasnosti je to už niečo okolo 720.

V obci sa nachádza základná škola, ktorú navštevujú deti bývajúcce priamo v obci a taktiež aj deti bývajúcce v asi 1 km vzdialenej osade, ktorá je tiež súčasťou obce. V súčasnosti školu navštevuje 29 žiakov. Budova pochádza z roku 1904 a preto je potrebné na nej uskutočňovať rôzne menšie i väčšie úpravy, ktoré zefektívnia vyučovací proces a vytvoria krajšie prostredie pre deti, ale aj ostatných návštevníkov školy.

Funguje tu aj materská škola, ktorú navštevuje približne 25 malých žiačikov. Pri materskej škole je zriadená aj školská jedáleň, v ktorej sa chutne vvara nie len pre žiakov základnej a materskej školy a ich pedagógov, ale aj starším občanom obce.

V obci je aj obecná knižnica, ktorá poskytuje množstvo rôznorodých titulov pre všetkých, ktorí ju navštívia. Knižnica je každým rokom dopĺňaná novými titulmi určenými od tých najmenších až po najnáročnejších čitateľov.

web: <http://www.drienovskanovaves.sk/obec/>

Obec: DULOVÁ VES

Umiestnenie:

Dulova Ves (maď. Sósgyülvész, do roku 1948 Gul'vas) je obec na Slovensku v okrese Prešov. V roku 2013 mala obec 851 obyvateľov.

web: <http://www.dulovaves.sk/index.php>

Obec: FINTICE

Umiestnenie:

Fintice, resp. chotár obce sa rozprestiera na severovýchodnom okraji Šarišskej vrchoviny na pravom brehu rieky Sekčov, osem kilometrov od centra Prešova. Stred obce leží 270m nad morom. Dominantou chotára je vrch Stráž (740m n.m.). Na severozápade je „Kikapá“- Kamenná brána. Je to priesmyk, kde je vytesaný prechod do skál, umelo urobená brána. Pod Kamennou bránou sú Močidlá, kde ľudia dávno močili lan a konope. Na západe sú Adagaše, čo znamená žltá tehľárska hlina, lebo v doline tu ozaj tehly pálili. Vyššie Adagašov sú Vinice, kde sa dávno pestovalo hrozno. Ďalej na západ je Bochta a za Bochtou je les zvaný Hudačka. Je tam studienka so zázračnou vodou. Tu sa stretávajú chotáre Prešova, Veľkého Šariša a Fintíc. Iný zvláštny jav je tzv. Podkova v lese Šom. Podkova má podobu ozajstnej podkovy. Je to nahromadené množstvo kamenia takmer rovnakej veľkosti. Veľká podkova je široká 120 metrov. Pri Veľkej

podkove je aj Malá podkova široká asi 25 metrov. Obec obkolesujú dubové, bukové a borovicové lesy. Nachádza sa tu prírodná rezervácia Fintické svahy.

Jedinečnosti:

Kostol, chránený živočích, biotop, kaštieľ

Popis jedinečnosti:

KOSTOL

Začiatkom 16.st. sa majiteľom stávajú Darholcovci. Oni vlastnili majetok ešte v druhej polovici 16.st. Predpokladáme, že oni dali rozšíriť pôvodné gotické sídlo do renesančnej podoby. Vtedy kaštieľ v duchu renesančnej idey harmónie, dostal novú formu. Bola dostavaná druhá veža, smerom ku dnešnému kostolu. Klenby v prvom nadzemnom podlaží sú typickou ukážkou renesančných klenieb so styčnými lunetami. Takéto klenby sa nachádzajú vo všetkých kaštieloch v Šarišskej župe. Renesančne tvarovaný stĺp v dnešnej hale - vstupnom priestore, má charakter dórskeho stĺpa a okolo neho bolo umiestnené pravotočivé schodiško na druhé nadzemné podlažie. Také isté dva stĺpy boli objavené aj v dnešnom objekte reštaurácie /bývalá voliareň/ na západ od kaštiela, ale rozmerovo menšie. Na pätkách a hlavičiach boli nájdené zbytky tehlovočervenej polychromie. Počas výskumu boli objavené aj stieľňové otvory a zbytky oblúkovitej atiky. Renesančné úpravy boli robené dva razy. Prístavbou východne veže sa z jednověžového objektu stal dvojvežový, predpokladáme, že atika sa uplatnila v celom novovzniknutom tvare stavby kaštiela. Pramené materiály navodzujú nepriamo domnienku, že staviteľmi tejto druhej renesančnej fázy mohla už byť rodina Dessewffyovcov, ktorá sa spomína ako majiteľ už v prvých desaťročiach 17.st. Architektonické nálezy pôvodných neskororenesančných kamenných ostiení na východnej veži, potvrdzujú tézu vývoja objektu. Impozantná, a nie menej finančne nákladná, bola baroková prestavba celého areálu. Prestavba

a dostavba pôvodných plochých trámových stropov na mohutné barokové korytkové klenby s bohatou štukovou výzdobou páskového ornamentu, prestavba schodiška, dostavba hospodárskych krídel na východnej a západnej strane, dostavba severného krídla. To sú len najhlavnejšie práce rozsiahlej prestavby. Aj táto, slohovo označovaná ako baroková, má dve fázy. Druhá fáza výstavby komplexu fintického kaštiela, súvisí s menšími dostavbami v kaštieli a veľkou stavbou s menšími významnými predstaviteľmi rodu, šarišského župana Samuela Dessewffého. Kostol so spojovacou chodbou ku kaštielu, bol podľa údajov postavený v rokoch 1775-1778, vysvätený až po dokončení interierovej výzdoby v roku 1778. V tej dobe bola strecha prestavaná na mohutný manzardový typ s veľkými komínmi. Technické vymoženosti boli realizované aj akýmsi ústredným kúrením s teplovzdušnými kanálmi. V suteréne bola zriadená kanalizácia, ktorou sa odvádzala voda z vodojemu, tiež vybudovanému pre potreby kaštiela.

Jednododový a jednověžový kostol s apsidou na východnej strane a spojovacím krídlom a chodbou na západnej strane prepojený s kaštielom. Bol postavený na miesto staršieho kostola. Dosť netypické je aj situovanie kostola pod dominantným kopcom v centre obce v čase, keď rozloha kaštiela nebola taká rozsiahla.

Výzdoba a architektonické tvaroslovie exteriéru je už neskorobarokové, až rokokové. Najmä v štukovej výzdobe okien na spojovacom krídle, kde nájdeme doteraz zachované páskové ornamente s rokokovými prekrajovanými mriežkami.

Vstup do kostola je na južnej strane cez barokový portál, ktorý má v supraporte bohaté tvarovanie. Nad ním je umiestnený rodový erb Dessewffyovcov. Exteriérová výzdoba kostola je skromná, sústreďuje sa na vystupujúce štukové pilastre, zdôraznené farbou. Interiér kostola je zaklenutý pruskými klenbami, bohato zdobenými štukovými rokokovými ornamentami, ktoré lemujú aj korunnú rímsu. Architektonicky dôležitým detailom je kamenné, pravouhlo tvarované ostenie-portál vstupu do sakristie. V klenáku je uvedený rok 1754. Interiéru dominuje hlavný oltár, viažúci sa k patrocínii kostola Navštívenia Panny Márie. Po bokoch sú umiestnené oltáre sv. Jána Nepomuckého a sv. Jozefa. Nad západným vstupom umiestnený chór s orgánom, tvoria vzácny slohovo neskorobarokovo-rokokový súbor zariadenia kostola. Bočný oltár sv. Jozefa je typicky ikonologicky zaradený do komplexnej neskorobarokovej až rokokovej výzdoby celého kostola. Sv. Jozef bol deklarovaný za patróna Rakúska v roku 1675 pápežom Klementom X., na podnet Leopolda I. Postupne sa jeho kult

pretransformoval na ochrancu rodiny. Veriaci mali a majú vždy k sv. Jozefovi úctu. Nájde sa len málo kostolov, kde sv. Jozef ako patrón chýba. Na oltári vo Finticiach je sv. Jozef ústrednou postavou oltárneho obrazu. Malého Ježiška nedrží na rukách, ale je k nemu sklonený v opatrovníckom geste. Aj takto neznámy autor obrazu vyjadroval pestúnsky vzťah sv. Jozefa k malému dieťaťu-Ježiškovi. Kompozícia obrazu je jednoduchá a stred tvorí nahé telíčko dieťaťa objímajúce sv. Jozefa v jemnom detskom geste. Výraz sv. Jozefa je priam posvätný a vyjadrený je aj láskavým priklonením svojej hlavy k hlávke dieťaťa. Obraz je osadený v bohatom zlatom rokokovom ráme. Po stranách oltára sú dvaja svätci. Sv. Anna drží v rukách knihu s rozradostenou tvárou, akoby učila čítať Pannu Máriu, svoju dlhoočakávanú dcéru, ktorá bola predurčená priviesť na svet Spasiteľa. Postava sv. Joachima je pootočená smerom k nebesiam, v ďakovnom výraze tváre a očí. V rukách drží pastiersku palicu ako symbol jeho pokorenia v chráme, dobrovoľného vyhnanstva a neskoršieho radostného návratu. Tento oltár je v spodnej časti podobetným stolom riešený ako grotta s ležiacou sv. Rozáliou. Táto svätica je uctievaná zo začiatku len vo svojej vlasti na Sicílii, v Palerme. Žila v 12. storočí, na kráľovskom dvore, ako dvorná dáma kráľovnej. Nespokojoval ju život na výslni a v blahobyte. Utiahla sa do kláštora, vo svojej snahe žiť nábožne. Ale ani tento život jej nebol dost asketický. Odišla do pustatiny a žila pustovníckym životom. Tam zomrela, a bola aj pochovaná. Pri vypuknutí moru v Palerme sa našli jej ostatky (v roku 1624) a preniesli ich do Palermy. Od toho dňa skončila morová epidémia. Jej atribútmi sú jaskyňa a veniec bielych ruží. Rozáliin kult sa rozšíril do ostatnej Európy najmä vďaka jezuitom, ako ochrankyne pred morom. Táto skutočnosť zaiste ovplyvnila aj ikonologickú výstavbu tohto oltára. Skĺbenie jednotlivých postáv, navonok nesúrodé, sa nám v takýchto súvislostiach javí ako veľmi hlboko duchovne a emotívne zoradené, viažuce sa k hlavnému oltáru Navštívenia Panny Márie, ale aj k udalostiam v Uhorsku./Tu tiež v r. 1713, zúrila veľká morová epidémia./ Oltár je doplnený bohato tvarovanými rokokovými hlavicami stĺpov a baldachýnom s malými postavami anjelikov a drapériami. Oltár sv. Jána Nepomuckého je koncipovaný ako oltár, vo svojej vrchnej časti. Dolná polovica plní funkciu kazateľnice. Svojou architektonickou formou je skĺbená so schodmi kazateľnice, vyúsťujúcimi smerom k hlavnému oltáru. V najvrchnejšej časti oltára - kazateľnice je baldachýn. Z vnútornej časti je umiestnená holubica, ako symbol Ducha Svätého, po vonkajších stranách obrúbený šatkou a malými putti- anjelikmi. Baldachýn vo vrchnej

časti je vyzdobený bohatými rokokovými tvarmi, nepravidelne sa vydávajúcimi s bohato zlátaným okrajom, dominantou a ukončením baldachýnu. Ústredný motív oltára, predstavuje sv. Jána Nepomuckého, namalovaného neznámym majstrom. Ikonologicky predstavuje typické zobrazenie českého svätca, v tomto období, veľmi obľúbeného. Pozoruhodný osud Jána Nepomuckého, spovedníka kráľovnej, ktorý pod hrozbou smrti /podľa legendy/ odmietol prezradiť spovedné tajomstvo kráľovskému manželovi s nie najčistejším svedomím. Fakty z histórie však ukazujú na neobľomnosť a zásadovosť v otázkach viery a cirkvi. Nebol ochotný znášať mocenské zasahovanie do svojich biskupských práv. Po dosť dlhých sporoch dal kráľ Václav IV. Jána Nepomuckého zviazaného hodiť z pražského kamenného mosta do Vltavy. Podľa legendy nad miestom jeho utrpenia sa objavilo 5 hviezd, ktoré označovali miesto, kde je mučeníkovo telo. Po vyťahnutí z vody pochovali kňazovo telo. Jeho hrob bol uctievaný od začiatku. Neskoršie boli ostatky prenesené do katedrály. Pred kanonizáciou bol hrob otvorený a pri manipulácii s lebkou bol nájdený kus hmoty. Odborná komisia konštatovala, že táto hmota je udivujúcim spôsobom zachovaný, svätcov jazyk. Celý proces uctievania Jána Nepomuckého sa veľmi rýchlo rozšíril. Jeho svätorečenie bolo 19. marca 1729, v Lateránskej bazilike v Ríme.

Dokončenie rímsko-katolíckeho kostola vo Finticiach v r. 1755 dokazuje, že sa úcta k tomuto svätcovi veľmi rýchlo rozšírila po celom Rakúsko-Uhorskom mocnárstve. Sv. Ján Nepomucký je na tomto obraze znázornený v hnedom rúchu, ale s kráľovským plášťom, podšitým červenou látkou (farba kráľovského purpuru) a veľkým hermelínovým golierom. Okolo hlavy má päť hviezd. Zvláštnosť ikonografického zobrazenia je v netypickom zobrazení svätca v kráľovskom plášti, a zároveň v hnedom-kajúcnickom šate. Jediným tradičným atribútom je kríž, ktorý drží v ľavej ruke. Pravou rukou žehná. Doplnujúcimi svätcami, po oboch stranách obrazu sú sv. Peter a Pavol so svojimi atribútmi. Celý komplex je doplnený neskorobarrokovými a rokokovými detailmi, s polychrómiou a zlátaním. Oltár tvorí dominantné postavenie vo vyústení ľavej strany chrámovej architektúry. Zároveň je pendantom pravej strany, v týchto miestach rovnako ukončenej chrámovej lode do presbytéria, v ktorom je umiestnený hlavný oltár. Hlavný oltár vo Finticiach je umiestnený v apside chrámu. Svojou architektonickou a sochárskou výzdobou je kombináciou dvoch typov oltára. Baldachýnového, ktorý je zriedkavejší a používal sa viac v období vrcholného baroka na Slovensku, a kombinácie ro-

kokového drapériového oltára. Tento typ je známy z Dómu sv. Martina v Bratislave. Oltárny komplex fintického kostola je dômyselne komponovaný na stred apsidy, tvorí dominantu jeho interiérovej výzdoby. Celá ikonologická výstavba sa viaže k ústrednému motívu oltára obrazu Navštívenia Panny Márie. Vertikálna kompozícia začína prirodzene dolu, od menzy s nádstavcom, riešeným s veľmi dekoratívnymi rokajovými rezbárskymi prvkami. Svätostánok je zatvorený, s priestorom pre Sviatosť oltárnu. Dekoratívny, nepravidelne tvarovaný otvor je vo vrchole zvýraznený rokajom. Po oboch stranách Svätostánku sú relikviáre, tiež v bohatých rokokových rámoch. Vedľa nich sochy anjelov v miere nadživotnej veľkosti. Čiastočne s dynamickým pohybom tela a drapérie. Tváre sú modelačne klasisticko-insitného charakteru. Oba ja smerujú symetricky k oltáru v adoračnom geste, so zloženými rukami. Sochársku kompozíciu tvoria zemskí patróni sv. Štefan a sv. Ladislav, uhorskí králi. **web: <http://www.fintice.sk/>**

Obec: FRIČOVCE

Umiestnenie:

Fričovce je obec na východnom Slovensku, ležiaca v krásnom prostredí Šarišskej vrchoviny, pýšiac sa bohatou históriou. Obec má rozlohu 8, 570 km² a žije v nej 1089 obyvateľov. V minulosti prevládal poľnohospodársky charakter obce. Mnohé kultúrne a prírodné pamiatky v spojení s pohostinnosťou Fričovci dávajú dobrý základ pre rozvoj cestovného ruchu v obci. Návštevníkom zaujme kostol sv. Bartolomeja, ktorý bol postavený v roku 1738. Novodobou dominantou obce je od roku 1994 rímskokatolícky kostol Sv. Košických mučeníkov. K svetským pamätihodnostiam patrí renesančný kaštieľ pochádzajúci z roku 1630, ktorý je v súčasnosti využívaný na rôzne spoločenské udalosti ako aj príjemné posedenie. V jeho blízkosti sa rozprestiera park so vzácnymi drevinami, ktorý bol vyhlásený za chránené územie práve pre vzácnu flóru. Zo spoločenských organizácií činnosť v obci vyvíjajú Červený kríž, organizujú spoločenské akcie pre členov a pravidelný odber krvi. Ďalej Slovenský zväz zdravotne postihnutých, Telovýchovná jednota, Dobrovoľná požiarna ochrana, Únia žien, Miestny spolok záhradkárov, Dychová hudba ktorá funguje už od roku 1937 a od roku 2008 obnovený detský folklórny súbor Slniečko. V katastri obce vznikla v nedávnej minulosti stanica rýchlej záchrannej služby. K občianskej vybavenosti obce patrí aj farská a obecná knižnica.

Jedinečnosť:

Kostol, Kaplnka, Kaštieľ

Popis jedinečnosti:

Sú zverejnené na www.obecfricovce.sk a www.kastielfricovce.sk. Ide o štyri národné kultúrne pamiatky - Renesančný kaštieľ Fričovce, park, kostol sv. Bartolomeja, kaplnka rodu Sempényovcov. V prarku je vzácny ľaliovník tulipánokvetý, ginkobiloba či sekvojovec mamutí.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Územný plán

Územný plán je spracovaný, je aj spracovaný strategický dokument hodnotenia vplyvu na životné prostredie. Ešte však nie je schválený. Je zverejnený na www.obecfricovce.sk. Obec je súčasťou Miestnej akčnej skupiny Partnerstvo BACHUREŇ, v rámci ktorej je spracovaná aj Integrovaná stratégia rozvoja územia. Je zverejnená na stránke www.bachuren.sk. Nová stratégia sa tvorí. Obec má spracovaný PHSR, ale nový sa ešte len spracováva.

web: <http://www.obecfricovce.sk/>

Obec: FULIANKA

Umiestnenie:

Obec Fulianka leží v nadmorskej výške 275 m n.m. na úpätí Šarišskej vrchoviny v Sekčovskej doline, vzdialená 11 km od Prešova. Rozloha chotára je 380 ha. Nad obcou sa tiahne hradsný vrch, na južnom okraji ktorého sú zrúcaniny Kapušianskeho hradu. Na východ od obce je vrch „Halagoš“, ktorý patrí do pohoria Nízkyh Beskýd. Pohľad na sever nám ponúka krásnu scenériu Čergovského pohoria, patriaceho do masívu Nízkyh Beskýd. Na juh od obce sa tiahnu Slovenské vrchy. Obec susedí na severe s obcou Tulčák, na juhu s obcou Kapušany, na východ s Podhoranami a na západe s Finticiami. Sekčovskou dolinou preteká rieka Sekčov, ktorá rozdeľuje obec na dve časti - stará Fulianka a nová časť obce, nazývaná „Chalaš“.

Jedinečnosť:

Cintorín, Kostol

Popis jedinečnosti:

V obci sa nachádza cintorín aj kostol sv. Kozmu a Damiána.

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán

Obec má schválený územný plán obce od roku 2014.

web: <http://www.fulianka.sk/>

Obec: GERALTOV

Umiestnenie:

Obec GERALTOV leží na juhozápadnom výbežku Nízkyh Beskýd. Priemerná nadmorská výška v obci je

512 m. Scenériu dediny dopĺňa krásne Ćergovské pohorie. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1339. Už pri založení sídliska si obyvatelia vybudovali drevený kostol. Bol prevezený koncom 18. storočia do Tročian v okrese Bardejov. Nový kamenný gréckokatolícky chrám stojí v obci od roku 1792. Vyniká prekrásnym ikonostasom. Nápisy v chráme v cirkevnej slovančine boli bohužiaľ pri rekonštrukcii chrámu v 20. storočí zničené. Pri obci bola postavená Kaplnka Panny Márie Lurdskej. GERALTOV má dve miestne časti a to Závadku a Žatkovce. Pôvodne šlo o tri samostatné dediny. Kvôli demografickému vývoju došlo k ich zlúčeniu. Napriek tomu má GERALTOV v súčasnosti necelých 200 obyvateľov. Neuberá to však na prítlačivosť tejto malebnej dedinky či už z hľadiska prírodných krás alebo rázovitej architektúry.

Jedinečnosť:

Kamenný gréckokatolícky chrám (kostol), chránená krajinná oblasť

Popis jedinečnosti:

Dominantou obce je gréckokatolícky chrám postavený v roku 1792. Pri kostole sa nachádza aj cintorín na ktorom sa zachovali staré náhrobné kamene, ktoré je potrebné opraviť sú z 18 a 19 storočia. Pri kostole sa nachádza súbor starých líp, ktorých vek sa odhaduje od 150 do 200 rokov.

V obci GERALTOV sa nachádza lipa pri starom cintoríne ktorej vek je nad 250 rokov.

V katastrálnom území GERALTOV sú božie muky v počte 2 kríže a jedna kaplnka, tiež k katastrálnom území Žatkovce sú 2 kríže a jedná kaplnka. V Závadke sa nachádza jeden kríž a na cintoríne zvonica.

web: <https://obecgeraltov.wordpress.com/>

Obec: GREGOROVCE

Umiestnenie:

Obec Gregorovce leží v rámci Slovenska excentricky, vo východnej časti republiky, na sever až severovýchod od krajského mesta Prešov (10 až 13 km) a tiež v blízkosti miest Veľký Šariš, Sabinov a Kapušany v nadmorskej výške približne 320 - 326 m n. m. Obec administratívne patrí do Prešovského samosprávneho kraja, nižšou jednotkou je okres Prešov, pričom spolu s ďalšími 16-mi susednými obcami tvorí ešte mikroregión Stráža. fyzicko-geografického pohľadu ležia Gregorovce na rozhraní Košickej kotliny a k nej severne priliehajúcich pohorí – Spišsko-šarišské medzihorie a Beskydské predhorie. Gregorovce sa rozprestierajú v doline medzi Šarišským hradným vrchom a Strážom (740 m n. m.), v Spišsko-šarišskom medzihorí, pričom obcou preteká potok Dzilkov.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

web: <https://obecgeraltov.wordpress.com/>

Obec: HANISKA

Umiestnenie:

Obec Haniska leží v severovýchodnej časti Košickej kotliny v údolí rieky Torysy v nadmorskej výške 233 m. Prvá písomná zmienka o našej obci pochádza z roku 1288, keď šľachtic Juraj, syn Šimona v uvedenom roku odmenil svojho vazala (sluhu) Petra zvaného Hruška /Pirus/, ktorý ho sprevádzal na vojenskej výprave vtedajšieho kráľa Ladislava IV. darovaním majetku Haniska. Z uvedenej listiny sa dozvedáme, že Hanisku vlastnil šľachtic Štefan ešte pred rokom 1288. Z toho vyplýva, že obec Haniska jestvovala ešte pred uvedeným rokom. Jej vznik však datovať presne nevieme.

Jedinečnosť:

Mlyn, Pomník sedliackeho povstania, Kostol najsvätejšej trojice, Materská škola

Popis jedinečnosti:

POMNÍK SEDLIACKÉHO POVSTANIA

Významnou kapitolou dejín v roku 1831 je sedliacke povstanie. Vojnami a pustošením preriedené rady poddaných začala v roku 1831 kosiť epidémia cholery. Začala sa šíriť z Haliča a zaplavila celú Šarišskú župu. Na počesť sedliackeho povstania postavili na kopci Furča nad Haniskou pomník v roku 1938 a je dominantou obce. Pomník je postavený podľa návrhu arch. Pospíšila. Celková výška je 20 m. Jednotlivé postavy v skupine sú 3,2m vysoké. Postava na pylóne je vysoká 4,2m. V pravej ruke drží ratolesť dĺžky 0,4m.

KOSTOL NAJSVÄTEJŠEJ TROJICE

Ukončenie výstavby kostola „ Najsvätejšej trojice „v obci Haniska datuje do roku 1750. Obnovený bol v roku 1887 a v roku 1916. Jednoduchá stavba s loďou s takmer štvorcovým pôdorysom a obľým presbytériom. Priestory sú zaklenuté „českou plachtou“. Fasáda je hladká s nárožnými piliermi. Priečelie je ukončené štítom s rolajovou ornamentikou. Hlavný oltár je z polovice 18. storočia s novým obrazom Svätej trojice od majstra Jordána z roku 1947. Kazateľnica je rokokloklasicistická z druhej polovice 18. storočia.

Nesporným dokladom o histórii rímsko - katolíckeho kostola sú zvony. Malý zvon je z roku 1773 s latinským názvom v preklade Ježiš nazaretský kráľ židovský. Ďalší zvon je z roku 1888 a odliaty bol v Sabinove. Odlihal ho zvonár majster Friedman. Autorom nápisu je Jonas Zlatehlah a názov znie: „Pre obcu Enitzka (Haniska) chválim boha, ľud, kňaza do chromu volám fundátor Zlatehlah

Jonaš“. Ďalším nesporným dôkazom je kríž umiestnený pred kostolom najsvätejšej trojice zhotovený v roku 1750.

MATERSKÁ ŠKOLA

Do dejín obce sa významnou mierou zapísala výstavba štátnej ľudovej školy jednotriednej na žiadosť občanov obce v zastúpení obecného zastupiteľstva.

15. marca 1927 bol daný súhlas na jej výstavbu. Náklady mali platiť občania obce. Proti tomuto rozhodnutiu sa obec v zastúpení Viliamom Kirchmayerom odvolala. Následne na to školská správa poukazuje zo štátneho rozpočtu 114 000 korún. Statkár Kirchmayer a 7 gazdov: Ondrej Lénardt, Ján Lénardt, Štefan Lénardt, Ján Pirohár, Štefan Sopko, Ondrej Tomáš, Ján Tomko ručia majetkom za ďalšie finančné zdroje vo výške 50 000 korún. Gazdovia sa ďalej zaväzujú poskytnúť konské povozy na prepravu materiálu.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

web: <http://www.obechaniska.sk/>

Obec: HENDRICHOVCE

Umiestnenie:

Obec Hendrichovce vznikla v 13. storočí, leží v Šarišskej vrchovine v doline Veľkej Sviniky. Obec patrí do Prešovského samosprávneho kraja. Najznámejšou historickou pamiatkou je rímskokatolícky gotický kostol z 2. polovice 14. storočia. Historickou pamiatkou je aj kaštieľ z roku 1832 a hospodárska budova z roku 1843. Medzi dominanty obce patrí rybník v rozlohe 33 árov a nový kostol z roku 2005 zasvätený Ružencovej Panne Márii. V obci sa nachádza futbalové ihrisko, multifunkčné ihrisko, detské ihrisko a malý park. Obec každoročne usporadúva Tenisový turnaj vo štvorhre, Stolnotenový turnaj, Hasičské súťaže, Deň obce, slávnosť Mikuláša pre deti v miestnom kostole a rôzne iné kultúrne a spoločenské podujatia.

Jedinečnosť:

Cintorín, Kostol, Kaštieľ

Dokumenty a ich popis:

Plán rozvoja obce sa pripravuje

web: <http://www.hendrichovce.sk/>

Obec: HERMANOVCE

Umiestnenie:

Obec Hermanovce leží v úzkej doline potoka Hermanka pretekajúceho Šarišskou vrchovinou západne od mesta Prešov. Susedí s chotári: Bertotovce, Hendrichovce, Jarovnice, Renčišov, Uzovské Pekľany, Štefanovce.

„Villa Hermani Superior et Inferior – Osada Hermanovce Horná i Dolná“ – tak znie prvá písomná zmienka o Hermanovciach, tak ako sa v historických prameňoch objavila 21. februára roku 1320 v súvislosti s rozdelením dedičných majetkov Mikuláša Meršeho zo Svinej. Majetok zemepána Meršeho sa priamo prepisoval na štyroch vnukov - Mikuláša, Petra, Merše mladšieho a Dominika. Štyria bratia, synovia Benedikta (Beňadika), si delia medzi sebou celé dedičstvo tak, že každý dostal štvrtinu dediny Svinia a niekoľko okolitých dedín. V roku 1355 syn Mikuláša Peter dostáva Hermanovce výmenou od brata Dominika. Výraz „villa“ pritom v tých časoch označoval rozvinutú usadlosť. Z prvej písomnej zmienky vyplýva, že obec už existovala pred týmto rokom. V historických listinách sa neskôr objavujú aj názvy Nagy Hermany a Sztankahermány.

Ľudia tu však žili už v praveku o čom svedčí nález pazúrika v toku Hermanky historikom Antonom Karabinošom, ktorý v tejto súvislosti uvádza: „V našej oblasti je to výnimočný nález – takýto pazúrik sa najbližšie vyskytuje v okolí Krakova v Poľsku.“ Niekoľko ním nájdených úlomkov červenej a tehlovej keramiky dokazuje tiež, že človek žil v tejto doline aj v dobe železnej.

Jedinečnosť:

Kostol, Kaštieľ

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

web: <http://www.hermanovce.info/sk/uvod>

Obec: HRABKOV

Umiestnenie:

Hrabkov leží v juhozápadnej časti Šarišskej vrchoviny, v hornej časti údolia Krížovanky, vo výške okolo 465 m. Členitý vrchovinný povrch chotára tvorícentrálno- karpatský flyš, na masívnej hornatine kryštálicko - druhohorné horniny. Má hnedé lesné miestami kyslé a ilimerizované pôdy. Lesy (bukovo - smrekové) sú len v južnej časti chotára. V katastry obce sa nachádza chránené územie Hrabkovske zlepenec.

Obec Hrabkov má 689 obyvateľov. Erb obce tvorí v striebornom(bielom)modrom poli štítu na zelenej pažiti zlatý (žltý)strom(hrab), vpravo od neho strieborný(biely)lemeš a zlatá(žltá)ružička so striebornými(bielymi)tyčinkami a piestikom. V obci sa nachádza kostol zasvätený sv.Šimonovi a Júdovi, materská škôlka, základná škola,Dom nádeje.Obec je napojená na verejný vodovod a plynofikáciu.V obci pôsobí folklórna spevácka skupina Hrabkovčan, futbalový oddiel TJ Sokol, Dobrovoľný hasičsky zbor, organizácia SZŤP a poľovnícke

združenie Čierna hora. V obci sa nachádza hospodársky dvor, ktorý sa zaoberá živočíšnou a rastlinnou výrobou. Súčasťou areálu je aj bitunok.

Jedinečnosti:

Kostol, Kláštor

Popis jedinečnosti:

KOSTOL

Kostol v Hrabkove dodnes stojí kostol asi zo 14. storočia. Postavili ho Benediktíni. Je z nevyberaného kameňa s nehaseným vápnom. Veža je stavaná z tesaných skál. Vo veži je zvon údajne z miestneho kláštora, ktorý bol zbúraný. Kostol bol postavený v romansko-gotickom slohu. Má typické hrubé románske steny, kruhovú kľembu, okna s lomeným oblúkom a farebným sklom, ktoré dnes nahradilo obyčajné biele sklo. Kostol bol roku 1924 reparaovaný. V minulosti bola celá dedina rímskokatolíckeho náboženstva, okrem jednej rodiny a to rodiny Adolfa Fränkeľa, ktorý býval v dome kde je dnes obchod Jednota. Za týmto obchodom môžeme nájsť dva hroby. Tieto hroby sú na pomerne strmom kopci, preto jeden z hrobov je vyvrátený, ale ešte stále drží. Na jednom je akoby západ slnka a na druhom je zobrazený listnatý prútik. Obidva hroby sú vytesané z pieskovca.

KLÁŠTOR

V tridsiatich rokoch 14. storočia dal v Hrabkove Mikuláš z Perína postaviť kláštor zasvätený svätému Duchu pre augustiniánov a súčasne im daroval túto dedinu aj s miestnym šoltýstvom, ku ktorému patrili aj mlyn. Hrabkovský kláštor mal majetky. Stál v miestach, kde je dnes kríž oproti škôlke. V polovici 16. storočia kláštor upadol a chátral. Na konci 16. storočia už nejestvoval. 16. apríla 1980 boli zbúrané zostávajúce steny kláštora. Do dnes existujú kláštorne klenbové pivnice, ktoré používajú niektoré rodiny. Hovorí sa, že kláštor mal 2 zvony: jeden veľký a jeden malý. Malý bol v miestnom kostole Šimona a Júdu a je tam dodnes. Veľký zvon bol v kláštore. Po zbúraní kláštora sa zvon podľa povestí prepadol pod zem. Boli vraj pokusy ho vytiahnuť, ale pre jeho veľkosť sa to nepodarilo. Tento zvon je vraj do dnes zakopaný pod krížom, kde stál kláštor.

Dokumenty a ich popis:

Plán rozvoja obce

web: <http://www.hrabkov.sk>

Obec: CHMELOV

Umiestnenie:

Chmelov je obec na Slovensku v okrese Prešov. Počiatky obce sa spájajú s rehoľníkmi z rádu strážcov Sv. Hrobu, ktorí tu mali svoj kláštor už pred rokom 1212. Pamiatkou na nich je aj najvýznamnejšia pamiatka obce - ranogotický kostol z obdobia okolo

roku 1300, v ktorom nedávno objavili stredoveké nástenné maľby.

Jedinečnosti:

Chránená rastlina, strom, Kostol

Popis jedinečnosti:

V našom k.ú. rastie zákonom chránená rastlina - Šafrán.

Okolo r. 1300 bol u nás postavený gotický kostol, ktorý slúži dodnes evanjelickým veriacim .

web: <http://www.obecchmelov.sk/>

Obec: CHMELOVEC

Umiestnenie:

Obec Chmelovec leží v doline geomorfologického celku Beskydské pohorie, ktoré je súčasťou väčšieho celku vonkajšie Východné Karpaty. Vzdialená je 15 km severovýchodne od krajského mesta Prešov. Dedina ma mierne zvlnený pahorkatinný, iba v severnej a severozápadnej časti mierne členitý povrch. Tento povrch tvoria horniny bradlového pásma - sliene, slieňovce, pieskovce a flovce. Stred obce leží v nadmorskej výške 350 metrov nad morom. Nadmorská rozsiahllosť, v ktorej je uložený celý chotár sa pohybuje od 300 do 588 metrov nad morom. Najvyššiu kótu chotára - 642 m predstavuje vrch, ktorý nesie názov Halagoš a je zároveň aj najvyšším vrchom na okolí. Jeho názov pochádza od maďarského slova halyad - pistačia. Lesný porast sa vyskytuje prevažne v severnej časti, kým južná časť má prevažne pasienkovitý charakter. Je charakteristický zmiešanými ihličnato - listnatými drevinami. Najčastejšie prevláda Borovica lesná, silne premiešaná Brezou bradavičnatou. Čiastočne sa tu objavuje aj smrek. Vo vyššie položených častiach prevláda buk.

Jedinečnosti:

Kostol Nanebovzatia Panny Márie, Evanjelický kostol a.v

Popis jedinečnosti:

KOSTOL NANEBOVZATIA PANNY MÁRIE

Bol postavený v r. 1764 na náklady Františka, Anny a Jozefa Izdenčových. Je to jednolodová stavba vybudovaná klasicistickým štýle s pôvodne malou vežičkou. Po bokoch štýlového priečelia, členeného kordónovou rímsou a lizénami stali diagonálne postavené dvojstupňové oporné piliere. Pôvodne klasicistický oltár pochádzal z roku 1802. Na predstavenej rokokovej menze stálo tabernákulum a drevené sochy dvoch cherubínov. Uprostred stál obraz nanebovzatia Panny Márie z druhej polovice 19. storočia. Na rokokovej kazateľnici z roku 1802 boli obrazy štyroch evanjelistov a výjav Kázania na mori. Na strednej časti obraz Dobrého pastiera. Kostol bol v roku 1855 renovovaný a v roku 1922

rozšírený. V 80. rokoch 20. storočia bol opäť rekonštruovaný a rozšírený. Pôvodný starý drevený oltár nahradilo súsošie Panny Márie.

EVANJELICKÝ KOSTOL A.V.

Bol postavený v prvej polovici 13. storočia v románskom slohu. Bola to jednolodová stavba bez veže s polkruhovou apsidou a lodou s rovným stropom. Vzadu v apside s malým okrúhlym okienkom. Pod omietkou sa nachádzajú gotické maľby zo 14. storočia. Čiastočne odkryté nástenné maľby ukazujú postavy apoštolov. Pri víťaznom oblúku sa na stene nachádza súvislý latinský text. Na severnej strane lode boli odkryté fragmenty s jazdcom na koni. Klasicistický oltár so stĺpovou architektúrou a obraz Krista na kríži pochádza zo začiatku 19. storočia. Rozsiahlejšia oprava prebiehala v roku 1949. Pri oškrabaní omietky z klenby nad oltárom sa objavili krásne maľby. V oblúku za oltárom boli obrazy 12 učeníkov a obraz Spasiteľa. Hore v klenbe dvaja anjeli držali v rukách obraz. Maľby však boli natoľko poškodené, že sa museli zakryť. Neskôr v roku 1972 bola opäť prevedená maľba kostola z vnútra. V roku 1982 sa konala generálna oprava kostola z vnútra aj z vonku.

Dokumenty a ich popis:

Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia

web: <http://chmelovec.sk/>

Obec: CHMIŇANY

Umiestnenie:

Chmiňany sa rozprestierajú na južnom okraji Nízkych Beskyd, v údolí dlhého potoka. Žije tu 825 obyvateľov, z toho je 482 Rómov. Južne od obce bolo slovanské hradisko spred 11. storočia. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1332. Gotický kostol z 14. storočia bol renesančne upravený v 17. storočí, keď ho doplnili vežou so štítkovou antikou. Oltár s obrazom je z roku 1766. V obci je 113 obývaných domov a tri obývané bytovky. Dve sú šesťbytové a jedna osembytová. Jedna šesťbytová a osembytová sú v rómskej osade. Obec Chmiňany spravuje materskú školu. Občianska a technická vybavenosť obce je dostatočná, obyvatelia obce majú k dispozícii dve predajne potravín. Športu sa darí vďaka miestnemu futbalovému klubu. K histórii aj súčasnosti obce neodmysliteľne patrí Dobrovoľný hasičský zbor. V minulosti sa obyvatelia obce venovali tradičnému poľnohospodárstvu, plátenníctvu, furmanke a predaju dreva v Prešove. Dnes je už štruktúra zamestnaní v obci iná, no stále sa venujú poľnohospodárstvu a niektorým tradičným remeslám.

web: <http://www.obec-chminany.sk/index.htm>

Obec: CHMINIANSKA NOVÁ VES

Umiestnenie:

Obec Chminianska Nová Ves leží na západe šarišského regiónu, v doline Veľkej Svinky, v nadmorskej výške okolo 365 m. Nachádza na hlavnom cestnom ťahu E 50-18 medzi Prešovom a Popradom. Je to obec, ktorá má bohatú vyše 700-ročnú históriu. Je situovaná v malebnom prírodnom prostredí Šarišskej vrchoviny. K obci administratívne patrí aj osada Bunde, ktorá leží 3 km severne od obce.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.chminianska.sk/index.php>

Obec: JAKUBOVANY

Umiestnenie:

Obec Jakubovany sa nachádza šesťnásť km severne od Prešova, v okrese Sabinov. Kataster obce sa rozprestiera na južnom úpätí Čergovského pohoria v Šarišskej vrchovine, v doline Jakubovianskeho potoka, ktorý sa pri Orkucanoch vlieva do Torysy. Uprostred dediny je nadmorská výška 400 metrov nad morom s rozpätím pre jednotlivé chotárne časti od 350 do 809 metrov nad morom.

Jakubovany vznikli v 13. storočí ako usadlosť v chotári susednej dediny Šarišské Sokolovce (Tolčemeš), ktorú založil Jakub Poliak. Prvá oficiálna zmienka o obci pochádza až z roku 1314, keď územie dnešného katastra daroval začiatkom 14. storočia uhorský kráľ Karol Róbert šľachticom Tekulovcom. V tom čase sa uvedenú územie nazývalo Terra Iacobi - Zem Jakubova a tvorila samostatný kataster Jakuba Poliaka.

V inej správe z roku 1369 sa obec uvádza pod maďarským názvom Jacobfalva a od roku 1410 zrejme podľa zemepána Léngyelicabfalva. V roku 1773 sa názov zmenil na Uherské Jakubowcze a od roku 1918 ako Jakuboviany. Posledná úprava názvu Jakubovany sa uskutočnila v roku 1948.

Jedinečnosti:

Kostol, vodná nádrž

Popis jedinečnosti:

KOSTOL

K vzácnym kultúrno-historickým pamiatkam obce patrí rímskokatolícky kostol zasvätený svätému Vavrincovi z konca 13. storočia. Kostol bol pôvodne postavený v gotickom slohu. Stavba je jednolodová so štvorcovým presbytériom. Sakrálna stavba bola niekoľkokrát opravovaná. Najväčšia oprava sa udiala v roku 1716, potom v roku 1856, 1913 a opravy na ňom sa uskutočnili aj nedávno v roku 1999. Postupnými opravami kostol nadobudol prvky baroka a veža dokonca secesnú podobu. Pri

oprave v roku 1856 vonkajšia fasáda získala prvky klasického slohu. V interiéri sa nachádzajú vzácne maľby a bohatá je aj vnútorná výzdoba.

Z ďalších pamiatok to boli honosnejšie sídla menších statkárov (kaštiele) a v jednom z nich do roku 1964 bolo umiestnené sídlo Odrodovej skúšobne.

VODNÁ NÁDRŽ

Vodná nádrž sa rozprestiera na dvoch katastrálnych územiach v obciach Drienica a Jakubovany. Celková plocha je 2,11 ha, z ktorej väčšia časť je v katastri obce Jakubovany.

Účelom vodnej nádrže je zabezpečenie vody v prípade požiaru, zlepšenie životného prostredia, športové rybárstvo a rekreácia. Stavbu vodnej nádrže tvorí sypaná zemná hrádza, združený funkčný objekt, v ktorom je možné zabezpečiť odber vody pre závlahy, vypúšťanie nádrže a odvádzanie veľkých vôd a kamenná prehrádzka na zachytávanie splavenín na toku pred vodnou nádržou.

Správcou vodnej nádrže je Slovenský vodohospodársky podnik, správa povodia Hornádu a Bodvy Košice. Užívateľom je Slovenský rybársky zväz, miestna organizácia Sabinov, kde jej členovia využívajú tieto pstruhové vody na športový rybolov.

web: <http://www.obcejakubovany.sk/-aktuality>

Obec: JANOV

Umiestnenie:

Janov leží v juhovýchodnej časti Šarišskej vrchoviny, v doline Svinky, v nadmorskej výške okolo 305 m. V roku 1340 Janov patrilo zemanovi Mikulášovi, synovi Martina, ktorý tu býval a názov dediny používal v prídomku. Z uvedených skutočností je isté, že dedina existovala pred rokom 1340.

web: <http://janov.webnode.sk/>

Obec: JANOVÍK

Umiestnenie:

Janovík leží v severnej časti Košickej kotliny, v doline Torusy, v nadmorskej výške okolo 230 m. Na prelome 13. a 14. storočia patrila táto dedina Budunovi z durkovskej vetvy Abovcov. Jeho synov postihla v roku 1315 konfiškácia majetkov, ktoré kráľ Karol Róbert dal Imrichovi, synovi Pavla z inej vetvy Abovcov. Imrich však v roku 1330 vyplatil Budunovu dcéru z dedičnej časti v Janovíku. Pri tej príležitosti vznikla o ňom prvá správa. Z nej vyplýva, že existoval dlhšie pred uvedeným rokom.

web: <http://www.janovik.sk/index.php>

Obec: KAPUŠANY

Umiestnenie:

Obec Kapušany leží na styku severného okraja Slanských vrchov so Šarišskou vrchovinou v doline Sekčova. Nová oficiálna webová stránka obce bola spustená do prevádzky v apríli 2012 a je spravovaná pomocou redakčného systému, vďaka ktorému stránka spĺňa pravidlá prístupnosti a štandardy platné s novou legislatívou. Miestni občania tu nájdu všetky dôležité dokumenty, vyhlášky či správy o daniach v obci a podnikatelia ďalšie dôležité informácie. Veríme, že sa Vám naše nové oficiálne stránky budú páčiť.

Jedinečnosti:

Hrad

Popis jedinečnosti:

Kapušanský hrad je zrúcaninou hradu nad obcou Kapušany, nad cestou do Bardejova a je situovaná na skalnom výbežku vrchu Zámčisko.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.kapusany.sk/>

Obec: KENDICE

Umiestnenie:

Kendice ležia v severnej časti Košickej kotliny v doline Torusy. Nová oficiálna webová stránka obce bola spustená do prevádzky v apríli 2014 a je spravovaná pomocou redakčného systému, vďaka ktorému stránka spĺňa pravidlá prístupnosti a štandardy platné s novou legislatívou. Miestni občania tu nájdu všetky dôležité dokumenty, vyhlášky či správy o daniach v obci a podnikatelia ďalšie dôležité informácie. Veríme, že sa Vám naše nové oficiálne stránky budú páčiť a radi sa na ne budete vracat.

Jedinečnosti:

Kostol

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.kendice.eu/>

Obec: KLENOV

Umiestnenie:

Klenov je menšia obec na Slovensku v Prešovskom samosprávnom kraji, konkrétne v okrese Prešov. Obec sa nachádza 30 km juhozápadne od krajského mesta Prešov, metropoly Šariša, v pohorí Čierna hora.

Jedinečnosti:

Priehrada, Chrám, zvonica

Popis jedinečnosti:

RUŽÍNSKA PRIEHRADA

Nachádza sa v extraviláne obce Margecany vo vzdialenosti 7 km od Klenova. Začína sútokom riek Hnilec a Hornád a tiahne sa až do Ružína, kde sa nachádza priehradný múr s vodnou elektrárnou. Pod priehradou je ešte malá priehrada, ktorá slúži ako prečerpávací nádrž. Ideálne miesto letnej turisticko-športovej sezóny, miesto na kúpanie, člnkovanie, vodné športy (lyžovanie) a raj pre rybárov. Počas hlavnej letnej sezóny aj miesto Bengálskej noci (plážovej diskotéky) a podobných zábavných aktivít.

Relax Center Plejsy. Toto lyžiarske stredisko európskeho významu je vzdialené od Klenova len 20 km. Ponúka 8 km lyžiarskych tratí počas celej zimnej sezóny, všetky s technickými zariadeniami. Vo veľkej miere ho využívajú aj poľskí turisti. Priamo v meste Krompachy sa nachádza aj krytá plaváreň s celoročnou prevádzkou.

Výstup na Roháčku (1 028,5 m n. m.). Najvyšší vrch pohoria Čierna hora. Turisticky atraktívne miesto, z ktorého je pekný výhľad na Ružínsku priehradu a Kojšovskú hoľu. Počas celého leta je miestom hubárov a zberateľov lesných plodov. Vychýrený je zber čučoriedok a malín. Počas celého roka poskytuje množstvo zveri pre poľovníkov. Toto pohorie je zároveň zdrojom pitnej vody pre obce Klenov a Miklušovce.

GRÉCKOKATOLÍCKY CHRÁM

Chrám je ranogotický, pochádzajúci z prvej tretiny 14. storočia, upravovaný v 16. a 18. storočí a v roku 1913. Okolo chrámu ohradný kamenný múr. Z pravej strany boli druhé vchodové dvere, ktoré sa zamurovali. Nad nimi sa týčila vežička s malým zvonom. Chrám je zasvätený Pokrovu Presvätej Bohorodičky. V roku 1913 bol maľovaný akademickým maliarom Mikulášom Jordánom a jeho maľby sa zachovali dodnes v plnej kráse. Ikonostas je z roku 1913 a lavice z roku 1914. Náklady spojené s opravou, výmaľbou a vybavením chrámu hradil patrón – sponzor barón Emericus Ghilányi z Fričovic. Jeho rodový erb sa nachádza na ikonostase nad cárskymi dverami ako i na ľavom prednom krylose – lavici. Na pravom krylose je čiastočne poškodený štátny znak za Rakúsko-Uhorska.

ZVONICA

Pri chráme je drevená zvonica pochádzajúca z roku 1742. Veľký zvon z roku 1648, malý z roku 1918. Zvonica je chránená Pamiatkovým úradom v Prešove. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vyhlásilo dňa 5.11.1993 chrám s areálom za kultúrnu pamiatku. V návrhu na toto vyhlásenie sa uvádza: „Je hodnotným dokladom vývoja architektúry a tiež historického vývoja a osídlenia Šarišského regiónu“.

web: <http://www.e-obce.sk/obec/klenov/klenov.html>

Obec: KOJATICE

Umiestnenie:

Obec Kojatice sa nachádza na území bývalej Šarišskej župy, na severe Šarišskej vrchoviny. Leží v okrese Prešov, v jeho západnej časti. Katastrálna výmera obce je 1068 ha. Kataster Kojatic susedí s katastrálnym územím piatich obcí Župčany, Svinia, Šarišské Lužianky, Rokycany a Bzenov. Na juhu katastru nachádza osada Kojatická Dolina, ktorá je súčasťou obce. Celková dĺžka hranice Kojatic je 13 850 m, z čoho najviac pripadána hranicu s obcou Župčany (5000m), ďalej sú to Šarišské Lužianky (3400m), Rokycany (2550m), Svinia (2200m) a nakoniec Bzenov (700m). Kataster danej obce ako bolo spomínané leží v severnej časti Šarišskej vrchoviny, na styku Širokej a Chminianskej brázdy, hraničisko Spišsko - Šarišským medzihorím, s pohorím Bachureň, Branisko, Čierna Hora a s Košickou kotlinou. Patrí do provincie Západné Karpaty, subprovincie Vnukajšie Západné Karpaty, do Ppdhólnomagurskej oblasti.

Jedinečnosti:

Kostol

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.kojatice.sk/index.php>

Obec: KOKOŠOVCE

Umiestnenie:

Obec Kokošovce leží v severnej časti Košickej kotliny v doline riečky Delňa 10 km juhovýchodne od krajského mesta Prešov. V obci má k 1.1.2012 trvalý pobyt 718 obyvateľov.

V katastri obce sa na ploche 20 ha rozprestiera Národná prírodná rezervácia Kokošovská dubina. V katastri obce sa nachádza minerálny prameň Štávic a rekreačná oblasť známa ako Sigord. Najstaršia písomná zmienka o obci je z roku 1272, kráľ Štefan V. daroval časť majetku šarišským zemanom, okrem iných aj bratom Ilmovi a Otmarovi.

Medzi vnukmi a pravnučkami zemana Ilmu sa v 14. storočí vyskytuje aj priezvisko Kakasch, od ktorého bol odvodený aj nový názov obce. Pôvodný názov Delnafeu, resp. Delne (starosloviensky výraz děl označuje horu) bol odvodený od rieky, ktorá obcou preteká.

Miestni obyvatelia sa živilí povozníctvom (vozili soľ z neďalekého Solivaru po stredoeurópskych cestách), drevorubačstvom, roľníctvom a časť ich pracovala pri dobývaní soli v neďalekej soľnej bani. Obecná pečať pochádza z konca 18., resp. 19. storočia. Odtlačok nedatovaného tapária z uvedeného obdobia je uložený v zbierke mestských a obecných pečatí v Krajiniskom archíve v Budapešti. Na pečati s kruhovou SIG.(illum) POS.(sessionis) KAKAS-FALVA (pečať obce Kokošovce) je vyobrazený na pôde stojací kohút-hlucháň. Autenticnosť a výstižnosť tohto symbolu bola rozhodujúcim faktorom pri tvorbe obecného erb. Pôvodný symbol obce bol doplnený o dva dubové listy, keďže dub z tejto lokality je známy v botanickej obci nielen v Európe, ale aj vo svete.

Jedinečnosti:

Chránená krajinná oblasť, Kostol, Netradičná stavba

Popis jedinečnosti:

CHRÁNENÁ KRAJINNÁ OBLASŤ

Kokošovská dubina (5. stupeň ochrany) - svetoznámy dub používaný v lodiarskom priemysle.

RÍMSKOKATOLÍCKY FARSKÝ KOSTOL

Kostol v ktorom sa nachádza kultúrna pamiatka obraz Krst Krista v Jordane (autor Klimovič).

NETRADIČNÁ STAVBA

Vodná nádrž Sigord využívaná rybármi na chov pstruhov a na letnú rekreáciu, v zime prírodné kľzisko.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia - Plán rozvoja mikroregiónu Sigord je moderný dokument rozvoja obcí zoskupených do mikroregiónu Sigord, Abranovce, Červenica, Dulova Ves, Kokošovce, Ruská Nová Ves, Teriakovce, Tuhrina, Záborské a Zlatá Baňa.
- Komunitný plán - rieši ohrozené skupiny obyvateľov a ponúka cestu riešenia ich problémov.
- Územný plán - rieši základnú koncepciu rozvoja obce, technické vybavenie územia a životné prostredie.
- Plán rozvoja obce- je základný programový a výkonný dokument spracovaný za účelom riešenia súčasných závažných ekonomických a sociálnych problémov za efektívneho využitia všetkých zložiek jeho miestneho potenciálu - ekonomického, prírodného, demokratického. Je strednodobým strategickým dokumentom.

web: <http://www.kokosovce.sk/>

Obec: KRIŽOVANY

Umiestnenie:

Dedina Krížovany je slovanským sídliskom z doby Veľkomoravskej ríše. Najstaršiu písomnú správu o dedine Krížovany poznáme z roku 1318 z listiny Spišskej kapituly. Táto listina potvrdzuje, že Dominik, syn Lacka z Trsteného pri Hornáde, predal svoj dedičný majetok Krížovany Mikulášovi, synovi Urbana z Perína, za 60 mariek striebra. Tento predaj potvrdila aj jágerská kapitula roku 1321. Krížovany vznikli koncom 13. storočia ako dedina podla zákupného práva a názov dostala podla patróna kostola, ktorý postavili hneď po vybudovaní prvých obydlí. V obci sa nachádzajú dva obchody a pohostinstvo.

V Krížovanoch si spokojne nažíva 362 obyvateľov slovenskej národnosti. Ľudia rozprávajú zvyčajne šarišským nárečím, čisto šarišsky rozpráva už len staršia generácia. Prevažná časť obyvateľstva je rímsko-katolíckej viery. Obec má svojho vlastného kňaza.

Jedinečnosti:

Kostol

Popis jedinečnosti:

Tento kostol, kostol Povýšenia svätého Kríža, nájdete na začiatku dediny na veľmi zlom a hlavne vlhkom mieste. Kostol je ranogotický, postavený okolo roku 1330. V roku 1775 bol barokovo upravený a obnovený v rokoch 1897 a 1915.

Na mieste starej fary stojí nový kostol. 8. októbra 2006 bol posvätený k Božskému srdcu Ježišovmu, arcibiskupom J.E. Mons. Alojzom Tkáčom z Košickej metropoly. Veľké úsilie a námahu pri stavbe nového kostola vynaložil pán farár Mgr. Peter Čorba, za čo sú mu všetci veriaci z Krížovian veľmi vďační.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.krizovany.estranky.sk/>

Obec: KVAČANY

Umiestnenie:

Kvačany je o obci sa uvádzajú od roku 1626. Obec je doložená z roku 1626 ako Quaczian, neskôr ako Kwaczan (1636), Kwaczany (1773), Kwačany (1808), Šarišské Kvačany (1920), Kvačany (1927); maďarsky Kwacsán, Kacsány.

Začiatkom 18. storočia obec patrila Joannelliovcom. V roku 1787 mala obec 28 domov a 208 obyvateľov, v roku 1828 mala 35 domov a 284 obyvateľov. Boli drevorubači a povozníci, obchodovali s drevom, vyrábali vretená, krosná a fajky. Obec sa v roku 1831 zapojila do sedliackeho povstania. Za I. ČSR to bola poľnohospodárska obec. JRD (Jednotné poľnohospodárske družstvo) bolo založené v roku 1959, neskôr bolo zlúčené s poľnohospodár-

ským družstvom Bajerov. Časť obyvateľstva pracovala v podnikoch Prešova a Košíc.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.e-obce.sk/obec/kvacany-presov/kvacany.html>

Obec: LADA

Umiestnenie:

Obec Lada leží na rozhraní Košickej kotliny, Šarišskej vrchoviny a Nízkyh Beskýd v doline Ladziny, juhozápadne od potoka Ladzianka v nadmorskej výške od 267 do 305 m. Obec vznikla na mieste slovenskej osady existujúcej už pravdepodobne pred 9. storočím. Príchod Slovanov na dnešné územie Slovenska je spojené so sťahovaním národov, ktoré začalo na konci 4. storočia – v roku 375, do našej oblasti prišli v priebehu 6. – 8. storočia. Svoje opevnenia si stavali na vyvýšených miestach, aby boli chránení pred nepriateľmi, ktorých mohli takto včas spozorovať. Postupom času svoje obydlia presúvali k brehom riek Torysa, Topľa, Sekčov a iné.

Názov obce je odvodený od pohanskej slovenskej bohyně Lady, ktorá bola bohyňou mladosti, krásy a takisto symbol jari.

Archeologický výskum v rokoch 1992 – 1994 potvrdil, že Lada vznikla v období pred 9. storočím a postupne preľudnenie usadlosti prinútilo obyvateľov odísť a založiť si v blízkosti nové osady.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.obeclada.sk/-aktuality>

Obec: LAŽANY

Umiestnenie:

Lažany sú obec na Slovensku v okrese Prešov.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.e-obce.sk/obec/lazany/lazany.html>

Obec: LEMEŠANY

Umiestnenie:

Lemešany sú obec na Slovensku v okrese Prešov v Prešovskom kraji.

Jedinečnosti:

Kostol, Kaštieľ, Kúria

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán

- <http://www.teriakovce.sk/index.php/samosprava/dokumenty-na-stiahnutie/uzemny-plan-obce>

web: <http://www.lemesany.sk/>

Obec: LIČARTOVCE

Umiestnenie:

Obec leží v údolí rieky Torysa v nadmorskej výške okolo 243m na styku Košickej kotliny s východným okrajom Šarišskej vrchoviny. V intraviláne obce sa nachádza aj moderná prevádzka firmy na výrobu a spracovanie polyetylénovej fólie PLASTT spol. s.r.o. Ličartovce. Firma bola založená roku 1991 a jej riaditeľom je Ing. Slavomír Lach. PLASTT s.r.o. je najväčším spracovateľom PE kasírovaných fólií a PVC fólií na Slovensku. V Ličartovciach má 48 zamestnancov. Jej pracovná náplň je pomerne bohatá a pre slovenské hospodárstvo veľmi užitočná. Firma vyrába polyetylénové kasírované fólie, ktoré sa používajú v poľnohospodárstve, v železničnej a lodnej doprave, v stavebníctve atď. a tiež polyetylénové sáčky a vrecia. Vyrába aj PVC fólie na kamiónové plachty, prívesné vozíky, na predajné stánky, markízy. Prvé výrobné prevádzky boli umiestnené v priestoroch, ktoré slúžili pre účely výstavby diaľnice Prešov – Košice. Postupne ako firma rastla, boli zrekonštruované a adaptované ďalšie budovy. Začiatkom roku 1996 bola ukončená výstavba dvoch nových budov. V súčasnosti sa areál firmy Plastt spol. s.r.o. nachádza na ploche cca 2,5 hektárov.

Jedinečnosti:

Kostol

Popis jedinečnosti:

Rímsko-katolícky kostol zasvätený sv. Martinovi, biskupovi bol postavený v roku 1820 v tradíciach barokovo-klasicistického slohu, renovovaný v roku 1861 a v roku 1937. V roku 1937 zakúpili občania hlavný oltár Sv. Martina. Vyhotovil ho bardejovský majster P. Gresak. Celý obnos si občania zložili z dobrovoľných darov. Pred kostolom je postavený drevený a poníže kostola kamenný kríž. V roku 1946 bolo do kostola zavedené elektrické osvetlenie, v roku 1957 bola vykonaná oprava kostola a to: výmena krovu v zadnej časti a bol daný nový plech na strechu. Na podlahu bola daná keramická dlažba. Tiež bola vyspravená vonkajšia omietka a nástrek vonkajšej fasády.

web: <http://www.licartovce.eu/>

Obec: LIPNÍKY

Umiestnenie:

Obec Lipníky patrí k najmladším obciam na Slovensku. Vznikla spojením osád: Lipníky, Tal'ka a Pohrabina do jedného sídelného celku s vlastnou obecnou správou. Každá z nich má svoju históriu. Lipníky pôvodne existovali ako osada Šarišskej Poruby. K obci Nemcovce boli pričlenené až v roku 1971 Osada Tal'ka bola súčasťou Nemcoviec už i v dávnejšej minulosti. Podhrabina začala vznikať

až po 1. svetovej vojne. 28.8.1990 bola uznesením rady ONV v Prešove obec Lipníky schválená za samostatnú s časťami Tal'ka a Podhrabina. V súčasnosti obec má svoj erb, spoločný kataster, Obecný úrad i obecné zastupiteľstvo. Prvým starostom obce Lipníky sa stal Juraj Smolko. Funkciu vykonával po štyri volebné obdobia. Vo voľbách v roku 2006 za starostu obce Lipníky bol zvolený Jozef Plančár. Obec Lipníky sa nachádza na juhozápadnom okraji Beskydského predhoria. Leží v malebnom údolí potoka ústiaceho do Ladzinky, v nadmorskej výške 300 m. Zo severovýchodnej strany ju obkolesujú nízke kopce - výbežky Hanušovskej Pahorkatiny: Mravčie (365,2 m.n.m.), Zadný Petič (342,9) a Dubník (357,5).

Z južnej strany sa v pozadí obce vypínajú hrebene Slanských vrchov. Takmer po okraj dediny siaha chrbát jedného z nich - chrbát Kráľovčička. Od mesta Prešov je obec vzdialená 15 km a je na neho napojená železničnou traťou i štátnou cestou č. 18. Prírodnou hranicou, ktorá delí obec od okresu Vranov nad Topľou je sedlo Petič. Pod jeho povrchom vedie 500 metrov dlhý železničný tunel. Za Petičom v smere na východ vedľa hlavnej cesty vo vzdialenosti dvoch kilometrov sa nachádza osada Podlipníky. Tá patrí do okresu Vranov nad Topľou.

Jedinečnosti:

Turistický chodník

Popis jedinečnosti:

Obec Lipníky vzhľadom na svoju polohu a prírodnú krásu má všetky predpoklady ďalšieho napredovania. Rysujú sa možnosti rozšírenia podnikateľských aktivít, najmä v oblasti služieb a turizmu. Perspektívu má pešia turistika, cykloturistika, v zime preteky na lyžiach. K doterajším trasám, z ktorých jedna vedie na Pusté pole a odtiaľ k Hanušovskému sedlu pribudol nový chodník. Má náučno-vzdelávací charakter a jeho trasa vedie od Zárezu Stravného potoka v Pavlovciach k chate na Džilocho, k Ďurechovej bani, na pusté pole a späť k minerálnemu prameňu v Tajchu.

web: <http://www.lipniky.sk>

Obec: LIPOVCE

Umiestnenie:

Obce Lipovce a Lačnov, ktorých spoločná história sa začala písať v posledných rokoch, v dôsledku prudkého poklesu obyvateľstva v obci Lačnov, vznikli pravdepodobne v 13. storočí. Rozprestierajú sa v doline Lipovského potoka, na hranici pohorí Branisko a Šarišská vrchovina. Prvá písomná zmienka o Lipovciach pochádza z roku 1320. Sakrálnou dominantou v časti Lipovce je rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Jurajovi postavený

v roku 1663. Pôvodne gotický štýl bol pozmenený prestavbami na renesančný. Svätynia pochádza z roku 1882. V Lačnove stojí gréckokatolícky kostol. Táto časť obce zaujme návštevníkov zachovanými zvykmi horského dedinského života. Mnohé obytné domy sú našimi kultúrnymi pamiatkami. Vďaka typickému podhorskému rázu obce sa v súčasnosti rozvíja cestovný ruch. V katastri obce, v oblasti potoka Lačnov, sa nachádza Štátna prírodná rezervácia Kamenná baba. Minerálna voda Salvator, ktorá tu vyviera, je známa aj za hranicami Slovenska. Chýr o jej liečivých účinkoch viedol k založeniu kúpeľov v polovici 17. storočia. K turistickým atrakciám v tejto oblasti radíme i sprístupnenú jaskyňa Zlá Džura. K významným rodákom dediny patrí Ján Andraščík, slovenský národný buditeľ. V obci má zriadenú pamätnú izbu.

Jedinečnosti:

Prameň minerálnej vody Salvator, Liečivé rastliny obce Lipovce - Lačnov a jeho okolia, Chránené územia: Kamenná baba, prírodná rezervácia Salvatorské lúky

Popis jedinečnosti:

PRAMEŇ MINERÁLNEJ VODY SALVATOR

Na území obcí Lipovce a Šindliar sa nachádzajú zdroje prírodne liečivých a minerálnych vôd, kde je potrebné akceptovať pásmo hygienickej ochrany zdrojov minerálnych vôd Salvator aj infiltračnú oblasť minerálneho prameňa Salvator. Minerálne vody v Lipovciach boli známe už v dávnej minulosti. Podľa nedoloženej tradície ich využívali mnísi templári, ktorí boli, vraj, majiteľmi, či obyvateľmi hradu, týčiaceho sa na jednom z vrcholov pohoria Braniska. Koncom prvej polovice 18. storočia M. Bel prvý spomína tieto pramene vo svojom rukopise opisu Šarišskej stolice. Lipovce boli majetkom rodiny Szinyey. Podľa toho bol aj niekdajší názov obce Szine-Lipócz. Nový majiteľ G. Splényi tu dal v roku 1794 postaviť malú kúpeľnú budovu s vani. Barón, poľný maršál Gabriel Splényi prizval do Lipoviec Š. Jósu, stoličného lekára Sábolskej stolice, ktorý v roku 1799 urobil analýzu minerálnych vôd v Šindliari a v Lipovciach. Vo svojej balneografii Európy aj E. Osann našiel miesto pre tieto minerálne vody. Vodu z prameňa pri kúrii hodnotí ako veľmi bohatú na železo, a tak sa môže porovnávať aj s bardejovskou minerálnou vodou. Aj Dr. Alojz Jác zanalyzoval vody z Hlavného prameňa a zo Žriedlového prameňa. Charakterizoval ich ako sírne, železnaté alkalické uhličitý kyselky a z hľadiska liečivosti ich hodnotil v Šarišskej stolici hneď za bardejovskými. Začiatkom 19. storočia ich začal plniť do fliaš a expedovať do obchodnej siete pod názvom Salvator - Spasiteľ nový majiteľ, gróf Szakmáry. Na prelome 18. a 19. storočia dal jeden

z prameňov zachytiť v murovanom záchytnom objekte. Prameň Salvator je takto najstarší upravený zdroj minerálnej vody v Lipovciach. Menej šťastia malo ich využitie v kúpeľoch. Chýbala im hlavne teplota, ale aj tak sa Lipovce v prvej polovici 19. storočia stali významným kúpeľným strediskom, v ktorom sa grupovali šľachtické rodiny z Prešovského okresu. Popularita kúpeľov postupne klesala, ale obľúbenosť stolovej vody Salvator očividne stúpala. Koncom 19. storočia sa Lipovce uvádzajú už len ako miesto s plniariňou znamenitej stolovej vody. Význam týchto vôd podčiarkuje aj skutočnosť, že už v roku 1880 dostávajú od maďarskej vlády vymedzené ochranné pásma. V 20. storočí, ale hlavne po druhej svetovej vojne, sa v Lipovciach vytvoril veľkoplňarienský závod

LIEČIVÉ RASTLINY OBCE LIPOVCE - LAČNOV A JEHO OKOLIA

V obci a jeho okolí sa na lúkach, medziach, okrajoch lesoch nachádza množstvo liečivých rastlín, ktoré majú širšie použitie pre ľudské zdravie, napr.: praslička roľná, papraď samčia, borievka obyčajná, borovica lesná, blyskáč jarný, ostrôžka poľná, kopytník európsky, mak vlčí, lastovičník väčší, zemedym lekárske, kapsička pastierska, fialka voňavá, priezračník holý, stavikvr vtáčí, pŕhľava dvojdomá, ruža šíповá, malina, jahoda obyčajná, nátržník husí, repík lekárske, jarabina vtáčia, hloh obyčajný, náprstník veľkokvetý, skorocel kopijovitý, baza čierna, rumanček kamilkový, palina obyčajná, rebríček obyčajný, podbeľ liečivý, lopúch plsnatý, púpava lekárska, ďatelina lúčna, breza previsnutá, vŕba biela, pakost smradlavý, kyslička obyčajná, slez nebadaný, ľubovník bodkovaný, rasca lúčna, prvosienka jarná, zemežlč menšia, plúcnik lekárske, kostihoj lekárske, dúška materina, pamajorán obyčajný, betonika lekárska, hluchavka biela. Mnohé liečivé rastliny sa pestujú v záhradkách ako okrasné alebo úžitkové, často si nevedomujú, že ich možno využiť aj ako liečivky, napr.: pivonka lekárska, mak siaty, rebarbora okrasná, ríbezľa čierna, cesnak kuchynský, petržlen záhradný, fazuľa záhradná, ligurček lekárske, topolovka ružová, oman pravý, nechtík lekárske

CHRÁNENÉ ÚZEMIA

Katastrálne územie obce Lipovce - Lačnov je mimoriadne bohaté na prírodné krásy a tak sa zaraďuje medzi najkrajšie a najzaujímavejšie partie na území východného Slovenska.

- Názov: Kamenná baba
- Identifikačný kód: SKUEV0207
- Kraj: Prešovský
- Rozloha: 339,98 ha
- Nadmorská výška: 545 - 995 m.n.m

- Katastrálne územie: Lačnov, Lipovce
- Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topolové a jelšové lesy, pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázických substrátoch zväzu Alysso-Sedion albi, suchomilné travinnobyliné a krovinné porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovišťa Orchideaceae), nižinné a podhorské kosné lúky, karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, nesprístupnené jaskynné útvary, kyslomilné bukové lesy, vápnomilné bukové lesy, lipovo-javorové sutinové lesy, reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy
- Druhy, ktoré sú predmetom ochrany: fúzač alpský, rys ostrovid, podkovár malý, netopier veľkouchý, uchaňa čierna, netopier obyčajný, netopier britvý, netopier ostrouchý, vlk dravý, črievičník papučkový, poniklec slovenský
- Územie európskeho významu Kamenná baba pozostáva z dvoch nerovnako veľkých častí predeľných cestou medzi obcami Lipovce a Lačnov. Podstatná časť územia spadá do orografického celku Branisko, menšia časť nazývaná Na skaly, zaberá juhozápadné časti Bachurne. Geologické podložie územia je tvarované prevažne dolomitmi - medzi obcami Lačnov a Lipovce je priamo na jadrovú časť Braniska nasunutý príkrov dolomitov z obdobia triasu (druhojory), časť Na skaly je tvorená ostrovom dolomitov, ktorý vystupuje z tretohorného vnútrokarpatského flyšu. V území sa nachádzajú bizarné geomorfologické útvary sústredené predovšetkým v NPR Kamenná baba. Lačnovský potok tu vyhlbil kaňonovitú roklinu, kde sa v koryte potoka vytvorila sústavu vodopádov nazvanú Praha. Nápadná je skalná veža Mojžišov stĺp, skalná brá-

na Vrátnica, či skalný útvar zvaný Kamenná baba. V skalách tzv. „lipoveckého krasu“ sa nachádza viacero väčších i menších jaskýň. Najznámejšie sú Komín v NPR Kamenná baba a Zlá diera v časti Na skaly. Jaskyne sú dôležitým zimoviskom viacerých druhov netopierov. Lesy pokrývajú viac ako 90% územia. Plošne sú najviac zastúpené vápnomilé bučiny, významný je však aj výskyt reliktných borín. Mozaiku lesných porastov dopĺňajú kvetnaté i kyslomilné bučiny a sutinové lipové javoriny. Charakteristickým prvkom územia sú rastlinné a živočíšne spoločenstvá viazané na skalné útvary. V juhovýchodnej časti územia sa ešte zachovali lúky a pasienky, ktoré sa aj v súčasnosti, no už v menšej miere, využívajú na pastvu oviec.

Povešť o Kamennej babe

Nedaleko obce Lipovce stál kedysi hrad. Jeho posláním bolo strážiť dôležitú obchodnú cestu z Prešova do Levoče, ktorá viedla aj cez obce Šindliar a Lačnov. Jednému z pánov Lipoveckého hradu, šťastne ženatému, sa narodil krásny chlapec. Jeho radosť však netrvala dlho, lebo po roku mu manželka zomrela. Chlapec, ktorý veľmi potreboval matkinu opateru, začal chradnúť. Hradnému pánovi nezostávalo nič iné, len sa znovu oženil. Nová manželka bola síce krásavica, ale zlá a bezcitná. Aj vydať sa vydala len kvôli majetku Malý chlapec nezískal veru starostlivú opatrovatel'ku. Nuž a keď sa jej raz hradný pán opýtal, prečo sa o chlapčeka nestará, len zlostne mu odvrkla, že ona sa nevydávala preto, aby niekomu robila pestúňku. Hradný pán sa na ňu nahneval, ale ovládol sa, utíšil synčeka a potom bez slova odišiel do tmavej noci. Ale o chvíľu sa dieťa znovu usedavo rozplakalo a macochu to rozzúrilo, schytila ho, odhodila do kúta izby a sama sa išla zabávať. Malý chlapec plakal tak žalostne, že to duša jeho mŕtvej matky nevydržala, vrátila sa k nemu, postarala sa o neho tak, ako to len mamy vedía a chlápätka tíško zaspalo.

Keď sa macocha vrátila a videla, že dieťa sladučko spí v kolíske, vošiel do nej nový srd. A hneď sa aj rozhodla, že dieťa zmární. Vybrala ho z kolísky a nepozorovane sa vybrala z hradu. Vyškriabala sa na vysoké bralo, zastala na samom okraji a chcela dieťa zhodiť do priepasti, ktorá sa pod skalou otvárala. Vtom chlapec zaplakal a zrazu z ničoho nič sa zablysko a zarachotil strašný hrom...A ráno, keď slnko zalialo celé okolie hradu svojimi hrejivými lúčmi, zbadali ľudia na vrchole skaly stáť kamennú ženu – macochu s dieťaťom v náručí. Povrávalo sa, že to zasiahla ruka milujúcej matky.

Kým z hradu sa zachovalo len máločo, kamennú babu – skamenenú macochu možno vidieť i dnes.

PRÍRODNÁ REZERVÁCIA SALVATORSKÉ LÚKY

PR je vyhlásená na ochranu mokrých lúčnych

slatinných rastlinných spoločenstiev s výskytom zriedkavých druhov rastlín na vedeckovýskumné a náučné ciele. Jedno z 2 nálezísk jazyčníka sibírskeho (Lingularia sibirica) v SR okrem údolia Hnilca v Slovenskom raji.

- Kraj: Prešovský kraj
- Rozloha: 2,68 ha
- Katastrálne územie: Lipovce, Šindliar
- Kategória: Prírodná rezervácia
- Rok vyhlásenia: 1980
- Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topolové a jelšové lesy, bezkolencové lúky, vlhkomilé vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpskeho stupňa, nížinné a podhorské kosné lúky, slatiny s vysokým obsahom báz. Druhy, ktoré sú predmetom ochrany: jazyčník sibírsky.

web: www.lipovce.saris.eu.sk/

Obec: LUBOTICE

Umiestnenie:

Obec Lubotice leží severovýchodne od mesta Prešov, s ktorým má spoločnú katastrálnu hranicu o dĺžke 12 km. V rokoch 1971 až 1990 bola obec súčasťou mesta Prešov. Dnes je domovom pre viac ako 3150 obyvateľov. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1298, kde sa uvádza pod názvom Kelemeš. Dominantou obce je rímskokatolícky kostol Narodenia Panny Márie, ktorý bol postavený v roku 1806. Pri rekonštrukcii v roku 1968 bola pristavená aj bočná loď a súčasnú podobu získal pri poslednej rekonštrukcii v roku 1993. Na prednej stene bočnej lode kostola dominuje obraz s výjavom narodenia Panny Márie. V miestnej časti Šarišské Lúky sa v pôvodnej budove židovskej synagógy nachádza gréckokatolícky chrám svätého Izaiáša proroka, ktorý tu bol zriadený v roku 1999. V spoločnej budove v centre obce má sídlo Obecný úrad, Materská škôlka a Obecná knižnica. Dnešnú podobu získala budova v roku 2002. V roku 1995 bol daný do užívania nový športový areál s futbalovým ihriskom, dvoma tenisovými kurtami a volejbalovým ihriskom. V roku 2006 pribudlo ihrisko s umelou trávou. Na sviatok sv. Cyrila a Metoda organizuje obec od roku 1994 kultúrno-športové popoludnie. Hrá sa futbal, vystupujú rôzne folklórne súbory, prebiehajú detské hry a iné atrakcie. V obci pôsobí mužská folklórna spevácka skupina Kelemeške furmani. Okrem Materskej škôlky sa v obci nachádza aj Základná škola a SPŠ drevárska. Obec má obytnú zónu a rozsiahlu zónu priemyselnú, kde pôsobí viac než 100 podnikateľských subjektov. Medzi najvýznamnejšie patrí nemecká spoločnosť Hinrichs s krajčírskou výrobou, Stomex s výrobou

pracovných odevov a obuvi, Polnónakup Šariš, Sekal a iné. V obytnej zóne sa formuje okrem rodinných domov i hromadná bytová výstavba – sídlisko Pod Hájom s modernými bytovými jednotkami. V obci je možnosť stravovania a ubytovania. Vzhľadom na vybudovanú infraštruktúru, geografickú polohu a pracovné príležitosti je obec Lubotice atraktívnou a dynamicky sa rozvíjajúcou obcou.

Jedinečnosti:

Synagóga, Kostol Narodenia Panny Márie

Popis jedinečnosti:

SYNAGÓGA

Synagóga v Šarišských Lúkach je zo začiatku 19. stor. (1833). Bola postavená na spôsob barokovo-klasicistických tolerančných synagóg. Má pozdĺžny blokový pôdorys (19,80 x 8,30 m) pozostávajúci z obradovej siene, predsieni a dvoch priestorov vedľa nej. Jeden z nich je schodištom vedúcim do empory žien. Obradná sieň mala v strede pôvodne asi 6 m vysoké stĺpy z pieskovca, ktoré držali murované klenby. Na všetkých štyroch jej stranách sú fasády so stredným rovným rizalitom zakončené tympanónom, vstupné priečelie je členené dvoma pilastrami.

Synagóga mala pôvodne manzardovú strechu, dnešná sedlová strecha je oveľa nižšia. Pri jej stavbe v 40. rokoch 20. storočia boli odstránené pôvodné tympanóny. Dnes má budova drevený strop. Vchod je zo západu. Pravdepodobne v r. 1905 bola zachvátená požiarom, ktorý zničil strechu a klenby. Synagóga, ktorá je lokalizovaná ako solitér na Bardejovskej ulici č. 57, je zapísaná v zozname kultúrnych pamiatok pod číslom 383. [Súpis pamiatok na Slovensku III. s. 237-238, Barkany-Dojč, 1991, Socha, Š., 1988].

Do roku 1996 slúžila ako sklad klobúkov podniku Otex Prešov. Po dohode ŽNO s gréckokatolíckym biskupským úradom od r. 1997 slúži gréckokatolíkom ako chrám sv. Izaiáša proroka. Budova prešla kompletnou rekonštrukciou. Vonkajší vzhľad budovy je kompromisom medzi jej pôvodným a terajším určením. Patrocínium sv. Izaiáša proroka je prepojením Starého a Nového Zákona.

KOSTOL NARODENIA PANNY MÁRIE

Cirkevnou kultúrnou hodnotou je rímskokatolícky barokovo-klasicistický kostol Narodenia Panny Márie, postavený v r. 1806 a renovovaný v rokoch 1854, 1868, 1906, 1935, 1968. Posledná jeho renovácia a dostavba prebehla v roku 1993.

Kostol Narodenia Panny Márie bol pôvodne jednoloďovou stavbou s polkruhovým uzáverom presbytéria a predstavanou západnou vežou. Interiér má zaklenutý pruskými klenbami. Fasádu má kostol členenú lizénami, na presbytériu i opornými pi-

liermi. Do poslednej rekonštrukcie mal vežu s terčikovou podstrešnou rímsou a latentnou kupolou členenou lizénami [Súpis pamiatok na Slovensku II., s.255].

Rekonštrukcia v roku 1968 prebehla podľa projektov Ing. Arch. J. Žalobína a Ing. Pousela. Kostol bol rozšírený o prístavbu na severnej strane kostola, ktorá bola prikrýta rovnou plechovou strechou. Do prístavby bol presunutý pôvodný oltár Narodenia Panny Márie s Bohostánkom. V pôvodnej lodi vznikol nový liturgický priestor s obetným stolom a kazateľnicou podľa návrhu Ing. Žalobína. Pribudlo šesť vitrážových okien, po tri na južnej a severnej strane kostola, podľa návrhu akad. maliara Ladislava Záborského. V interiéri pribudla plastika sv. Cyrila a Metoda z dielne žiakov akad. maliara Trizuliaka.

Posledná rekonštrukcia prebehla v roku 1993 podľa projektu Ing. M. Havrila a Ing. arch. Š. Sitarčíka. Prístavba bola rozšírená, vytvoril sa v nej nový chór a nová sakristia so sociálnym zariadením, pribudol vchod z východnej strany a spovedelnica. Vitrážové okná zo severnej strany kostola boli použité ako stena sakristie. Asanovaná bola pôvodná a už nevyhovujúca sakristia na východnej strane prístavby. Objekt pôvodného kostola ostal bezo zmien. Rekonštrukciou prešla i veža kostola, ktorá sa zvýšila o 8 m. Celý objekt spolu s vežou bol nanovo zastrešený valbovými strechami v tvare H a prikrýty bitumenovou krytinou.

Dokumenty a ich popis:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce: Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce pre roky 2008 až 2013 bol vypracovaný v máji 2008. Obecné zastupiteľstvo ho schválilo na svojom riadnom zasadnutí dňa 12.05.2008 uznesením č. 3/5/2008. Má charakter strednodobého až dlhodobého rozvojového dokumentu. Stanovuje rozvojové priority na najbližších 5 rokov. Dokument PHSR dopĺňa územný plán obce po stránke ekonomického a sociálneho rozvoja.

web: <http://www.lubotice.eu/>

Obec: LUBOVEC

Umiestnenie:

Lubovec leží na južnom okraji Šarišskej vrchoviny v blízkosti riečky Svinky, kde sa nachádzajú rekreačné chaty a príroda vhodná na turistiku a zber húb. Mierne členitý vrchovinný povrch takmer odlesneného chotára tvoria kryštálicko-druhohorné a flyšové horniny. Doliny tokov majú miestami charakter kaňonov. Má hnedé lesné a ilimerizované a nívne pôdy a vyluhovanú erodizáciu. V lesoch je dubovo - bukový porast.

Jedinečnosti:

Turistický chodník, Kaštieľ

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.lubovec.sk/>

Obec: LÚČINÁ

Umiestnenie:

V malebnom prostredí, na západnom svahu Slánskych hôr, v pramennej kotline Oľšavy sa rozkladá rázovitá šarišská obec Lúčina. Nadmorská výška v strede obce je 505 m n. m. a v chotári 410 – 585 m n. m. Mierne zvlhčený pahorkatinný povrch chotára tvoria prevažne pyroklastikáandezitov. Na západnom okraji je pás lesa s porastom duba a buka. Má hnedé lesné a illimerizované pôdy.

Obec je doložená z roku 1787 ako H ovíz, neskôr ako Huvisz (1808), Huvís (1920), Huviz (1927), Lúčina (1948); maďarsky Hűvés. Obec vznikla v chotári obce Červenica. V roku 1828 mala obec 20 domov a 152 obyvateľov. Rozsiahle lesy koncom 19. storočia patrili eráru. V polovici 19. storočia obec postihol hladomor.

Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom, prácou v lesoch, pálením dreveného uhlia a tkáčstvom

1. 1. 1960 bolo v obci založené Jednotné roľnícke družstvo. Rozloha poľnohospodárskej plochy v obci je 229 ha. Začiatkom školského roka 1946 bola v súkromnom dome Andreja Svata zriadená v obci prvá škola. Od 2. februára 1953 mala obec prvú telefónnu linku. 28. mája 1959 bol v obci dokončený vodovod. Významnou udalosťou bola tiež elektrifikácia obce 16. augusta 1960. V rokoch 1991 – 1994 bola postavená nová budova rímskokatolíckeho kostola. V obci je veľký záujem o športovú činnosť, turistiku a najmä futbal.

Jedinečnosti:

Kostol

Dokumenty a ich popis:

Máme staré PHSR, pracuje sa na novom.

- Plán rozvoja obce

web: <http://www.lucina.sk/>

Obec: MALÝ SLIVNÍK

Umiestnenie:

Slivník je obec na Slovensku v okrese Prešov.

Jedinečnosti:

Kostol

Popis jedinečnosti:

Najvýznamnejšou a najstaršou budovou obce je rímskokatolícky kostol v štýle neskorého baroka, ktorý tu jestvoval už pred 14. storočím a ktorý bol

znovu postavený po požiari v roku 1730 na zvyškoch starého gotického objektu. Kostol je zasvätený narodeniu Panny Márie a jeho dominantou je hlavný oltár, ktorý bol zreštaurovaný v roku 1998

Dokumenty a ich popis:

Územný plán

web: <http://www.malyslivnik.ocu.sk/-aktuality>

Obec: MALÝ ŠARIŠ

Umiestnenie:

Obec Malý Šariš leží v Šarišskej vrchovine, v doline Šarišského potoka. Územie obce ľudia obývali už v neskoršej dobe kamennej a na začiatku doby bronzovej. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1248. Prevažná časť miestnych obyvateľov je rímskokatolíckeho vierovyznania. V polovici 20. storočia tu bol postavený nový kostol zasvätený Kristovi Kráľovi. Kostol, uvedený v súpise pamiatok východného Slovenska, je secesne riešenou stavbou, inšpirovanou neogotikou. V obci je písomne doložená existencia školy už v roku 1600. V súčasnosti je v prevádzke len Materská škola, ktorá vznikla v povojnovom období. Najobľúbenejším športom v Malom Šariši je tradične futbal. Malý Šariš má výbornú strategickú polohu v blízkosti Prešova. Aj tento faktor ovplyvňuje rast priemyslu a obchodu v jeho katastri..

Jedinečnosti:

Kostol

web: www.malysaris.sk/

Obec: MEDZANY

Umiestnenie:

Medzany sú obec na Slovensku v okrese Prešov. V Medzanoch žije približne 700 obyvateľov. Medzany sú prevažne katolíckeho náboženstva, ale žijú tu aj jehovisti.

Jedinečnosti:

Cintorín, Kostol, Kaplnka

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán

Územný plán je na web stránke obce

web: www.obecmedzany.sk/

Obec: MIKLUŠOVCE

Umiestnenie:

Miklušovce ležia 481 m n.m. na východnom Slovensku, na juhozápad od Prešova v doline rieky Sopotnica. Mierne členitý vrchovinný povrch chotára tvoria kryštálicko – druhohorné a fľyšové horniny. Najviac členitý terén v Prešovskom okrese čo sa týka poľnohospodárskej činnosti.

Okolité lesy majú bohatú a rôznorodú faunu a flóru. Na svoje si prídu i hubári. Na rozľahlých lúčkach a medziach rastú aj chránené rastliny (poniklek, veterinica hájna, plavúň obyčajný).

V katastri obce sa nachádzajú vodné pramene vo väčšom množstve v lokalitách Barónske, Jaliny, Konáre, Za horu, Pod Skalu a Žľabky, z ktorého je napojený miestny vodovod. Počas posledných štyroch rokov sa v obci podarilo vybudovať 3 drevené autobusové zastávky, ktoré zapadajú do tohto hornatého prostredia. Obec zabezpečuje stravu seniorom a imobilným občanom podľa ich potrieb. Bolo vymenené a zrekonštruované verejné osvetlenie v obci, čím sa dosiahla úspora energie. V miestnom kultúrnom dome bola vymenená pôvodná gum. podlaha, za dlažbu, čím sa skultúrnilo protredie a vo väčšej miere sa využíva sála na rôzne podujatia (svadby, oslavy jubilej, krstiny, zábavy, akcie ku dňu matiek, detí a pod.)

Akcia „Stretnutie rodákov 2008“ priviedla do rodiska mnohých, ktorí sa potešili stretnutiu so starými známymi a vrátila spomienky v čase. V lete 2009 bolo zrekonštruované detské ihrisko a začiatkom roku 2010 bola v obci prevedená rekonštrukcia miestnych komunikácií. V obci funguje detské divadlo Badros, pod vedením OZ Sapio, ktoré každoročne organizuje detské letné tábory pre deti z našej obce. V júli 2010 zorganizovala obec v spolupráci s OZ Sapio trojdňový humanitný tábor pre deti zo zaplavenej obce Žďaňa.

Jedinečnosti:

Skalný útvar, bralo, vodopád, Turistický chodník, Kostol

Popis jedinečnosti:

Chrám narodenia P. Márie - národná kultúrna pamiatka.

Exteriérová galéria, rozprávkový chodník škriatka Mikluša, bylinková záhradka škriatka Mikluša.

Bábkové divadlo Badros, FS Jalinka.

<http://www.miklusovce.ocu.sk/sk/-fotogaleria>

Dokumenty a ich popis::

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia

- Územný plán

- Plán rozvoja obce

Plán ÚPN obce Miklušovce:

<http://www.miklusovce.ocu.sk/sk/-dokumenty>

web: <http://www.miklusovce.ocu.sk/sk/>

Obec: MIRKOVCE

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.obecmirkovce.sk/index.php>

Obec: MOŠUROV

Umiestnenie:

Obec Mošurov leží v severovýchodnej časti Šarišskej vrchoviny, v nadmorskej výške 365 m. Obec dnes má 158 obyvateľov s počtom rodinných domov 37. Dušou obce je rímskokatolícky kostolík zasvätený sv. Anne, ktorý bol viackrát renovovaný.

Jedinečnosti:

Kostol

Popis jedinečnosti:

V Súpise pamiatok na Slovensku je z obce uvedený kostol sv. Joachima a sv. Anny. Kostol svätej Anny dali postaviť v roku 1725 manželia Štefan Bornemisza de Kalno et Ádámfölda a Anna Gillányi de Láz et Bernicze. Dokladom toho je aj ich dvojerb na stene nad súsoším Kalvárie v tomto kostole. Vo vizitácii o ternianskej fare v Arcibiskupskom archíve v Košiciach z roku 1778 sa uvádza, že tento už kamenný kostol bol postavený na mieste starého dreveného kostola z roku 1427, ktorý bol značne poškodený. Jeho ruiny boli použité pri stavbe nového. Pôvodný drevený kostol bol zasvätený sv. Štefanovi mučeníkovi.

Do novovybudovaného kostola sa preniesli aj obradné predmety, ako kalichy, strieborné poháre, strieborná monštrancia, pluviál a dalmatika. Slávnostná sväta omša pri posviacke kostola bola slúžená kňazom, ctihodným Štefanom Boxom. Vtedajším kňazom ternianskej farnosti bol Ján Polonyi. V jednej vizitácii o ternianskej farnosti sa uvádza, že veža bola dokončená, ale chýbalo drevo na vybudovanie zvonice, a tak 20- librový zvon bol požehnaný v roku 1877 a zavesený do veže na pravej strane nad „sanctórium“. „Bol tam daný na slávu Božiu,“ uvádza sa v texte. Drevo si zabezpečili miestni farníci.

Začiatkom 19. storočia (1924) bol tento kostol opravený a klasicisticky prefasádovaný. V roku 1973-74 bol opravený zvonku aj zvnútra. Na jeho obnovu bola použitá tehla, ktorú si vyrobili miestni obyvatelia sami v tehelni na Opálenom brehu. Lavice zhotovili stolár František Matisko a Ladislav Fertaľ. Tehla sa vyrábala v rokoch 1969-70. Vyrobených bolo 105 000 kusov. Na kostol sa použila iba časť z nich, zvyšné boli predané Jednote a použité pri výstavbe predajne zmiešaného tovaru.

V roku 1987-88 sa robili ďalšie úpravy. Kostol sa rozširoval, vybudovala sa nová sakristia, obnovila sa kostolná veža a vymenili sa okná. V interiéri sa vykonala oprava niekoľkých sakrálnych malieb. V jubilejnom roku 2000 bol renovovaný hlavný oltár a pri kostole bola vybudovaná kaplnka Pavlom Fertaľom a Františkom Havačom v mesiacoch jún – júl 2000, zasvätená Panne Márii Lurdskej. Dňa 20.

7. 2000 Msgr. Alojz Tkáč, košický arcibiskup – metropolit, konsekroval obnovený kostol sv. Joachima a sv. Anny a súčasne posvätil aj kaplnku.

web: <http://www.mosurov.ocu.sk/sk/index.php>

Obec: NEMCOVCE

Jedinečnosti:

Kostol, Zvonica

Popis jedinečnosti:

Zvonica v Nemcovciach, patrila k najrozšírenejšiemu typu zvoníc, stojacich mimo sakrálnych objektov v okolí Bardejova. Podobné zvonice dodnes slúžia svojmu účelu vo viacerých okolitých obciach, napr. Olšavce, Kalnište, Lukavica.

Zvonica je jednoduchá, stĺpkovej konštrukcie, zúžujúca sa do štvorcového pôdorysu. Nosné stĺpiky, stojace na základovom venci, položené na nízkej podmurovke spevnenej rozperami, sú v strednej, hornej a strešnej časti zviazané vencami, z ktorých vrcholový veniec tvorí zároveň strechu a je na ňom uložená jednoduchá zvonová stola z dvoch priečne uložených začapovaných hrád. Stanová strecha, krytá šindľom, rozšírená pripustnicami do rozpätia základového vencia, kryje celú konštrukciu.

1. zmienka o Nemcovskej zvonici siaha k druhej polovici 19. storočia. Prvý zvon, ktorý sa nezachoval, bol umiestnený na prispôbenom strome - gaštane, pred vchodom na majer.

V roku 1876, dal gróf Georg Schulek, správca majetku v Kurime, uliatiť zvon s patrocním sv. Jána Nepomúckeho, v známej zvon olejárskej firme v Prešove, pre obec Nemcovce. Zvon bol o hmotnosti cca 90 kg.

Keďže sa obec rozširovala, zvonica už bola umiestnená v strede dediny, pri múre panského majera a slúžila miestnemu roľníckemu obyvateľstvu, taktiež aj nájomným poľnohospodárskym robotníkom, tzv. komenciašom, ktorí bývali aj s rodinami na majeri. Okrem oznamovania času dňa a oznamov, slúžil hlas zvona pre zvolávanie obyvateľov obce pri vyhlasovaní požiarneho poplachu, nebezpečenstva povodní i rozháňanie búrkových ľadovcových mračien.

Šindľová strecha bola po prvej svetovej vojne poškodená, preto bola obitá plechom, a takto slúžila do r. 1975, keď bol zvon prevezený do vyššej zvonice v novopostavenom kostole, čím funkciu zvonice prevzal miestny rímskokatolícky kostol, zasvätený Sedembolestnej Panne Márii.

web: <http://www.nemcovce.sk/index.php>

Obec: OKRUŽNÁ

Umiestnenie:

Obec Okružná sa nachádza vo východnej časti okresu Prešov, pod najsevernejším výbežkom pohoria Slanské vrchy, v doline Okružnianskeho potoka. Potok odvodňuje severné svahy predhoria a je ľavým prítokom potoka Ladianka, ktorá sa vlieva do rieky Sekčov. Na začiatku roka 15 mala obec 483 obyvateľov.

Okružná je od okresného Prešova vzdialená vzdušnou čiarou iba necelých 7 km (cestnou komunikáciou 13 km). Rozloha katastra je 1151 ha a dĺžka jeho hraníc dosahuje takmer 17 km, pričom obec susedí s katastrálnym územím siedmych obcí: Trnkov, Lada, Kapušany, Vyšná Šebastová, Podhradík, Pavlovce a Šarišská Poruba.

Odlesnenú severnú časť tvorí mierne zvlnená pahorkatina; južnú a juhovýchodnú časť vyplňa silne rozčlenená hornatina pohoria Slanské vrchy s najvyšším bodom Mohylky (817 m n. m.). Ďalšími významnými kótami sú Dubová hora (752 m n. m.), ktorá sa vyníma juhozápadne od obývanej časti podobne ako Vysoký breh (524 m n. m.) a Maglovec (545 m n. m.). Východne od obce na odlesnenej vrchovine leží kóta Kužmica (422 m n. m.). V jej blízkosti sa nachádza najnižšie položené miesto (asi 340 m n. m.) – niva Okružnianskeho potoka, vytekajúceho z územia obce na hranici s katastrom obce Lada, v chotárnej časti Stavenec. Kataster obce sa rozkladá na dvoch geomorfologických provinciách; južná časť patrí k Východným a severná k Západným Karpatom. Rozlohou rozsiahlejšiu južnú časť extravilánu zaplňa silne zalesnená hornatina. Jeho severnú časť tvorí v rôznej miere využívaná poľnohospodárska pôda s pasienkami, ktoré obklopujú plochou najmenšiu zastavanú plochu intravilánu. Ten má viac-menej kruhový pôdorys. Práve tejto charakteristike vďačí dedina za samotný názov (Kereštevje), ktorý sa od počiatku objavoval práve v súvislosti s kruhovým usporiadaním domových jednotiek lokality (vid' maď. kőr – kolo, kruh, okruh).

Jedinečnosti:

Chrám Sv. Michala archanjela, Tradičná architektúra

web: <http://www.okruzna.sk/>

Obec: ONDRÁŠOVCE

Umiestnenie:

Obec založil na zákupnom práve v 14. storočí dedičný richtár Ondrej. Obec doložená z roku 1427, keď mala 14 port ako Andraswagassa, neskôr ako Andrassowcze (1773), Andrassowce (1786), Ondrassowce (1808), Andrašovec, Andrašovce

(1920), Ondrašovce (1927); maďarsky Andrásvágás. Obec patrila zemanom z Bajerova, neskôr Berzeviczyovcom, Bertótyovcom, od 18. storočia Winklerovcom. V roku 1787 mala 20 domov a 139 obyvateľov, v roku 1828 mala 24 domov a 193 obyvateľov. Obyvatelia, početní želiari, boli roľníci, povozníci a pálili drevené uhlie. Aj po roku 1918 si Ondrašovce zachovali poľnohospodársky ráz. JRD (jednotné roľnícke družstvo) bolo založené v roku 1959. Časť obyvateľstva pracovala v priemyselných podnikoch Prešova.

web: <http://www.e-obce.sk/obec/ondrasovce/ondrasovce.html>

Obec: OVČIE

Umiestnenie:

Územie obce Ovčie leží v juhozápadnej časti Šariša, pohoria Šarišská vrchovina. Patrí do Prešovského kraja a okresu Prešov. Rozloha katastra je 315,66 ha. Počet obyvateľov cca 670. Nadmorská výška obce je 488 m.n.m. Obec Ovčie hraničí na východe s obcou Hrabkov, na severe s obcou Chmin. Jakubovany a na západe s obcou Vítaz, na juhu s obcou Kluknava, ktorá patrí do okresu Gelnica Košického kraja. Hydrogeograficky prináleží predmetné územie do povodia rieky Hornád. Odvodňuje ho Krivý potok, ktorý sa vlieva do ľavostranného prítoku Hornádu - Dolinského potoka. Územie patrí do úmoria Čierneho mora.

Obyvatelia sa v minulosti zaoberali tradičným poľnohospodárstvom, chovom dobytky, lesnými prácami a domáci remeslom (výroba metiel).

Jedinečnosti:

Cintorín, Kostol, Kaplnka

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia

- Plán rozvoja obce

web: <http://www.ovcie.sk/>

Obec: PETROVANY

Umiestnenie:

Obec Petrovany sa nachádza v severnej časti Košickej kotliny, na terase nad východným brehom Torysy v nadmorskej výške 270 m. Košická kotlina je eróznio-tektonického pôvodu, vyplnená neogénymi ílami, pieskovicami a zlepcami. Klimaticky patrí do teplej oblasti, v januári je priemerná teplota - 3 °C, v júli 19 - 20 °C, so zrážkami 550 - 650 mm ročne. Petrovany ležia 8 km južne od centra Šariša - Prešova.

Z východnej strany kotlinu ohraničuje Slánske pohorie, zo západnej predsunuté pahorkatiny Šarišskej vrchoviny s Čiernou horou v jej južnej časti.

Zo severnej strany údolie uzatvárajú vrchy Veľká stráž, Malá stráž a Kapušiansky hradný vrch. Na juhu je kotlina otvorená.

Hlavnú sídelnú os kotliny tvorí údolie rieky Torysy, ktorá preteká údolím a pred reguláciou a vybudovaním ochrannej hrádze tvorila veľké meandre s náplavami usadenín štrkopieskov, hĺn, ale aj kamenných nánosov.

Rovinný až mierne zvlnený pahorkatinný povrch chotára tvoria usadeniny mladších tretohôr, štvrtohorné náplavy, svahové a sprašové hliny. Zväčša je odlesnený, les je iba vo východnej časti (dub, hrab, breza, jelša). Sú tu nívne, hneдозemné a illimerizované pôdy.

Jedinečnosti:

Kaštieľ, Zjavenie Panny Márie v blízkosti obce Petrovany

Popis jedinečnosti:

KAŠTIEĽ

Kaštieľ v Petrovanoch slúžil do roku 1918 ako poľovnícke sídlo. Areál barokovo-klasicistického kaštieľa s parkom je situovaný v miernom svahu západnej expozície v centrálnej polohe obce Petrovany. V roku 1427 boli Petrovany veľkou dedinou so 41 poddanskými usadlosťami. Potomkovia šľachtica Sinka, ktorí v 15. storočí prijali priezvisko „Szentpétery“, tu mali svoje kuriálne miesto s dvoma dvormi - nižším pri kostole a vyšším pri ceste smerom ku Prešovu, kde bol aj mlyn. V nižnom dvore si postavili zemiansku kúriu, ktorá v priebehu nasledujúcich dvoch storočí kvôli majetkovým sporom postupne schátrala. V roku 1691 bol zemeľpánom v Petrovanoch gróf Szentiványi.

Jeho vnučka Žofia sa vydala za baróna Františka Klobušického, čím sa obec stala majetkom tejto šľachtickej rodiny. V roku 1756 udelila Mária Terézia Klobušickovcom grófsky titul. V tom istom roku dal vnuk Františka Klobušického Žigmund na mieste Szentpéteryovského renesančného kaštieľa vybudovať nový barokový kaštieľ, ktorý bol dokončený v roku 1767. Kaštieľ slúžil ako poľovnícke sídlo pre grófske rodiny až do roku 1918. V roku 1814 bol pánom kaštieľa i majetku gróf Vincent Klobušický, ktorý sa tu však nezdržoval. Posledným majiteľom z tohto šľachtického rodu bol v roku 1856 gróf Ján Klobušický, ktorého dcéra kontesa Regina sa vydala za grófa Juraja Szirmaya de Szirma-Besényi, a tak vlastníctvo kaštieľa i majetku prešlo na túto šľachtickú rodinu. Szirmayovci sa v kaštieli vôbec nezdržovali, lebo mali rozsiahle majetky po celom vtedajšom Uhorsku. Istý čas bol majetok v arende. Koncom 19. storočia odkúpil kaštieľ i časť pôdy barón Alfonz Vécseyi. Barón Vécseyi tu býval s manželkou a dcérou do roku 1918, kedy odišiel do Debrecína v Maďarsku a kaštieľ

odpredal miestnym obchodníkom židovského náboženstva, ktorí ho využívali na uskladňovanie tovarov. Od nich kúpil kaštieľ v roku 1923 MUDr. Vladimír Pospíšil, vtedajší riaditeľ Československého štátneho detského domova v Košiciach, ktorý tu po čiastočnej adaptácii priestorov nasledujúceho roku 1924 zriadil ústav pre duševne a telesne chybné deti do 15. roku veku. Ústav bol umiestnený len v hlavnej budove, druhý objekt slúžil aj naďalej obchodníkom ako skladištno a dve miestnosti využívala miestna škola ako vyučovacie triedy. Pospíšil postupne adaptoval obidve budovy pre potreby zariadenia liečebného typu, na poschodí hlavného objektu kaštieľa bola zriadená kuchyňa, sklad potravín a byt majiteľa.

Areál kaštieľa pozostáva z hospodárskeho priestoru, vstupnej časti (nádvorie) a prírodno-krajinárskej dispozície. Vstupná časť (nádvorie) je riešené oválnou plochou zelene s komunikačným objazdom. Oválna trávnatá plocha so symetricky vysadenými ihličnatými drevinami má priečnu kompozíciu os orientovanú na hlavný vstup do kaštieľa. Severozápadne od hlavnej budovy kaštieľa je situovaná stavba ľadovne s čitateľným barokovým tvaroslovím, ktorá v súčasnosti slúži ako sklad. V severozápadnej časti parku je realizovaná novostavba Kláštora sestier dominikánok so sadovou úpravou exteriérov.

Prírodno-krajinársky park vznikol pri barokovo-klasicistickom kaštieľi z roku 1756 na ploche staršej vidieckej záhrady koncom 19. storočia, kedy kaštieľ i časť pôdy odkúpil barón Alfonz Vécseyi. V dobe svojho vzniku to bola rozsiahlejšia dispozícia, ktorá bola redukováná zmenou funkčného využitia objektov, kedy sa areál uzavrel a okrajové partie boli rozparcelované. Pôvodne bola stará stavba ohradená ochranným valom - vodnou priekopou, ktorú dal gróf Kloboušický zasypať a ponechal len malý rybník. Boli dobudované ďalšie hospodárske, prevádzkové objekty a vrátnica, čím sa pozmenila aj pôvodná dispozícia nádvorie, ktoré bolo pravdepodobne funkčne spevneným dvorom. Kaštieľ a hospodárske budovy rozčleňovali areál na relatívne samostatné časti - nádvorie so vstupom vo východnej časti, hospodárske plochy v západnej časti, ovocný sad v severozápadnej a okrasná časť v južnej a centrálnej časti areálu.

Dispozícia okrasnej plochy bola osovo orientovaná na záhradnú fasádu zakladaná s cieľom zachovania hlavného pohľadu z balkóna do okolitej krajiny. V centre osového pohľadu bolo založené jazierko, ktorého situovanie sa zachovalo dodnes. Porastová štruktúra a druhové zloženie porastov nesú základné princípy zakladania prírodno-krajinárskych parkových kompozícií z druhej polovice 19. storo-

čia. Park tvorí jednotný komplex s areálom kaštieľa, kde vzájomná väzba architektonického a sadovníckeho diela vytvára integrálny celok.

ZJAVENIE PANNY MÁRIE V BLÍZKOSTI OBCE PETROVANY

Presnejšiu lokalizáciu miesta zjavenia Panny Márie v blízkosti obce Petrovany, komplikuje skutočnosť, že na tomto mieste, kde bol pôvodne lesný porast, stromy vyrúbali a zasiali obilniny. Zdá sa, že rozprávanie o zjavení Panny Márie v petrovianskom chotári (smerom na obec Záborské), má dlhú tradíciu. Možno tak usudzovať na základe výpovede informátora Jána Sabanoša (73), ktorý vedel podať najúplnejšiu verziu zjavenia. Odvoláva sa pri nej na rozprávanie svojich starých rodičov.

Ani on však nevedel určiť ani približné obdobie zjavenia. Tvrdí, „že to už (bolo) dávno. Nevie, že presne v ktorom roku, ale to už pár storočí...“ Zjavenie Panny Márie má priame prepojenie s obrazom Panny Márie v kostole v neďalekej obci Obišovce, ktorá leží na kopci - vo vyššej nadmorskej výške ako Petrovany. Panna Mária údajne letela vo vzduchu nad poľom smerom z Obišovíc a oráč - obyvateľ Petrovian („dáky od nás“), nevediac, o čo ide, v úľaku chytil bič, ktorým pohaňal kone alebo kravy, zahnal sa na Pannu Máriu a šibol ju po líci. Táto ústna tradícia je zároveň vysvetlením, prečo má Panna Mária na obraze v obišovskom kostole na líci pruh - „šram“.

Je obvyklé, že miesta zjavení Panny Márie sa nachádzajú v tesnej blízkosti, alebo priamo v lesoch, v jaskyniach, či pri studničkách. Aj v prípade petrovianskeho zjavenia sa ukázalo, že údajné miesto zjavenia, na ktorom v súčasnosti rastie tráva, bolo v minulosti porastené stromami a navyše sa tam nachádzal mokrastý, vlhký terén v tvare kruhu s priemerom 8-10 metrov. Ján Sabanoš, ktorý v mladosti často prechádzal cez tieto miesta, hovorí, že „tak mokrejší tam bolo. Dajaká voda (tam) stála v tej priehlbine“. Informátorka Veronika Kovalová (84), ktorej o zjavení rozprávali jej rodičia, sa zmieňuje o studničke - „pri strome a pri dajakej vode tam v lese, pri studničke.“ Na základe ich výpovedí, sa možno domnievať, že išlo o zjavenie jedno-razové. Kovalová uvádza, že Panna Mária sa „zjavila, potom zrubali strom a pošla do Levoče.“ Miesto však Petrovanci považovali za sväté, čo dokazuje Sabanošove tvrdenie, že „oni to volali sväté miesto“.

Za súčasného stavu poznania petrovianskeho zjavenia, ťažko usúdiť, či nesie priamu súvislosť s prekvitajúcim mariánskym kultom v Petrovanoch a prilahlých obciach. V súčasnosti je v dedine 17 ružencových spoločností (tzv. ruží) (Jacko, J., 2004: Petrovany v sedemstoročnom jubileu) a organizujú sa pravidelné púte do Záborského, kde je kostol za-

svätený Nanebovzatiu Panny Márie. Prvý októbrovú nedeľu (na sviatok ružencovej Panny Márie) a každú prvú sobotu v mesiaci, sa koná púť v Obišovciach, ktorej sa zúčastňujú aj obyvatelia Petrovian, väčšinou ženy.

Postoje obyvateľov k zjaveniu sa v minulosti rôznili. Dokazuje to Kovalovej výpoveď, ktorá hovorí, že „dakto veril, dakto neveril.“ Stanovisko cirkvi bolo skôr zdržanlivé. Kňazi orientovali nábožnosť do kostola a neboli touto tradíciou nadšení, avšak nesažili sa ju za každú cenu vykoreniť z povedomia ľudí. Výnimkou v tomto smere bol vdp. Ján Jacko, pápežský komorník a dlhoročný správca farnosti Petrovany (1938 - 1973), ktorý na miesta zjavenia dokonca chodieval. Na záver môžeme konštatovať, že v súčasnosti väčšina obyvateľov Petrovian, najmä tých starších, tradíciu zjavenia Panny Márie pozná, avšak na jeho údajné miesto nechodievajú, pretože ho možno už len ťažko presnejšie lokalizovať.

Dokumenty a ich popis:

- Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja <http://www.petrovany.sk/obec-1/phsr-8/>
- Územný plán obce <http://www.petrovany.sk/obec-1/uzemny-plan/>

web: <http://www.petrovany.sk/>

Obec: PODHORANY

Umiestnenie:

Obec Podhorany sa nachádzajú asi 15 km na sever až severo-severo-východ od Nitry. Podhorany ležia v Nitrianskej pahorkatine v Zoborskej skupine Trábeča, pod severnými svahmi Zobora. V Podhoranoch sa nachádzajú dva kremencové tvrdoše (kremencové hôrky) - Veľký Bahorec (230m. n.m.) a Malý Bahorec (210m.n.m.). Kóta Hôrka (291m.n.m.) je tvorená vápencami, ktorý sa tu v minulosti aj ťažili v kameňolomoch.

Potok Hunták, prameniaci v Žiranoch, vytvára v kremencoch eróznú dolinu, podobne ako aj Mechenický potok s prítokmi. V obci vyvierajú tzv. Bartošov prameň a tiež prameň v Mecheniaciach nazvaný obyvateľmi ako „Horná studňa“

Jedinečnosti:

Cintorín, Kostol

Popis jedinečnosti:

Rodinné hrobky Rodiny Kortvelyessyovcov a Bothovcov.

NKP - zaniknutý kostol sv. Michala ÚZPF 1523/0 v k.ú. Sokolníky.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Plán rozvoja obce

web: <http://www.suchadolina.ocu.sk>

Obec: PODHRADÍK

Umiestnenie:

Obec Podhradík sa nachádza vo východnej časti okresu Prešov pod výbežkom pohoria Slanské vrchy pozdĺž potoka Šebastovka v nadmorskej výške 420 m n.m. na začiatku hranice katastra a 580 m na konci obce pod Dubovou horou. Celková rozloha katastra je 1 056 ha (391 ha poľnohospodárska pôda a 733 ha lesná pôda). Obec Podhradík patrí s počtom obyvateľov 377 medzi malé obce Prešovského kraja. Spoločné hranice má s obcami Vyšná Šebastová, Okružná, Teriakovce a Ruská Nová Ves.

Jedinečnosti:

Hrad Šebeš, Kostol

Popis jedinečnosti:

HRAD ŠEBEŠ

Hrad Šebeš (alebo tiež Šebešský hrad, castrum Sebes, Sebeswar, hrádok Šebeš) je národná kultúrna pamiatka a archeologická lokalita s hradom z 13. storočia, ktorá patrí do katastrálneho územia obce Podhradík v okrese Prešov.

Nachádza sa vo výške 529 m nad morom, na pahorku nad obcou, ktorého názov pripomína lokalitu hrádku Podhradie (Waryala). Lokalita hradu je situovaná na zarostenej skalnej ostrožine na temene ktorej sa črtajú dnes už málo výrazné zvyšky hradu Šebeš a patrí do pohoria Slanských vrchov.

Pôvodne na tomto mieste existoval majetok zvaný Havranov príbytok (Hulloudzalasa), ktorý bol od roku 1285 už opustený. Pomenovanie Havran vychádzalo z oblečenia čierneho habitu príslušného rytierskeho rádu, preto sa predpokladá, že pôvodne tam stál drevený strážny hrádok. Na začiatku 14. storočia sa kopec nazýval Mačka, dnes Zámek.

V donačnej listine kráľa Karola Róberta z roku 1315, ktorou potvrdil Tomášovmu synovi rytierovi Synkovi vlastníctvo jeho doterajších majetkov v tejto oblasti, ktorých súčasťou bol aj hrad. Predpokladá sa, že v rokoch 1307 až 1316 bol hrad vystavaný ako kamenný. Hrad patril až do roku 1491 Synkovým potomkom. Kráľ Vladislav ho potom daroval mestu Košice, zanikol v roku 1550, keď ho obyvatelia Prešova vypálili. Majitelia hradu totiž nemali dobré vzťahy so susedným mestom Prešov. Spor sa v roku 1475 dostal až pred súd, ale ani ten ho nevyriešil.

Majiteľ hradu František Sebesi chcel spor vyriešiť dohodou, preto poslal richtárovi Prešova posolstvo, aby spor vyriešili pokojnou cestou. Richtár to zneužil, vtrhol na hrad a dobyl ho. Hradného pána Sebesiho a kastelána Gerakihu dal obesiť na hradnú bránu a hrad nechal podpáliť. Panovník za to zosadil richtára a potrestal občanov mesta Prešov. Hrad však už neobnovili a po čase zanikol. Odvtedy hradisko stále pustne.

Murovaný hrad bol vystavaný na 8m širokej a 60m dlhej strmej ostrožine. Jej miernejšia východná strana bola zabezpečená do skaly vytesanou 8-10 m širokou a 5-6 m hlbokou šijovou priekopou. Na okraji plošiny sa tiahol obvodový múr. Na západnej strane stála vo vzdialenosti 5 m od jeho okraja kruhová veža s priemerom 5m a múrom hrubým 1,5 m. Veža bola postavená v smere prístupu. Vo východnej časti ostrožiny bol na okraji šijovej priekopy obytný palác s rozmermi 9x6 m, ktorého západná stena bola zároveň obranným múrom nad vstupom do hradu. Za ním je vo vzdialenosti 21 m šijová priekopa. V severovýchodnej časti hradu bolo valové opevnenie.

Hradný kopec leží na severozápadnom okraji Slanských vrchov. Je husto zarastený lesnými kvetmi, krovím a stromami. Stopy po hrádke sú medzi množstvom skál ťažko čitateľné. Pod juhovýchodnou stranou kopca preteká potok Šebastovka. Na východnej strane je viditeľná strmá, kolmá skalná stena ako zvyšok po ťažbe kameňa v bývalom kameňolome. Iné stopy po murovaných objektoch na plošine nie sú.

K hrádke sa dá dostať po chodníku, ktorý začína nad obcou Podhradík, pri potoku Šebastovka smerom vľavo a lesným chodníkom vpravo vedie výstup až na vrchol hradného kopca. Cestou je mierne stúpanie a až pred vrcholom kopca nadobudne stúpanie strmšieho rázu. Pred vrcholom je potrebné dávať pozor na pomerne veľké skaly, ktoré môžu byť šmykľavé.

Orientačná tabuľa je pri potoku a smerová šípka s nápisom je pri odbočovaní na lesný chodník. Hradisko je na vrchole označené tabuľou. Odtiaľ je možné vidieť aj na Slanské vrchy a obec Podhradík. Výhľad je sťažený hustým lesom a krovím. Turistické značky tu nie sú. Cestu tam aj späť je dobre absolvovať tým istým chodníkom. Výstup trvá asi 15 až 20 minút.

KOSTOL

Bol postavený v roku 1994, je zasvätený sv. Trojici

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

<http://podhradik.sk/obec/uzemny-plan-obce-podhradik>

web: <http://podhradik.sk/>

Obec: PROČ

Umiestnenie:

Proč je obec na Slovensku v okrese Prešov. Najvyšší bod (Halagoš) dosahuje výšku 642 metrov nad morom. Leží na južnom okraji Nízkyh Beskýd v nadmorskej výške okolo 480 m. Sídlisko vzniklo pravdepodobne v 14. storočí. Prvý písomný doklad

o dedine pochádza z roku 1423. Patrila zemanom z Chmeľovca a miestnym zemanom. V roku 1427 tu hospodáril vyše 10 poddanských domácností. V roku 1600 bolo v sídlisku 14 poddanských domov a kúrie miestnych zemanov. V rokoch 1715 až 1720 tu postupne hospodáril 16 - 11 poddanských domácností, v roku 1828 bolo 28 domov 226 obyvateľov, v roku 1900 bolo 199, v roku 1970 488 obyvateľov.

Obec: PUŠOVCE

Umiestnenie:

Pušovce ležia na južnom okraji Nízkyh Beskýd, v hornej časti údolia východného prítoku Sekčova a Topli v nadmorskej výške okolo 330 m. n. m. Mierne zvlnený pahorkatinný povrch odlesneného chotára tvoria horniny bradlového pásma štvrtohorné svahové hlíny. Cez obec preteká potok Ladianka. Od polovice 13. storočia patrili pušovský majetok zemanovi Germanovi ako súčasť chmeľoveckých majetkov. Jedným z chmeľoveckých zemanov na prelome 13. a 14. storočia bol aj zeman menom Puš. Patrila mu časť chmeľoveckého majetku, na ktorom si vybudoval obydlie a nové sídlisko dostalo názov odvodený od jeho mena. Prvý doklad o ňom je z roku 1352. v 14. storočí sa tu postupne usadili aj sedliacke domácnosti. V roku 1427 ich bolo sedem. Neskôr väčšina sedliakov pozemky stratila a upadla medzi želiarov. V roku 1600 sídlisko pozostávalo z deviatich obývaných poddanských domov a jednej až dvoch kúrií tunajších zemanov. Koncom 16. storočia boli Pušovce malou dedinou. Od 17. po 19. storočie patrili Pušovce Sztankayovcom. V roku 1727 mala obec už 24 domov a 154 obyvateľov, ktorí boli roľníci. Obec má rozlohu katastrálneho územia 4,370 km, poľnohospodárskej pôdy 2,370 km, z toho ornej pôdy 1,710 km, lesná pôda 1,640 km, ostatná plocha 0,36 km.

Erb V roku 1994 bol schválený erb obce Pušovce, ktorý tvorí: modrý štít nad strieborným kosákom so zlatou rukoväťou, zlatý obilný snop sprevádzaný po bokoch striebornými heraldickými ľaliami Panny Márie.

Jedinečnosti:

Kostol

Popis jedinečnosti:

V roku 1812 bol postavený rímskokatolícky kostol. Prestavali ho zo staršej murovanej kaplnky, ktorá bola postavená v roku 1798 a zasvätená Panne Márii, Kráľovnej anjelov, predpokladáme, že časť terajšieho kostola ja z tejto kaplnky. Kostol bol zasvätený Narodeniu Panny Márie. V roku 1812 bola vyrobená klasicistická krstiteľnica, ktorá bola renovovaná v roku 1861. V roku 1813 mu neboli

dané žiadne odpustové privilégia, keďže stál na vlnkom mieste. V tomto období mal kostol drevenú vežu, jeden zvon a jeden oltár, ktorý bol dosť vlhký. Chór a sakristia boli murované. V roku 1882 bol kostol obnovený a o niečo neskôr bol vybavený väčším zvonom. V roku 1946 boli v kostole už dva bočné oltáre- Narodenie Panny Márie a Najsvätejšie Srdce Ježišovo. O 2 roky neskôr bol kostol vybavený odkvapovými žlabmi a vymalovaný figurálnou maľbou a ornamentikou, ktorú vykonal J. Wagner z Prešova.

web: <http://www.obecpusovce.sk/>

Obec: RADATICE

Umiestnenie:

Radatice ležia v juhovýchodnej časti Šarišskej vrchoviny v nadmorskej výške okolo 285 m v sútoku potokov Kujava a Žarinec, s vodným tokom Svinka. Obec vznikla v roku 1964 zlúčením dedín Meretice a Radačov. Meretice vznikli pri staršom kostole v 12. storočí. Nachádza sa asi 15 km od Prešova v juhozápadnom smere.

V súčasnosti má obec 768 obyvateľov. Obec má plošne organizovanú základnú školu, materskú školu a kultúrnu pamiatku, ktorou je neskoroklasicistický kaštieľ, kde má sídlo obecný úrad, obecná knižnica a klub dôchodcov i kultúrna miestnosť.

V obci je sídlo farského úradu, pod ktorý patria filiálne obce Bzenov, Janov a Ruské Pekľany. Keďže obec vznikla spojením dvoch obcí, má aj dva kostoly a to farský kostol, zasvätený sv. Martinovi a kostol P. Márie a jednu kaplnku zasvätenú Ružencovej P. Márii.

Jedinečnosti:

Kostoly - v obci je sídlo farského úradu, pod ktorý patria filiálne obce Bzenov, Janov a Ruské Pekľany. Keďže obec vznikla spojením dvoch obcí, má aj dva kostoly a to farský kostol, zasvätený sv. Martinovi a kostol P. Márie a jednu kaplnku zasvätenú Ružencovej P. Márii. Rím. kat. kostol z konca 13. storočia bol v 18. storočí prestavaný. Kamenná krstiteľnica pochádza z 13. storočia, Turistická trasa, Pamätník poľským letcom Royal Air Force

Popis jedinečnosti:

KOSTOLY

Hlavným patrónom farnosti je sv. Martin Toursky, biskup. Farnosť je starobylá – rok založenia – 13. storočie. Sídlo farnosti Radatice sa skladá z dvoch častí obce – Radačov a Meretice, ktoré sa v roku 1964 spojili v jednu obec. Najstarší kostol vo farnosti je kostol sv. Imricha, vystavaný pred rokom 1332 v časti obce Meretice. Farský kostol sv. Martina z roku 1630, pôvodne gotický, neskôr prestavaný, sa nachádza v časti obce Radačov. Rím-

skokatolícky kostol z konca 13. storočia bol v 18. storočí prestavaný. Kamenná krstiteľnica pochádza z 13. storočia.

TURISTICKÁ TRASA

Cez obec prechádza červenou značená turistická trasa cesta hrdin SNP

PAMÄTNÍK POĽSKÝM LETCOM ROYAL AIR FORCE

Pred obecným úradom sa nachádza pamätník poľským letcom Royal Air Force, ktorí zahynuli pri havárii štvormotorového bombardéra Handley Page Halifax 28. decembra 1944 v lokalite Hájnikova lúka neďaleko obce.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

<http://www.obecradatice.sk/o-obci/uzemny-plan-obce/>

web: <http://www.obecradatice.sk/>

Obec: ROKYCANY

Umiestnenie:

Palatín Omodej v roku 1295 potvrdil darovanie dediny Kojatice zemanovi Beňadikovi. Pri tejto príležitosti vznikli listiny, ktoré pri popise chotára darovanej dediny uvádzajú rokyciansky mlyn a dedinu Rokycany s ustáleným chotárom. Z týchto dokumentov vyplýva, že Rokycany jestvovali už pred rokom 1295 a že tamojší obyvatelia pestovali obilniny.

V písomnostiach z 13. až 16. storočia sa vyskytujú pravidelne pod názvom Berky, koreniacom pravdepodobne v nárečovej podobe slova breh. V 16. storočí sa ojedinele dostal do písomností druhý slovenský názov Rokycany, koreniaci v nárečovom šarišskom pomenovaní stromu rakyta (rokyta). Názov Berky zostal len úradným maďarským názvom tejto dediny. Nejasný zostáva pôvod dediny, hoci je pravdepodobné, že jestvovala už v 13. storočí.

V Rokycanoch bol kostol, v ktorom v 30. rokoch 14. storočia pôsobil farár Ján. Tunajší kostol možno predpokladať aj v 13. storočí. Koncom 14. storočia postavili nový kostol, ktorý (po menších úpravách) stojí dodnes.

Rokycany v 2. štvrtine 14. storočia patrili šľachticom Drugetovcom. Začiatkom 15. storočia boli majetkovou súčasťou panstva hradu Sokol' a od roku 1423 patrili šľachticom z Pavloviec v Užskej stolici. V roku 1429 ich kráľ Žigmund daroval mestu Košice, ktorému patrili nepretržite aj v 16. storočí.

Jedinečnosti:

Cyklotrasa, Turistický chodník, Kostol

Popis jedinečnosti:

<http://mrciernahora.sk/>

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán
- Plán rozvoja obce
- <http://www.teriakovce.sk/index.php/samo-sprava/dokumenty-na-stiahnutie/uzemny-plan-obce>

web: <http://www.rokycany.ocu.sk/sk/>

Obec: RUSKÁ NOVÁ VES

Umiestnenie:

Obec Ruská Nová Ves leží v severovýchodnej časti košickej kotliny v doline Hradného potoka. Chotár obce zaberá plochu 1258 ha. Západná časť chotára, ktorú tvoria sopečné horniny, je odlesnená pahorkatina z mladotretohorných usadenín. Východná časť na sopečnej hornatine Slanských vrchov je pokrytá súvislým lesom s porastom buka a duba. Má hnedé lesné a illimerizované pôdy. V chotári obce je premenná nadmorská výška a pohybuje sa od 340 metrov nad morom v najnižšom bode, do 1025 m n.m. v najvyššom mieste chotára na východe. Stred obce má kótu 430 m n.m.

Jedinečnosti:

Kostol, Hrad

Popis jedinečnosti:

ZBOJNÍCKY HRAD

Pôvodne sa hrad menoval Solnohrad. Pod týmto názvom kedysi dávno existovali dva hrady, a to vo vzdialenosti šiestich kilometrov od seba. Prvý hrad stál na vršku južne od Solivaru a dnes už po ňom nie sú žiadne viditeľné stopy. Druhý je na vrchu Zámek (661 m. n. m.) v Slanských vrchoch nad obcou Ruská Nová Ves, z ktorého je dnes iba skromná zrúcanina.

GRÉCKOKATOLÍCKY KOSTOL

TURISTICKÉ CHODNÍKY V SLÁNSKYCH VRCHOCH

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce na r. 2015-2020 sa pripravuje aby sme ho mohli schváliť do konca r. 2015
- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
  - Komunitný plán
  - Územný plán
  - Plán rozvoja obce

web: <http://www.ruskanovaves.sk/>

Obec: SEDLICE

Umiestnenie:

Obec Sedlice patrí k stredne veľkým obciam v Prešovskom kraji. Od jej okresného ako aj krajského mesta Prešov je vzdialená 26 km. Má vysoko rozvinutú infraštruktúru a svojim občanom dokáže poskytnúť mnoho kvalitných služieb. Prvá písom-

ná zmienka- 1329. Obec sa nachádza v doline prítokov potoka Sopotnica, vo výške 428 m n. m., na južnom okraji Šarišskej vrchoviny, pod hrebeňom Čiernej hory s dominantou Roháčka (1 028 m n. m.). Katastrálne územie obce tvorí rozhranie medzi územím regiónov Šariša a Spiša. Je jednou z obcí mikroregiónu Čierna hora. Tunajší podhorský kraj pre svoju krásu rád maľoval aj akademický maliar Anton Sučka.

Jedinečnosti:

Kostol Premenenia Pána, Dunitová skalka, Volovské vrchy

Popis jedinečnosti:

KOSTOL PREMENENIA PÁNA

Kostol bol postavený v roku 1859 a konsekrovaný košickým arcibiskupom Mons. Alojzom Tkáčom 10. februára 2001. od roku 1999 až do konsekrácie kostol prešiel rozsiahlou rekonštrukciou. Do farnosti patria aj filiálky: Suchá Dolina- kostol sv. Cyrila a Metoda, Miklušovce a Klenov- bez kostola. Pôvodné nástenné maľby vytvoril v roku 1918 akademický maliar Jozef Hanula a premal'by v patdesiatych rokoch dvadsiateho storočia urobil prešovský maliar Mikuláš Jordán.

DUNITOVÁ SKALKA

Dunitová skalka je prírodná rezervácia v Sedliciach. Prvá zdokumentovaná zmienka o tejto lokalite siaha až do roku 1869, keď tam vykonal prvý vedecký výskum, významný slovenský geológ Dionýz Štúr. V chotári Sedlic je od roku 1964 na ploche 0,35 ha prírodná rezervácia. Dunitová skalka so vzácnym povrchovým výskytom horniny dunitu (peridotit - hlbinná vyvretá hornina obsahujúca prevažne olivín, malé množstvo pyroxénu, amfibolu, biotitu, augitu, magnetitu a i.), s typickými hadcovými rastlinnými spoločenstvami.

VOLOVSKÉ VRCHY

Katastrálne územie obce Sedlice patrí do národného zoznamu chránených vtáčích území s názvom Volovské vrchy. Je tu preukázané hniezdenie druhov: bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), žlna sivá (*Picus canus*), ďateľ čierny (*Dryocopus martius*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*) a muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1% národnej populácie druhov výr skalný (*Bubo bubo*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), rybárik riečny (*Alcedo atthis*), ďateľ bielochrptý (*Dendrocopos leucotos*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), krutihlav hnedý (*Jynx*

torquilla), penica jarabá (*Sylvia nisoria*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), orol kriklavý (*Aquila pomarina*), kuvik kapcavý (*Aegolius funereus*), kuvik vrabčí (*Glucidium passerinum*), ďateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*) a strakoš červenochrbtý (*Lanius collurio*).

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán obce
- <http://www.sedlice.sk/upo.html>
- Program sociálneho a hospodárskeho rozvoja obce
- http://www.sedlice.sk/download/program_hospodarskeho_kulturneho_rozvoja.pdf

web: <http://www.sedlice.sk/>

Obec: SENIAKOVCE

Umiestnenie:

Obec Seniakovce leží v Košickej kotline v doline Torusy. Nadmorská výška v strede obce je 206 m n. m. Odlesnený povrch rovinatého chotára tvoria štvrtohorné náplavy Torusy. Má nivné oglejené a ilimerizované pôdy. V obci je kultúrny dom, obecný úrad a hasičská zbrojnica. Uprostred obce stojí grekokatolícky kostolík zasvätený svätému Cyrilovi a Metodovi. Podnikajú tu živnostníci v oblasti služieb. Poľnohospodársku pôdu obhospodaruje: PD Budimír, PD Lemešany, a. s., súkromne hospodáriaci roľníci a ostatní občania. Obec má predpoklady na rozvoj malého a stredného podnikania, vidieckej turistiky, agroturistiky založenej na miestnych špecifikách, kultúrnom a prírodnom dedičstve. V obci je vybudovaný obecný vodovod, je splynofikovaná. Prvá písomná zmienka: z roku 1289.

Jedinečnosti:

Grekokatolícky kostolík

Popis jedinečnosti:

História kostolníka: Bol ohradený múrom. Kostol bol 9m dlhý a 6m široký. Nemal chór ani sakristiu. Na jeho západnej strane bol vchod, nad ktorým je veža, zbitá z dosák. Bol zasvätený ku cti sv. Kríža. Mal dva zvony.

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán obce
- <http://www.seniakovce.sk/uvod/uzemny-plan-obce/>

web: <http://www.seniakovce.sk/>

Obec: SUCHÁ DOLINA

Umiestnenie:

Suchá Dolina je obec na Slovensku v okrese Prešov, 24 km od Prešova. V minulosti boli zaznamenané aj tieto názvy obce: Rok 1773 - Szucha-Dolina, Sucha

Dolina; 1786 - Dolina, Sucha Dolina; 1808 - Szuchádolina, Suchá Dolina; 1863 - 1913 Szárazvölgy; 1920 - 1960, 1990 - Suchá Dolina.

Nachádza sa tu predajňa potravín s pohostinstvom pod jednou strechou. Hlavnými zmenami prešli v poslednom čase kostol, ktorý bol kompletne obnovený a taktiež prístupové schodisko a zároveň miestny úrad. Dedina je rozostavená okolo hlavnej komunikácie ale má aj jednu ulicu, ktorú rozdeľuje vyregulovaný potok.

Jedinečnosti:

Chránená rastlina, strom, Cyklotrasa, Turistický chodník

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Územný plán

web: <http://www.suchadolina.ocu.sk>

Obec: SVINIA

Umiestnenie:

Svinia sa nachádza v Šarišskej vrchovine v údolí Veľkej a Malej Sviniky. Obec patrí medzi najstaršie obce v bývalej Šarišskej župe. Dedina patrila maďarskému rodu Meršeovcov z Budapešti od roku 1262 do roku 1918. Do roku 1262 osada Svinia patrila bánu Bankovi zo Slavónska. Prvá písomná zmienka o dedine je z roku 1262, kedy sa spomína ako possessio Sanefalva- majetok, usadlosť Sanefalva. Uhorský panovník, Belo IV., v tomto roku obdaril za vojenské zásluhy vo vojnách s Bulharmi generála Meršeho - syna Benedikta. Daroval mu veľké a rozsiahle územia, ktoré predtým patrili Bankovi. Do tohto daru patrilo územie zaberajúce doliny potokov Veľkej a Malej Sviniky, osada Svinia (Sanefalva) a ďalšie osady Chmiňanska nová Ves (Vyfolu) a Jarovnice (Jarne), ktoré ležali blízko hradu Šariš. Túto donáciu potvrdili aj nasledujúci panovníci Štefan V. a Ladislav IV. Sú dve teórie, podľa ktorých mohol vzniknúť názov dediny.

- a) Prvou teóriou je, že Svinia dostala názov podľa rieky. Pôvodný slovenský názov dnešnej Veľkej a Malej Sviniky bol Svinná. Maďari tento názov prevzali a vytvorili z neho názov Szinyei.
- b) Druhou teóriou je, že názov môže pochádzať aj od slova „sviňa“. Ak pripustíme, že názov zachytil skutočnosť, že tunajší podaní chovali svine z poverenia kráľa, tak by vznik osady spadal už do 11. a 12. storočia. Názov však nemá charakteristické znaky dedín služobníkov. Z toho vyplýva, že dedina existovala už pred 11. storočím.

Jedinečnosti:

Kostol, kostolná veža a stará fara, kúria, kaštieľ

Popis jedinečnosti:

RÍMSKO-KATOLÍCKY, GOTICKÝ KOSTOL

Je zasvätený Narodeniu Panny Márie. Prvá písomná zmienka o kostole je z roku 1274. Po viacerých prestavbách kostol stojí dodnes. Pod týmto kostolom sú hrobky majiteľov panstva Svinia. V 17. storočí bola ku kostolu pristavená renesančná veža. Ležali pod ňou telá niektorých obetí prešovských jatiek.

KÚRIA

Kúria je jednopodlažná budova s rovnými stropmi. Dnes je v nej základná osobitná škola.

KAŠTIEĽ

Kaštieľ z druhej polovice 18. storočia. Miestnosti v tomto kaštieli sú zaklenuté pruskými klenbami.

web: <http://www.obecsvinia.sk/>

Obec: ŠARIŠSKÁ PORUBA

Umiestnenie:

Šarišská Poruba leží na severnom okraji Slanských vrchov v doline potoka ústiaceho do Ladzinky. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1382. Bola založená podľa zákupného práva a patrila pod panstvo Kapušany. Až do roku 1948 mala názov Vagaš. Evanjelický kostol je najstaršou stavbou v obci. Bol postavený v roku 1655. Niektoré z jeho pôvodných výzdob sú deponované vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach. Interiéru dominuje starobylý organ, ktorý pochádza z roku 1810. Miestni obyvatelia veria, že ich historická zvonica odháňa zlé počasie. V súčasnosti tu žije takmer 500 obyvateľov. Obec spravuje Materskú školu ako aj Základnú školu. Prostredníctvom športového klubu sa tu veľmi darí stolnému tenisu. Bohatú históriu i súčasné úspechy žne Dobrovoľný hasičský zbor. V okolí obce je prekrásna príroda. Nachádza sa tu dobrý poľovný revír. Oblíbeným turistickým cieľom je Kapušiansky a Šarišský hrad.

Jedinečnosti:

Kostol

web: <http://www.sarisskaporuba.sk/-kontakt>

Obec: ŠARIŠSKÉ BOHDANOVCE

Umiestnenie:

Obec Šarišské Bohdanovce sa nachádza v Košickej kotline v dolnej časti údolia východného prítoku Torysy. Obec leží juhovýchodne 17 km od Prešova a severovýchodne 16 km od Košíc. Leží v údolí potoku „Balky“, ktorý spoja sa potokom brestovským a varhaňovským vteká do Torysy. Obec leží v nadmorskej výške 225 m v chotári od 205 m pri Toryse do 295 m.

Prvá zmienka o obci pochádza z roku 1220 kedy istý Čepan z Bohdanoviec obvinil Petra z krádeže štyroch koní, za čo sa mal Peter zodpovedať pred

súdom vo Varadíne (Oradea v Rumunsku). Dedina Bohdanovce vtedy jestvovala nielen v Sabolčskej a Abovskej župe, ale aj v Šariši, takže spomínaný Čepan mohol bývať v jednej dedine z uvedených troch Bohdanoviec. Z toho dôvodu túto správu nemožno jednoznačne považovať za najstaršiu zmienku o Šarišských Bohdanovciach.

Jedinečnosti:

Pomník padlým v I. svetovej vojne a československej vzájomnosti, Kaštieľ a park

Popis jedinečnosti:

POMNÍK PADLÝM

V I. svetovej vojne a československej vzájomnosti Evidovaný Pamiatkovým úradom SR ako národná kultúrna pamiatka, v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaný pod číslom 1488/0.

Pomník slávnostne odhalil miestny odbor Matice Slovenskej v Bogdanovciach dňa 12. mája 1935.

KAŠTIEĽ A PARK

Kaštieľ je evidovaný Pamiatkovým úradom SR ako národná kultúrna pamiatka, v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaný pod číslom 3147/1. Park je evidovaný Pamiatkovým úradom SR ako národná kultúrna pamiatka, v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaný pod číslom 3147/2.

Dokumenty a ich popisy:

Územný plán obce

<http://www.sariskebohdanovce.sk/index.php/obec/uzemny-plan>

web: <http://www.sariskebohdanovce.sk/index.php/oznamy>

Obec: ŠINDLIAR

Umiestnenie:

Šindliar je obec na Slovensku v okrese Prešov.

Jedinečnosti:

Chránená krajinná oblasť, Kostol

Popis jedinečnosti:

SALVATORSKÉ LÚKY

Za prírodnú rezerváciu bola oblasť vyhlásená v roku 1980 na ochranu mokrých lúčnych slatinových rastlinných spoločenstiev s výskytom zriedkavých druhov rastlín na vedeckovýskumné a náučné ciele. Ide o jedno z dvoch nálezísk jazyčníka sibírskeho (Lingulariasibirica).

KOSTOL

Najzácnejšou historickou pamiatkou je murovaný sedemstoročný kostolík, ako typický kolonizačný objekt z obdobia rokov 1300 - 1337, zasvätený sv. Michalovi.

Dokumenty a ich popisy:

- Plán rozvoja obce

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je

schválený v roku 2005. Je zatiaľ platný. Pripravuje sa nový Plán rozvoja obce.

Obec: ŠIROKÉ

Umiestnenie:

Obec Široké leží asi 25 km západne od okresného mesta Prešov na hlavnej spojnici medzi Prešovom a Popradom z východnej strany pohoria Branisko. Má rozlohu 25,789 km² a žije v nej 2432 obyvateľov. Priemerná nadmorská výška zastavanej časti obce je 514 m. Obec má miestnu časť s názvom Pod Braniskom. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1320. Starostom je piate volebné obdobie nezávislý kandidát Ing. Stanislav Bartoš.

Obec Široké je v západnej časti okresu najľudnatejšia a najrozvinutejšia z hľadiska infraštruktúry a podnikateľských aktivít. V centre obce upútajú návštevníkov veľké budovy kultúrno-obchodného strediska a polyfunkčný objekt. V ňom je umiestnené zdravotné stredisko, lekáreň, Základná umelecká škola v širokom – všetky tieto inštitúcie sa tam presťahovali zo starých objektov, ďalej je tam rýchla zdravotná služba, obecné nájomné byty a garáže.

Jedinečnosti:

Jaskyňa Mŕtveho vojaka, Rímskokatolícky farský kostol sv. Mikuláša, Zelený pamätník, Dvoje historické snečné hodiny

Popis jedinečnosti:

JASKYŇA MŔTVEHO VOJAKA

Jaskyňa mŕtveho vojaka sa nachádza v katastri obce Široké, severovýchodne od tejto obce, neďaleko od hraníc jej katastra s obcou Fričovce. Vstupný otvor leží v JZ zalesnenom svahu vrchu Sopková, asi 100 metrov od diaľnice a asi 50 metrov od hrany tohto svahu a náhornej plošiny, ktorá sa poľnohospodársky využíva. Prístup k nej nie je ťažký; odporúča sa prístup zo strany diaľnice, resp. diaľničného privádzača (z obcí Široké, resp. Fričovce). Keďže je tam oplotenie, treba ísť k lúčke popri plote od asfaltky, ktorá vedie dolinou Kanného potoka. Na cestu do Kanného sa dá dostať zo starej cesty Fričovce – Široké popod diaľnicu. Okolo oplotenia diaľnice treba prejsť na malú lúku pri diaľničnom privádzači (dôležitý orientačný bod) a zo severného cípu tejto lúky sa treba vybrať rovno hore severným smerom. Pre majiteľov GPS uvádzame presné údaje o vchode: nadmorská výška 574m, zemepisné súradnice 49° 00,833' a 20° 56,402'. Podľa výpovedí starších svedkov okolie jaskyne bolo niekedy pastviskom pre kravy, o čom svedčia vyschnuté borievky (javorce). Dnes je to už les. Pseudokrasové javy sú v celom svahu. Nachádzajú sa tu osamelé balvany so stenami s rozmermi až 3 metre, pričom najkrajšia je skala priamo pod Jaskyňou mŕtveho vojaka

(asi 30m), ktorá sa z profilu podobá na ležiaceho leva alebo psa. Mohla by sa volať Sfinga. Je to akýsi strážca údolia. Iným balvanom je pomerne veľký Útes so zaujímavým vlnkovitým modelovaním povrchu. Svah je v ustavičnom pohybe, počas výstavby diaľnice sa porušila jeho stabilita a zosunul sa na rozostavanú stavbu v dĺžke desiatok metrov, preto sú teraz na hrane lúky navŕtané kotvy. V roku 2002 tam vznikli trhliny zhruba na vrstevniciach, široké až pol metra a dlhé desiatky metrov. V okolí Sfingy je viacero pseudokrasových trhlín, plaziviek, skalných previsov, kde žijú líšky a jazvece. Možno by niektoré po menšej úprave splnili parametre pre jaskyňu. Je možné, že svahové zosuvy ich postupne zväčšujú, ale to už necháme pre iné generácie.

Doterajšie informácie o jaskyni

Okrem krátkych zmienek v miestnej tlači (4) sa o jaskyni vyjadril iba Ing. Neupauer v práci Chotárne a zemepisné názvy kat. území obce Široké (3). „Sopková – je prírodnými žilami vymodelovaný vrch z usadením Šarišskej vrchoviny na jej tvrdom podloží s rozlohou vrcholovej plošiny 25 ha. Má jaskynný priestor prístupný cez skalnú puklinu. Zjavenie sa vojaka do pol tela v tomto priestore je dnes známe ako putovanie v čase. Pod Sopkovou je údajne ďalšie miesto po Branisku, kde bolo bojové stretnutie medzi honvédmi a cisárskymi, utáborenými so slovenskými dobrovoľníkmi vo Fričovciach – február 1849.“ Tento text je možné spolu s ostatnými údajmi overiť aj na internete, kde je táto mapa zverejnená.

Názov opisovanej jaskyne bol konzultovaný so znalcami reálií Široké a Fričovce, obyvateľmi obcí. Keďže jaskyňa dovtedy nemala pomenovanie, dostala hlavný názov Jaskyňa mŕtveho vojaka. Pre lepšiu orientáciu má však pomocný názov podľa vrchu, kde sa jaskyňa nachádza, teda Jaskyňa v Sopkovej.

Historicko-etnografické informácie: Pri absencii dôveryhodných informácií o presnom priebehu bojov vo februári 1849 je tradovaná legenda, že sa pod vrchom Sopková udiala menšia vojenská bitka medzi honvédmi a cisárskymi vojskami, na strane ktorých vtedy bojovali aj slovenskí dobrovoľníci. Táto informácia bude asi pravdivá, avšak úkryt raneného vojaka z niektorých z bojujúcich strán, to je už iba legenda. Čo však istotne zaujme širokú verejnosť, je správa o zjavovaní sa tohto vojaka „do pol tela.“ Túto legendu však najlepší znalec okolia Širokého, už nebohý Ondrej Katriňák neuznával. Oveľa pravdepodobnejšia je tá, že počas protihabsburských povstaní slúžila jaskyňa ako úkryt. Je teplá, suchá, voda neďaleko... Počas rekatolizácie sa k čelnej stene s jaskynným otvorom mohli choďiť evanjelici modliť. V súčasnosti, keď je celá ob-

lasť silne katolícka, chodí sem niekto páliť sviečky, hlavne počas sviatku Všetkých svätých. V bežnom rozhovore sa však k tomu nikto neprizná. Legendu o mŕtvom vojakovi však využili rodičia detí, keď sa im snažili zabrániť vstupovať do nebezpečnej jaskyne, kde hrozí aj úraz, resp. smrť následkom pádu. Preto svojim deťom túto legendu pripomínajú, ba našiel sa aj ochotný dobrovoľník, ktorý sa obliekol do bielej plachty a deti strašíl. Miestna učiteľka Mgr. Helena Hajdučinová spomína, ako jej v mladom veku rodičia ukazovali vrch Sopkovej, odkiaľ mal stúpať dym. Vraj vtedy v jaskyni prebýva strašidlo. Množstvo odpadkov, sviečok, lano a drôty svedčí o tom, že dnešná staršia mládež sa nebojí a do jaskyne občas niekto zájde. Jaskyňa je popísaná nápismi kriedou, uhlom, ba sú v nej aj vysekané iniciály a pod. Aj starosta Širokého Ing. Stanislav Bartoš rád spomína, že v mladom veku spolu s rovesníkmi skúšali rozotiahnuť skalnú puklinu vstupného otvoru pomocou hevera...

Opis jaskyne: Vstupný otvor je založený na pukline, širokej v spodnej časti asi 30 cm, v horných častiach sa šírka zväčšuje. Chodby jaskyne vedú v smere SV – JZ. Od vrchu smerom doprava vedie úzka, asi 30 cm chodba, na konci klesá strmo nadol a končí sa úzkou puklinou, z ktorej vidno do ďalšieho priestoru pod touto chodbou. Od vchodu smerom dolava pokračuje úzka chodba, ktorá sa smerom dolava otvára do väčšej sienky, klesajúcej a zužujúcej sa ďalej do úzkej plazivky. Tá sa následne otvára do ešte väčšej sienky s rozmermi: šírka 2 m a výška 1,5 m. Okrem toho vedú po stranách užšie priestory, takže celková dutina nad spodným podlažím je až 5 m široká a 4 m dlhá. Pri meracom bode 10 smerom dolava pokračuje chodba a otvára sa 2,5 m hlboká studňa. Zhruba v strede prednej strany dutiny sa otvára hlavná kolmá puklina. Po jej zlezení jaskyňa pokračuje 3 smermi. Dolava na konci rovnej, dlhej chodby s kolmými stenami sa pri m. b. 13 dolava vyklíňuje puklina a smerom nadol vidieť ďalší priestor. V postupe ďalej bránil veľký balvan a zúžený priestor. Po „rozpracovaní“ tejto časti je možné pokračovanie možno do ďalšej úrovne jaskyne. Na opačnej strane hlavnej pukliny (smerom doprava od studne) sa chodba končí kamenným stupňom, po ktorom sa dá pohodlne vyliezť do vyššej úrovne a napojiť sa do sienky pri m. b. 10. Tretia chodba má rovnako takmer kolmé, hladké steny a po niekoľkých metroch od studne sa končí a vyklíňuje. Celková zameraná dĺžka polygónového ťahu je 42,74 m. Po prekonaní koncových bodov by celková dĺžka mohla prekročiť 50 m.

Jaskyňa mŕtveho vojaka predstavuje hodnotný, historicky a esteticky zaujímavý pseudokrasový objekt, ktorý si zaslúži ochranu. Vzhľadom na miestne

pomery je to nečakane veľká jaskyňa, najväčšia v Šarišskej vrchovine. Je veľmi zaujímavá aj z geologického hľadiska, preto ju treba chrániť napríklad aj vyhlásením za chránený prírodný výtvor. Za spracovanie informácií o tomto prírodnom tvorení ďakujeme Jánovi Ducárovi a Františke Majerníčkovej.

RÍMSKOKATOLÍCKY FARSKÝ KOSTOL SV. MIKULÁŠA

V nádherne zrekonštruovanom Rímskokatolíckom farskom kostole sv. Mikuláša je zachovaný posmrtný epitaf z červeného mramoru biskupa Ladislava Širokayho – širokého rodáka z r. 1487.

ZELENÝ PAMÄTNÍK

Naša súčasnosť nadväzuje na históriu, na tých, ktorí tu žili a tvorili pred nami, odovzdali nám dielo, ktoré aj oni vytvorili tým, že nadväzovali na svojich predkov.

Zelený pamätník chce byť takým pomyselným oknom do minulosti našej obce, živou – zelenou spomienkou na tých, ktorí našu obec milovali, pre ňu žili a pracovali, ale neodpočívajú na našom cintoríne - Ladislav Širokay, Jozef Čársky, Andrej Zábredský, Peter Adamčák, Štefan Štofko, Michal Čech, Jozef Smolko, Ladislav Pacovský, Trudy Check-Tuhy, Ladislav Katriňák, Alžbeta Kochanská, Štefan Uličný.

web: <http://www.siroke.sk/>

Obec: ŠTEFANOVCE

Umiestnenie:

Obec Štefanovce leží na východe Slovenska, 25 km na západ od okresného mesta Prešov. Geografická poloha obce je 49°02' s. z. š. a 20°58' v. z. d.. Štefanovce patria podľa územno-správneho členenia do Prešovského kraja a okresu Prešov. Kataster obce susedí na severe s katastrom obce Lipovce, na východe s Hermanovcami, na juhu hraničí s obcou Hendrichovce, Fričovce a západnú hranicu tvorí kataster obce Šindliar. Rozlohou (525ha) ako aj počtom obyvateľov (226) patrí obec Štefanovce medzi malé obce Slovenska.

Štefanovce ležia v nadmorskej výške 580m (stred obce) v geomorfologickom celku Šarišská vrchovina, v podcelku Širocká brázda. Šarišská vrchovina patrí v rámci Alpsko-himalájskej sústavy do pod-sústavy Vonkajšie Západné Karpaty a Pódhľno-magurskej oblasti. Šarišská vrchovina je flyšové pohorie budované vrstvami flocov, pieskovcov, zlepcov, slieňov a brekcií. Odlesnený chotár obce leží na mierne rozčlenenej hornatine, v doline Štefanovského potoka. Z hľadiska klimatických podmienok patrí obec do mierne teplej klimatickej oblasti s chladnou zimou. Počet letných dní (s max. 25°C a viac) je tu len menej ako 50. Priemerný úhrn

zrážok sa pohybuje okolo 600mm ročne. Obcou preteká spomínaný Štefanovský potok, ktorý sa na území obce Hendrichovce zľava vlieva do Sviniky. Patrí do povodia Hornádu. Z pôdných typov hnedé lesné pôdy – kambizeme. Územie chotára bolo v minulosti značne odlesnené. Podľa fytoogeografického členenia patrí kataster obce do obvodu západokarpatskej flóry a podobvodvodýchodobeskydskej flóry. Z drevín sú zastúpené napr. buk, breza, osika, jedľa, smrek, borovica. Z hľadiska fauny (živočíšstva) patrí kataster obce do zóny živočíšstva listnatých lesov. Vyskytujú sa tu líška obyčajná, zajac poľný, srnec hôrny, jeleň, sojka obyčajná, bažant či rôzne druhy hlodavcov a hmyzu. Na území obce sa nenachádza žiadna významná chránená oblasť.

Jedinečnosť:

Chránený živočích (vták, zvieratá, hmyz...)

Popis jedinečnosti:

Zaznamenaný výskyt Chrapkáča poľného.

Dokumenty a ich popis:

Plán rozvoja obce PHSR na roky 2010 - 2019:

<http://www.stefanovce.ocu.sk/sk/index.php?ids=19>

V súčasnosti ho aktualizujeme podľa novej metodiky.

web: <http://www.stefanovce.ocu.sk/sk/>

Obec: TERIAKOVCE

Umiestnenie:

Prvá písomná zmienka o obci Teriakovce sa datuje r.1371. Asi pred 150-rokmi bola obec rozsiahla. Väčšina chotára patrila zemepánovi Péchymu, ktorý tu síce nebyval ale mal tu liehovary, Patril mu aj vodný mlyn.

V strede dediny, pri ceste, stojí malý kostolík, ktorý dal vybudovať zemepán. Patrónom je svätý Michal. Obyvatelia obce sa s obetavosťou ujali renovácie svojho kostola. V roku 1924 sa miestny veriaci podujali a zorganizovali, že obnovia vežu a strechu, čo sa im úplne podarilo. Pomoc poskytol statkár A. Ardo z Lubotíc, keďže sa stal majiteľom lesného majetku ležiaceho v chotári obce, a tak daroval drevo na obnovenie kostola. Teraz je už úplne renovovaný. Asi 150 metrov od kostola je situovaný cintorín.

V archívoch Pamiatkového úradu Slovenskej Republiky je rímsko-katolícky kostol sv. Michala zapísaný ako nehnuteľný pamiatkový objekt v signatúre V - 4473. Obec Teriakovce ako celok je zapísaná v signatúre Z - 1570. Rímskokatolícky kostol sv. Michala. Postavený bol na malom panstve zemanov Teriakovcov, vyčleneného z panstva predkov rodiny Sóos a usídlených v tejto dedine koncom 13. resp. začiatkom 14. storočia. Kostol je reprezentovaný

tantom najstaršej skupiny murovanej architektúry regiónu. Vznikol v prvej polovici 14. storočia ako malý, pozdĺžny sakrálny objekt bez veže a sakristie a v tejto hmote sa de facto zachoval dodnes.

S výnimkou prístavby sakristie, jeho citlivej barokovej úpravy, ktorá sa nedotkla prístavby, dispozície a výrazu tradičného kostola (veža, zaklenuťie lode, úprava zastrešenia, výzdoba, západný portál), a severnej prístavby zo 60-tých rokov 20. storočia kostol ostal autenticky zachovalý dodnes. Stojí na území pôv. cintorína vymedzeného obvodovým múrom zaniknutého v 18. storočí. Pôv. obvodový múr cintorína sa úpravou obecnej cesty a okolitej parcelácie zmenil na extrémne vysoký oporný múr, hlavne z juhu a východu ohraničujúci malý a priestorovo obmedzený areál kostola. Kostol je pohľadovou dominantou obce hlavne z obecnej cesty zo západu a z východu.

Obec Teriakovce leží medzi dvoma potokmi, ktoré sú tzv. hranicou medzi obcou Šalgovík a obcou Ruská Nová Ves. Na juhozápadnej strane obec Teriakovce susedí s mestskou časťou Solivar. Zo severovýchodu susedí s obcou Vyšná Šebastová. Obec leží od krajského mesta Prešov na východ. Vzdušná čiara je asi 4 až 5 km, po ceste 6 km. Obec sa začína na konci vicinálnej cesty (odbočka) Solivar - Ruská Nová Ves - Teriakovce. Obec je na miernom svahu medzi dvoma malými potokmi, čo tečú na východ a na západ. Obec leží v priemernej nadmorskej výške 355 m. V katastri prevládajú hnedé lesné pôdy, severnú časť tvoria súvislé lesné porasty, ktoré naznačujú začiatok Slanských vrchov. Územie odvodňujú potoky Šalgovický a Čerešňovský.

Jedinečnosť:

Cyklotrasa, Cintorín, Kostol

Popis jedinečnosti:

<http://www.teriakovce.sk/index.php/nasaobec/historia>

Kostol sv. Michala, národná kultúrna pamiatka.

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán

- Plán rozvoja obce

web: <http://www.teriakovce.sk/>

Obec: TERŇA

Umiestnenie:

Terňa sa nachádza 19 km severne od okresného mesta Prešov, v doline miestneho potoka Terňianka. Kataster obce leží na rozhraní troch geomorfologických celkov a to: Spišsko - šarišského medzihoria, Beskydského predhoria, Ondavskej vrchoviny, v tesnej blízkosti geomorfologického celku Čergov. Územie katastra má tvar nepravidelného kosodlžníka pretiahnutého v smere S - J.

Kataster Terne susedí s katastrami obcí: Hradisko, Babin Potok, Hubošovce, Gregorovce, Záhradné a Mošurov. Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 380 m. n. m. Najčlenitejšou časťou katastra je J - JV extravilánu, kde sa nachádza najnižšie položené miesto katastra 320 m. n. m. (miesto, kde potok Ternianka opúšťa kataster) a zároveň aj najvyššie položené miesto - Lysá Stráž - 696 m. n. m. Relatívny výškový rozdiel je 316 m. Súvislý lesný porast sa nachádza len v severnej a južnej časti extravilánu. Vzdialenosti od väčších miest: - od Košíc (250 tisíc obyvateľov) - 60 km - od Sabinova (11 tisíc obyvateľov) - 20 km - od Bardejova (25 tisíc obyvateľov) - 30 km - od Prešova, okresného a krajského mesta - 20 km.

Jedinečnosť:

Rímskokatolícky kostol z roku 1332, Kaštieľ z roku 1509, ktorý bol v 2. polovici 19. storočia rokokovo prestavaný a prefasádovaný, Kúria z prvej polovice 19. storočia.

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán obce
- Program rozvoja obce
- http://www.terna.sk/datacontent/MAKIK124414271212338907F618998203261534=_

web: <http://www.terna.sk/>

Obec: TRNKOV

Umiestnenie:

Prvá nepriama písomná správa o obci Trnkov je z roku 1320, keď pri úradnom ohraničení panstva Šebeš vymedzili aj severnú časť hranice, oddelujúcej majetky panstva Šebeš od majetkov panstva Kapušany. Vymedzená hranica prechádzala medzi dvoma vrškami, z ktorých severnejší mal názov Kokyňa. Kokyňský vršok vtedy tak pomenovali nepochybne preto, lebo ležal v chotári dediny Kokyne, pričom jeho pomenovanie nepriamo dosvedčuje jestvovanie dediny. Vzhľadom na jestvovanie dediny pred rokom 1320, tunajší kostol a vývoj osídlenia najbližšieho okolia sa predpokladá, že Trnkov osídlili usadlíci so šoltýsom podľa zákupného práva koncom 13., prípadne začiatkom 14. storočia. Tento šoltýs sa nazýval Kókeny, čo v slovenskom jazyku znamená Trnka. A tak možno predpokladať, že dedina dostala názov od tohto mena (spracované podľa Varsík, 1977).

Jedinečnosť:

Grekokatolícky kostol - Ochrana presvätej bohordičky

Popis jedinečnosti:

<http://www.trnkov.sk/cirkev.html> (fotka)

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán sa v tomto období prerokováva

<http://www.trnkov.sk/dokumenty/uzemny-plan-obce.html>

web: <http://www.trnkov.sk/>

Obec: TUHRINA

Umiestnenie:

Obec sa rozprestiera v severozápadnej časti Slanských vrchov. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1397. Jej dejiny sú spojené s rodom Kecerovcov. Sakrálnou dominantou je rímskokatolícky kostol zasvätený Menu Panny Márie. V dedine je aj evanjelický kostol. V Tuhrinej je zriadená Základná škola s niekoľkými špeciálnymi triedami. Rozvoju kultúry prospieva zriadenie Domu kultúrnych aktivít - Pohodka. Viacero športových udalostí sa odohráva na futbalovom ihrisku. Dedina je obklopená lesmi, ktoré boli i v minulosti zdrojom obživy miestnych obyvateľov. Príroda je bohatá na lesné plody. V miestnych tokoch žije rak riečny. Sú tu skvelé možnosti pre cykloturistiku. Severne od obce sa nachádza zrúcanina hradu Bodoň.

Jedinečnosť:

Biotop

Popis jedinečnosti:

Biotop Európskeho významu - NATURA 2000.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
  - Plán rozvoja obce
  - Plán rozvoja obce je pred dokončením.
- web:** <http://www.obeczbenov.sk/>

Obec: TULČÍK

Umiestnenie:

Obec Tulčík sa nachádza na východnom Slovensku, v severnej časti okresu Prešov, na juhozápadnom okraji pohoria Nízke Beskydy, v doline riečky Sekčov. Staršia časť sídliska leží v nadmorskej výške okolo 285 m s domami popri potoku Čakaň, mladšia je nižšie položená v údolí riečky Sekčov. Mierne členitý sekčovský chotár sa rozprestiera v nadmorskej výške od 270 do 550 metrov. Jeho južný a severný okraj pokrývajú bukové, dubové a smrekové lesy. Väčšina chotára tvoria polia s nivnými, hnedozemnými a hnedými lesnými pôdami. Úchvatný je pohľad na našu obec rozloženú v údolí rieky Sekčov a jej menších prítokov. Od severu ju chránia výbežky Čergovského pohoria /Demjatské kopce, Slivnícke hory/ a z opačnej strany otvára náruč južnému slnku. Pri pohľade na obec z východu každého jej návštevníka upúta krásne scenéria takých geomorfologických zaujímavých celkov, akými sú Lysá stráž, sedlo Pod Lysou strážou, Stráž a Kapušiansky hradný vrch. Mierne členitý chotár

obce o výmere 1272 ha je zväčša odlesnený. Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 285 m. Veľkou úrodné pôdy s teplou, mierne vlhkou klímou vytvorili priaznivé podmienky pre každodenný život nás, ale i našich predkov. Z botanického hľadiska je náš chotár zaujímavý tým, že ho obkolesujú tri štátom chránené územia - prírodné rezervácie /Demjatské kopce, Fintické svahy a Kapušiansky hradný vrch/. Po celé stáročia bol a dodnes je pozeňnaním tunajší prameň „kvašnej vody“. Ak k týmto prírodným danostiam pripočítame výhodnú polohu obce na starej obchodnej ceste z Potisia do Poľska, dôvody pre osídlenie tohto územia človekom sú viac ako zrejmé. Je len na nás, aby sme tieto hodnoty dané Bohom a vytvárané stáročným úsilím našich predkov nielen uchovali, ale ďalšou tvorivou činnosťou naďalej zveľadovali, a to tak pre seba, ako aj pre našich potomkov.

Dedina Tulčík, tak ako všetky okolité dediny, bola od 11. storočia majetkom uhorských kráľov, ktorí si králi s tamojším mýtom ponechali. O vlastníctvo tulčíckych majetkov a príjmov od tamojších poddaných aj mýtného mali v polovici 15. storočia postupne záujem šľachtici z Rozhanoviec a Perína. Uhorskí králi im Tulčík síce darovali, avšak skutočnými vlastníckmi Tulčíka sa nestali. Šľachtici z Kapušian si vlastníctvo Tulčíka ubránili.

Jedinečnosť:

prameň „kvašnej vody“, kostol, kaštiele

Popis jedinečnosti:

KOSTOL - HISTÓRIA FARNOSTI TULČÍK

Obyvatelia Tulčíka boli kresťanmi. Jestvovanie miestneho kostola a pôsobenie tunajšieho kostola a pôsobenie tunajšieho farára možno predpokladať na základe obsahu spomínanej listiny kráľa Bela IV. z roku 1248. Vtedy už tradične tulčícke poddanské domácnosti odovzdávali cirkvi desiatok z prírastku dobytku, pričom štvrtinu z desiatku patrila ich farárovi, ktorý mohol pôsobiť v tulčíckom kostole a Tulčík bol teda sídlom farnosti. Na prelome 14. a 15. storočia však kostol v Tulčíku dokázateľne existoval. Vtedy kráľ šľachticom z Kapušian daroval nielen tulčícke majetky, ale aj svetskú patronátne právo k tamojšiemu kostolu. Patronátne právo im umožňovali vybrať farára do tunajšieho kostola, mať v kostole vyhradené popredné miesto, dať sa v ňom pochovať a pod, ale aj povinnosť starať sa o údržbu, prestavby kostola, jeho zariadenie atď.. Tak aj doteraz zachovaný zvon z roku 1470 uliali, dopravili a osadili na ich náklady, pravda s prispenním Tulčíčanov.

V stredoveku boli duchovnými patrónmi kostola svätí Šimon a Júda a ostali nimi aj doteraz. Tulčícki farári nielenže krstili, sobášili a pochovávali svojich farníkov, ale nabádali ich najmä k dodržiavaniu pri-

kázaní Desatora, bázni k Bohu, úcte a poslušnosti k cirkevným predstaveným aj svetským vrchnostiam. Hoci v tulčíckom kostole v stredoveku postupne pôsobili desiatky farárov, menovite poznáme len ojedinelých.

Súčasťou cirkevného života v Tulčíku bola od stredoveku aj škola, ktorá pôsobila pri farskom kostole. Hoci v nej vyučoval učiteľ, hlavný dohľad na školu mal miestny farár. V škole sa tulčícki chlapci učili čítať, písať, počítať a spievať nábožné piesne. Len niektorí nadaní mladíci zaiste pokračovali v štúdiách v kláštorných školách alebo na Spišskej kapitule.

KAŠTIELE

Šľachtici Kapiovci v prvej polovici 16. storočia si dali v Tulčíku postaviť kaštieľ, ktorý vyhovoval vtedajším požiadavkám šľachticov na pohodlné bývanie. Nezachovali sa však písomnosti o tom, kedy kaštieľ stavali. V polovici 18. storočia si dali Kapiovci v Tulčíku postaviť druhý kaštieľ, avšak ani okolnosti jeho výstavby bližšie nepoznáme. Obidva kaštiele sa zachovali doteraz.

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce

http://www.tulcik.sk/index.php?page_id=97

web: <http://www.tulcik.sk/>

Obec: VARHAŇOVCE

Umiestnenie:

Varhaňovce ležia v Košickej kotline pod západnými výbežkami Slanských vrchov, 22 kilometrov od okresného mesta Prešov, v nadmorskej výške okolo 270 m. Obcou preteká Olšavec potok.

Najstaršia správa o tejto dedine je v listine z roku 1393 o vymedzení chotára Brestova, susediaceho s varhaňovským majetkom. Chotár okrem iného pretínal cestu vedúcu do Varhaňoviec. Z obsahu listiny je zrejme, že Varhaňovce už jestvovali dlhšie pred rokom 1393.

Jedinečnosť:

Kostol

web: <http://www.varhanovce.ocu.sk/sk/>

Obec: VEĽKÝ SLIVNÍK

Umiestnenie:

Veľký Slivník je obec na Slovensku v okrese Prešov.

Jedinečnosť:

Cintorín, Kostol, Podujatie (šport, kultúra, divadlo)

Popis jedinečnosti:

Na hranici katastra obce sa nachádza kameňolom, ktorý oživil svoju činnosť v jari tohto roka. V obci sa nachádzajú dve tzv. četerne, ktoré v minulosti slúžili ako zberné nádrže na vodu z verejného vo-

dovodu. Z týchto čertných si ľudia vedrami naberali vodu. Momentálne už neplnia túto funkciu.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce

Plán rozvoja obce je v rozpracovaní, zameriavame sa v ňom na zlepšenie podmienok v obci rekonštrukciou nevyužívaných budov za účelom získania priestorov pre kultúrne a športové využitie obyvateľov obce, skvalitnenie cestnej infraštruktúry, verejného osvetlenia a rozhlasu. Vybudovanie ihriska pre deti, revitalizácia centra obce a podporovanie rozvíjania tradícií obce.

web: www.e-obce.sk/obec/velkyslivnik/velky-slivnik.html

Obec: VELKÝ ŠARIŠ

Umiestnenie:

Veľký Šariš s jeho najbližším okolím sa rozprestiera v juhovýchodnej časti geomorfologického celku Spišsko-Šarišského medzihoria v jeho podcelku Šarišské podolie so Šarišským vrchom. Dnešné mesto sa rozkladá podstatnou časťou na najnižšie položenú časť územia, na riečnej nive Torysy, iba západná časť prilieha k stráni resp terase Torysy. Západnej časti je situované v podstate staré mesto, vo východnej sa rozprestiera nové mesto s priemyselnou zástavbou.

Jedinečnosti:

Hrad, Mlynská džurka

Popis jedinečnosti:

Historickou pamiatkou mesta Veľký Šariš je aj parný rušeň, ktorý Šarišania familiárne nazývajú "Mlinskádžurka".

Rok výroby: 1882. Výrobca: firma Krauss-Maffei Mníchov. Typové označenie: XXXIIb. Výrobné číslo: 1082. Rozmery: dĺžka 655cm, šírka 240cm, výška 300cm. Miesto situovania: areál železničnej stanice Veľký Šariš, okres Prešov.

Predmetný parný rušeň sa nachádza na pamätníku v areáli železničnej stanice Veľký Šariš, má konštrukciu prevažne z ocele, technicky na úrovni doby svojho zrodu. Ide o jednoduchý parný stroj, ktorého jednotlivé časti sú pospájané najmä nitmi. Pohon rušňa vykonával dvojitý parný stroj, kde sa mokrá para dostávala vnútornými rozvodmi pomocou plochých posúvačov. Produkciu pary zabezpečoval parný kotol spaľovaním tuhého paliva. Zásobník vody je umiestnený vo zvláštnom ráme rušňa. Spojenie s ťahanými alebo tlačnými vozňami umožňovala spojovacia reťaz a poistné spriahlo. V súčasnosti zachovaná podoba rušňa, bez pôvodného kuželového komína, armatúry kotla, troch dobových lampášov a tyčí parného stroja je teda neúplná, čo sa prejavuje aj na celkovej odhadova-

nej hmotnosti tohto hnacieho vozidla, ktorá činí zhruba 16 ton.

Historická hodnota rušňa je nevyčísľiteľná. S ohľadom na súčasnú neschopnosť prevádzky rušňa vlastným pohonom, môžeme uvažovať iba o jeho cene rovnajúcej sa hodnote šrotu. Ide však o najstarší zachovaný parný rušeň na Slovensku. Umiestnenie rušňa na pomník prišlo vo chvíli, keď nebol celkom kompletný. Pôvodný kuželový komín rušňa, ktorý je nahradený nevzhľadnou súčasťou priemyselnej odstredivky. 35-ročné vystavenie stroja pôsobeniu poveternostným vplyvom sa podpísalo pod jeho nedobry technický stav. Preto je žiaduce zväčšiť vhodnosť ďalšieho ponechania rušňa na jeho súčasnom mieste. Nevyhnutným predpokladom by v takomto prípade bola náročná detailná konzervácia s úplným rozložením vozidla, vykonaná kvalifikovaným reštaurátorom.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Komunitný plán
- momentálne v štádiu spracovania nový - pripomienkovanie

web: <http://www.velkysaris.sk/>

Obec: VÍŤAZ

Umiestnenie:

Obec Víťaz leží na styku juhozápadného okraja Šarišskej vrchoviny s Braniskom v doline Dolinského potoka. Nadmorská výška v strede obce je 470 metrov nad morom. Prvá písomná zmienka je z roku 1272. V tom čase bola majetkom rodu Abovcov. Počas svojej existencie niesla rôzne názvy ako Vytez, VelkeWitezovce, Vítež. K tradičným živobytiam v tomto kraji patrilo poľnohospodárstvo a uhliarstvo. V obci prevláda rímskokatolícke vierovyznanie.

Najstaršou sakrálnou stavbou je Kostol sv. Ondreja, ktorý bol postavený v 14. Storočí. Z hľadiska architektúry patrí k barokovo klasicistickým stavbám. Bol renovovaný v roku 1776 a v roku 2000. Od roku 2005 je aj s areálom národnou kultúrnou pamiatkou.

Ku kultúrnym pamiatkam patrí aj archeologická lokalita "Kostolisko" na hone Nižné Lány, nachádzajúca sa juhozápadne od obce, v údolí potoka Pohlodov. Nový pseudogotický rímskokatolícky Kostol sv. Jozefa – robotníka pochádza z roku 1961. V katastri slúži veriacim niekoľko kaplniek. Národná kultúrna pamiatka sa nachádza juhozápadne od obce v údolí potoka Pohlodov. Nachádzali sa tu i kaštiele, ktoré však boli počas 1. Svetovej vojny zničené. V obci je materská škola a základná škola, kultúrny dom, obecná knižnica aj športový areál. Obyvateľom je k dispozícii viacero maloobchodných predajní a podnikov služieb. Dostatočne je zastúpená i podnikateľská sféra. Ludové tradície sa uchováávajú a rozvíjajú prostredníctvom folklórneho súboru Pridaň. V bývalom kameňolome je tzv. Podmorský zosuv – chránené prírodné územie. Pri obci je zriadené Oddychové centrum v prírode. Mimoriadne zaujímavým projektom v obci, ktorého úlohou je udržiavať a rozvíjať tradičné remeslá, zvyky, obyčaje tohto kraja, je Remeselný dom. V obci Víťaz sa snúbia kultúrne a prírodné bohatstvá s tradičnými prvkami v živote ľudí. Je preto častým cieľom dovolenkárov, ktorí preferujú rodinný typ rekreácie a radi spoznávajú miestne obyčaje. Aj v budúcnosti sa predpokladá, okrem iných oblastí, aj rozvoj agroturizmu.

Jedinečnosti:

Biotop, Kostol, Festival

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
- Územný plán
- Plán rozvoja obce

web: <http://www.obecvitaz.sk/>

Obec: VYŠNÁ ŠEBASTOVÁ

Umiestnenie:

Súčasťou obce je aj časť Severná. Naša obec leží v severnom okraji Košickej kotliny v nadmorskej výške okolo 370 m, vo vzdialenosti 3 km od krajského mesta Prešov, v malebnom prostredí šarišského regiónu na východe Slovenska

Jedinečnosti:

Cyklotrasa, Kostol, Podujatie (šport, kultúra, divadlo)

Popis jedinečnosti:

Ružencová záhrada, Šebešská pätnástka - bežecký pretek.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce
  - Územný plán
- <http://www.vysnasebastova.sk/uzemny-plan-obce-vysna-sebastova.phtml?id5=18208>

web: <http://www.vysnasebastova.sk/>

Obec: ZÁBORSKÉ

Umiestnenie:

Súčasný názov má obec od roku 1948. Sme prímestskou obcou Prešova. Stred obce má nadm. výšku 319 m. Jej stredom prechádza potok Záborský, ktorý ústi do rieky Torysa. Obec má veľmi výhodnú polohu voči mestu Prešov, čo uľahčuje prístup občanov k pracovným príležitostiam, ku kultúre, športu a vzdelávaniu.

Jedinečnosti:

Rím kat. kostol Nanebovzatia P. Márie zo 14. stor., Kaplnka s, Kríža, kaplnka sv. J. Nepomuckého, Renesančný kaštieľ z roku 1614

Popis jedinečnosti:

<http://www.obeczaborske.sk/obec/pamiatky-a-historia/>

Dokumenty a ich popis:

Územný plán obce - <http://www.obeczaborske.sk/obecny-urad/uzemny-plan-obce/>

web: <http://www.obeczaborske.sk/>

Obec: ZÁHRADNÉ

Umiestnenie:

Záhradné leží na severovýchodnom okraji Šarišskej vrchoviny, v údolí Ternianky a Mošurovanky v nadmorskej výške 322 m n. m. Pre chotár sú typické mierne svahy a široké doliny. Obec sa spomína z roku 1285, keď tento majetok daroval Ladislav IV. augustiniánom z Veľkého Šariša. Už v minulosti boli obyvatelia Záhradného preslávení ovocinári. Koncom 19. storočia bol v obci kameňolom, tehelňa, mlyn, liehovar. Pôvodné osídlenie obce bolo za potokom Mošurovanka, smerom k terajšiemu cintorínu. Tam bol i starý kostol. Dnes majú veriaci dva kostoly. Prvý – farský kostol Sedembolestnej Panny Márie, bol postavený v rokoch 1968-1970. Architektonicky je zaradený do neoklasicizmu. Druhým kostolom v Záhradnom je kostol sv. Štefana, prvomučenka, ktorý slúži ako Dom nádeje pre pohrebné účely. Prvá škola na území obce vznikla asi okolo roku 1850. Dnes tu funguje Základná škola a Materská škola. Obec je splynifikovaná, je tu kultúrny dom, športový areál, pošta, knižnica.

Jedinečnosti:

Archeologické nálezisko, Farský kostol Sedembolestnej Panny Márie

Popis jedinečnosti:

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKO

Archeologické nálezisko je vedené v registri nehnuteľných kultúrnych pamiatok Ústredného zoznamu pamiatkového fondu pod číslom ÚZPF 11541/0. Archeologické nálezy: určené Archeologickým ústavom SAV v Nitre:

- 1933 - v školskej záhrade rímska spona /4.stor. nášho let./.
- 1978 - pri kopaní základov kultúrneho domu sa našli: roh z tura divého, úlomok zásobnice z rímskych čias /1.stor.n.l./, úlomky zásobníc z 9.stor. nášho letopočtu - už slovanské osídlenie.

KOSTOL SEDEMBOLESTNEJ PANNY MÁRIE

Posviacku základného kameňa uskutočnil na jar v roku 1967 vdp. Anton Ďurčák, dekan zo Sabinova. V rokoch 1967 až 1970 bol svojpomocne v strede obce postavený nový priestranný kostol rozmerov 41,7mx17m. Pripomína skôr baziliku ako kostol. Je zasvätený Sedembolestnej Panne Márii. Predvídavo je riešený pre niekoľko generácií dopredu.

Kostol je prízemný, v časti veže viacpodlažný. Výška veže je cca 28 m. Strecha hlavnej lode je sedlová, zalomená. Strecha nad sakristiou je pultová. Bočné lode a zastrešenie schodísk je riešené plochou strechou. Výška pri hrebeni sedlovej strechy je cca 15 m, pri okape 10,3 m.

Konštrukčné riešenie: betónové základové pásy z prostého betónu, tehlové obvodové nosné steny, tehlové vnútorné nosné steny, železobetónové monolitické stropy klenbové, drevený krov so stojatou stolicou, podlahy keramické, dvere a okná - drevené europofily, izolačné dvojsklo, vnútorné omietky hladké vápenné, primalexové maľby omietok, vonkajší sokel z prírodného kameňa, krytina z pozinkovaného tabuľového plechu natretá červeno hnedou farbou.

Dispozičné riešenie prízemia: vonkajšie vstupné terénne schody, zádverie, hlavná loď - 40 lavíc na sedenie tj. cca 240 miest, 450 - 500 miest na státie, sklady pod schodiskami na chóre, schodiská na chóre, presbytérium - svätyňa, sakristia.

Dispozičné riešenie poschodia na kóte 4,2 m: chóre - orgán a 12 lavíc na sedenie, tj. cca 72 miest. Medziposchodie, z ktorého je prístup do pôjdneho priestoru je vo výške 9,5 m.

V oknách, v samostatných drevených rámoch sú farebné vitráže svätých. Tieto vitráže a dva nové zvony to boli dary zo zahraničia pre nový kostol. Architektonicky je zaradený do neoklasicizmu.

Veľkú zásluhu na postavení tohoto kostola má vtedajší duchovný správca farnosti: Ján Macko - Družbacký. Vyzdvihnúť treba aj farníkov za finančné dary a dobrovoľnícku prácu.

17. septembra 1970 bolo požehnanie kostola, ktoré vykonal osvietený pán prelát Ján Onderúv, prešovský správca. Koncelebrovali: miestny duchovný správca vdp. Ján Macko - Družbacký, vdp. Jozef Leščák, duchovný správca vo Veľkom Šariši. Slávnostným kazateľom Božieho Slova bol pán profesor Štefan Hlaváč, duchovný správca v Hermanovciach pri Sabinove. Postupne od roku 2004 prebieha re-

konštrukcia interiéru kostola. Výmena dverí, okien, maľba interiéru, úprava podľa požiadaviek liturgickej komisie. Konsekrovaný bol 8. mája 2005. Konsekroval ho otec arcibiskup Mons. Alojz Tkáč. Slávnostne konsekroval oltár a 4 konsekračné kríže na stenách kostola.

Od roku 2006 prebieha rekonštrukcia svätyne: patrocínium, ambóna, oltárny kríž, kamenné vázy na kvety, krstiteľnica, podstavec pod paškál.

Dokumenty ich popis:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Záhradné 2008 - 2015,
  - Územný plán obce,
  - Komunitný plán sociálnych služieb
  - <http://www.obeczahradne.sk/samosprava-1/zakladne-dokumenty-obce-1/>
- web:** <http://www.obeczahradne.sk/>

Obec: ZLATÁ BAŇA

Umiestnenie:

Neďaleko Prešova v severovýchodnej časti Slánskych vrchov, na sútoku potokov Delňa, Jozefka a „Rakuvpotok“ leží obec Zlatá Baňa. Jej kataster je značne členitý. Nadmorská výška v strede obce je 585 metrov. Najvyšším vrchom na území obce je vrch Šimonka ležiaci vo výške 1092 metrov nad morom.

Zlatá Baňa vznikla v chotári obce Lesiček v 2. polovici 18. storočia. Táto obec sa prvýkrát písomne spomína v roku 1550. Samostatnosť získala v polovici 19. storočia. Neúspešné pokusy o ťažbu zlata v rokoch 1730 - 1861 sa skončili vybudovaním erárneho podniku na ťažbu hliny a výrobu kachiel, ktoré boli známe v celom Rakúsko - Uhorsku. Pokračovaním baníckej činnosti bola ťažba antimónu. Začiatkom 20. storočia bola ťažba zastavená kvôli vypuknutiu prvej svetovej vojny. V katastri obce sa ťažil aj drahý opál. V centre obce sa vyníma technická pamiatka postavená v rokoch 1819-1821 - KLAUZÚRA - priehradný múr bývalej umelej priehrady, ktorý slúžil na zadržanie vody, za účelom splavovania dreva do Solivaru.

Počas druhej svetovej vojny, bola Zlatá Baňa za pomoc partizánom vypálená fašistami. Za tieto služby bola vyznamenaná Radom Červenej hviezdy a Dukelskou pamätnou medailou. Ťažké časy a hrdinstvo pripomína pamätník v strede obce s názvom „Útek z horiacej obce“. Kostol sa v obci začal stavať až v roku 1968. V roku 1975 bol dokončený ako modlitebňa bez veže. Dom smútku bol dokončený spolu s novou kostolnou vežou a tromi zvonmi v roku 1998.

V obci je verejný vodovod, viacúčelové športové ihrisko využívané počas celého roka, tenisové kurty, kultúrny dom, hasičská zbrojnica i knižnica. V kraji je bohatá sieť turistických a cykloturistických trás. Lesy SR v spolupráci s obcou v roku 2008 otvorili „Lesný cykloturistický náučný chodník Sigord“ o dĺžke 3 km. Banícka história obce, ako aj dlhoročná tradícia v organizovaní kultúrno-spoločenských a športových akcií, ponúka obci možnosť ďalšieho rozvoja cestovného ruchu.

Jedinečnosti:

Chránený živočích (vták, zvieratá, hmyz...), Chránená krajinná oblasť, Podujatie (šport, kultúra, divadlo)

Podpis jedinečnosti:

CHRÁNENÝ ŽIVOČÍCH

Bocian čierny (Ciconiainigra), Orol skalný, Fúzač

alpský, Rys - ostrovid, vlk,

CHRÁNENÁ RASTLINA, STROM

Poniklec veľkokvetý - Javorovo-bukové horské lesy Šimonka,

CHRÁNENÁ KRAJINNÁ OBLASŤ - CHKO

Pusté pole - Natura 2000, Skalný útvar, bralo, vodopád - Skalné útvary Bodoň.

Mohyla - pamätník - Socha-Útek z horiacej obce vypálenie obce 7.9.1944, Pamätník na Pustom poli

PODUJATIA

Zraz turistov 1970 z celej RVHP. Podujatie - 16 ročníkov súťaže Ryžovanie zlata v Zlatej Bani, 2011 a 2015 organizované majstrovstvá Českej a Slovenskej republiky.

Dokumenty a ich popis:

- Plán rozvoja obce, mikroregiónu, združenia
  - Komunitný plán
- web:** <http://www.zlatabana.sk/>

Obec: ŽEHŇA

Umiestnenie:

Žehňa leží na západnom svahu Slánskych vrchov v prameni oblasti potoka Balka, v nadmorskej výške okolo 425 m.n.m. Postavenie murovaného kostola v polovici 13. storočia dokazuje, že dedina jestvovala už predtým. O potoku pomenovanom podľa obce je správa z roku 1263.

Najstarší listinný doklad o obci je správa z roku 1346. V písomnostiach zo 14. - 16. storočia sa vyskytuje pod názvom Žegňa. Vzhľadom na názov a sídliskovú rozvinulosť je dosť pravdepodobné, že obec jestvovala už pred 11. storočím. Podľa tradície stál v Žehni kamenný hrad, ktorý až do roku 1312 vlastnili templári. Dnes však po ňom nie sú žiadne stopy. Podobne vraj zanikli aj ďalšie dva kaštiele, ktoré si dali postaviť tamojší zeme-páni Ketzerovci.

Jedinečnosti:

Krypta, Románsky kostol

Podpis jedinečnosti:

KRYPTA

Novorenesančná krypta z druhej polovice 19. storočia. Celá stavba je zaklenutá kupolou. Na novom oltári sú erby v rolverkovej kartuši, pod nimi nápis, na ktorom je uvedený rok 1627.

ROMÁNSKY KOSTOL

Najvýznamnejšou pamiatkou je románsky kostol z polovice 13. storočia, ktorý bol v neskoršom období opevnený kamenným múrom.

web: <http://www.obeczehna.sk/>

Obec: ŽIPOV

Umiestnenie:

Žipov leží v južnej časti Šarišskej vrchoviny, v doline Kanovského potoka. Prvýkrát sa Žipov písomne spomína roku v 1354. Predpokladá sa, že osada na jeho dnešnom území vznikla na prelome 13. a 14. storočia.

Jedinečnosti:

Kaštieľ s Kúriou a hrobka posledných majiteľov kaštieľa Bujanovicových; Kostol sv. Anny

Podpis jedinečnosti:

KAŠTIEĽ S KÚRIOU A HROBKA

Posledná majiteľka kaštieľa Eva Bujanovicová sa viackrát vyjadrila, že kaštieľ má okolo 600 rokov. Historici umenia hovoria, že kaštieľ postavili koncom 18. storočia na staršom renesančnom základe. V prvej polovici 19. storočia postavili Rhollovci pri juhozápadnom rohu kaštieľa klasicistickú kúriu. Postavením kúrie sa uzatvoril priestor od západu. Vytvorilo sa tak nádvorie s malým parkom tvaru elipsy, uprostred ktorého je hlboká studňa a starý brest. Dvor bol obohaný kamenným múrom, na východe bola brána, ľudovo dodnes nazývaná „kapura“. V súčasnosti sa snažia o celkovú rekonštrukciu kaštieľa.

<http://www.pamiatkynaslovensku.sk/zipov>

KSTOL SV. ANNY

Sakrálna dominanta Žipova - Kostol sv. Anny bol benedikovaný v roku 1825.

<http://www.pamiatkynaslovensku.sk/zipov-kostol-sv-anny-vedla-cast-kastiela>

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán obce

http://www.zipov.saris.eu.sk/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=12&dir=DESC&order=name&Itemid=27&limit=5&limitstart=0

web: <http://www.zipov.saris.eu.sk/>

Obec: ŽUPČANY

Umiestnenie:

Obec sa rozprestiera v juhovýchodnej časti Spišsko-šarišského medzihoria v jeho podcelku Šarišské podolie, asi 4 km západne od Prešova. Cez obec preteká potok Čadaj.

História obce siaha už pred 11. storočie, prvá písomná zmienka je z roku 1248 v latinskej listine.

Župčany už existovali pred 11. storočím, patria k najstarším slovansko-slovenským dedinám, viedla cez ne krajinská cesta od hradu Šariš k obci Svinia smerom na Spiš. Písomná zmienka o tejto ceste je až z roku 1262. V 13. storočí boli Župčany majetkovou súčasťou panstva hradu Šariš a vo vlastníctve uhorských kráľov až do 14. storočia. V 15. a 16. storočí boli ich zemepánmi Šošovci zo Solivaru.

Po roku 1427 nastalo obdobie úpadku ktoré sa nevyhlo ani našej obci. Sťahovanie ľudí za prácou znížilo osídlenosť o skoro 50% obyvateľov. Na prelome 16. a 17. storočia boli Župčany opäť stredne veľkou dedinou s kostolom, farou a školou. V 13. až 16. storočí bol zaužívaný názov obce Sebefolva.

Na čele obce bol richtár ktorého do funkcie menovali zemepáni. Jeho povinnosťou bolo aby poddaní odovzdávali zemepánom, kráľom a cirkvi dávky naturálií, platili dane a odrobili robotné povinnosti. Z roku 1248 sa uvádza zmienka v súvislosti s oslobodením od poplatkov Jágorskému biskupstvu.

Ostatné roky a majitelia sa uvádzajú takto: 1560 - Roth, 1609 - Bornemisa, Šoš, Stankay, 1656 - Ibrani, Siney, 1675 - Guth, 1709 - Hedriová, 1753 - Németh, 1762 - Pramer, Péfi.

Po roku 1884 boli zrušené poddanské povinnosti a tak sa vytvorili samostatné sedliacke hospodárstva (uvádza sa 22 usadlostí).

Podľa zachovaných historických dokumentov v obci už v 13. storočí stál kostol, už pred rokom 1438 bol murovaný no bez veže zasvätený bol Jánovi Evangelistovi.

V súčasnom období je v obci rímsko-katolícky nekorogotický kostol z obdobia roku 1635 s úpravou lode v 18. storočí a priečelia v 20. storočí ktorý je zasvätený Nanebovzatej Panne Márii.

V súčasnom období je v obci rímsko-katolícky nekorogotický kostol z obdobia roku 1635 s úpravou lode v 18. storočí a priečelia v 20. storočí ktorý je zasvätený Nanebovzatej Panne Márii.

Jedinečnosti:

Náhrobný kameň - farára a spisovateľa Jonáša Záboského /1812-1876/, Literárne múzeum Východného Slovenska, predtým Pamätná izba Jonáša Záboského, Kúria empirová z 1. polovice 19. storočia

Popis jedinečnosti:

Náhrobný kameň farára a spisovateľa Jonáša Záboského /1812-1876/. Narodený dňa 3. februára 1812 v Zábore. Ako evanjelický kňaz pôsobil v Pozdišovciach, Liptovskom Mikuláši a v Rankovciach. Roku 1842 konvertoval ku katolicizmu a stal sa kaplánom v Košiciach. Ako redaktor Slovenských novín pracoval vo Viedni od roku 1850 do roku 1853. V roku 1853 sa stal farárom v Župčanoch, kde pôsobil do konca života. Zomrel 23. januára 1876 a pochovaný je pri kostole v Župčanoch. Bol básnik, prozaik, dramatik a historik, väčšinu literárnych prác napísal v Župčanoch.

Dokumenty a ich popis:

- Územný plán obce

<http://www.obeczupcany.sk/samosprava/uzemny-plan-obce/>

web: <http://www.obeczupcany.sk/>

ZOZNAM OBCÍ V PUBLIKÁCIÍ

ABRANOVCE	KENDICE	RADATICE
BAJEROV	KLENOV	ROKYCANY
BERTOTOVCE	KOJATICE	RUSKÁ NOVÁ VES
BRESTOV	KOKOŠOVCE	SEDLICE
BRETEJOVCE	KRIŽOVANY	SENIAKOVCE
BREŽANY	KVAČANY	SUCHÁ DOLINA
BZENOV	LADA	SVINIA
ČELOVCE	LAŽANY	ŠARIŠSKÁ PORUBA
ČERVENICA	LEMEŠANY	ŠARIŠSKÉ BOHDANOVCE
DEMJATA	LIČARTOVCE	ŠINDLIAR
DRIENOV	LIPNÍKY	ŠIROKÉ
DRIENOVSKÁ NOVÁ VES	LIPOVCE	ŠTEFANOVCE
DULOVÁ VES	ĽUBOTICE	TERIAKOVCE
FINTICE	ĽUBOVEC	TERŇA
FRIČOVCE	LÚČINÁ	TRNKOV
FULIANKA	MALÝ SLIVNÍK	TUHRINA
GERALTOV	MALÝ ŠARIŠ	TULČÍK
GREGOROVCE	MEDZANY	VARHAŇOVCE
HANISKA	MIKLUŠOVCE	VEĽKÝ SLIVNÍK
HENDRICHOVCE	MIRKOVCE	VEĽKÝ ŠARIŠ
HERMANOVCE	MOŠUROV	VÍŤAZ
HRABKOV	NEMCOVCE	VYŠNÁ ŠEBASTOVÁ
CHMEĽOV	OKRUŽNÁ	ZÁBORSKÉ
CHMELOVEC	ONDRÁŠOVCE	ZÁHRADNÉ
CHMIŇANY	OVČIE	ZLATÁ BAŇA
CHMINIANSKA NOVÁ VES	PETROVANY	ŽEHŇA
JAKUBOVANY	PODHORANY	ŽIPOV
JANOV	PODHRADÍK	ŽUPČANY
JANOVÍK	PROČ	
KAPUŠANY	PUŠOVCE	

Vydavateľ: PRERAG, Prešovská rozvojová agentúra

Spracovali: Ing. Iveta Baranová, Mgr. Ľudmila Koscelníková, Mgr. Peter Rázus

Rok: 2015

Tlač a grafický návrh: Pasia

Fotografie: © D. Guzi, © D. Zakuťanská

NEPREDAJNÉ